

‘મુંદરીમુખોધના’ ગ્રાહકોને

ગીતમાળા.

અન્ધુસમાજ.

મૂલ્ય:—આના ૭.

ના આહ્વાને પહેલી ભેટ.

યોગિની

અથવા

સાધ્વીઓના જીવનસુવાસ.

પ્રકાશક, બન્ધુસમાજ.

સ્ત્રી-ઉપયોગી રૂપમાં પાનાનું નવલકથાનું આ રસિક પુસ્તક હિન્દુગૃહસંસારના વર્તમાન સાસરા અને પિયરનો વાસ્તવિક ચિતાર આપી સંયુક્ત ગૃહરાજ્યમાં દિકરી અને વહુનાં જુદાં જુદાં ચરમાંથી જોવાતાં ચિત્રો આલેખે છે; સિદ્ધ સિદ્ધ અવસ્થાની વિધવાઓનાં કર્મની કહાણીઓ વર્ણવે છે; અન્ધશ્રદ્ધાથી ઉદ્ભવતી ધર્માન્ધતાનાં લોકબહેણની દુર્ગંધમાંથી નિવારે છે; પતિપત્નીનાં આસુરી, પાશ્વિક અને સ્વર્ગીય જીવનસ્વરૂપોનાં દર્શન કરાવે છે; સંસારસુધારાના અનેક પ્રશ્નોના ગંભીર અને નિષ્પક્ષપાત દૃષ્ટિએ સર્વમાન્ય નિર્ણય તારવી જતાવે છે, તથા કેટલાક ધૂળવાળા પ્રદેશ ઉપર સુધારાની આંધીથી વળગતો મેલ ખાંજેરી, સ્ત્રીવર્ગની સત્ય ઉન્નતિનો શીતલ અને શ્રેયસ્કર સુવાસ સુંઘાડે છે; કુમારિકા, પત્ની અને વિધવાનાં આર્યત્વના ભૂષણરૂપ આદર્શો વાચકહૃદયને પ્રત્યક્ષ કરાવે છે; તથા અતે વિશુદ્ધ રત્નેહ અને કર્તવ્યપરાયણતાને અર્થે કરેલા આત્મજોગનો દિવ્ય પ્રભાવ ઝળકાવે છે.

મૂલ્ય આના બાર.

સુન્દરીસુબોધના નવા થનાર આહ્વાને અર્ધા કિંમતે.
મળવાનું ઠેકાણું—“ સુન્દરીસુબોધ” મન્દિર,—અમદાવાદ.

ગુજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય

[ગુજરાતી કૌપીરાઈટ વિભાગ]

અનુક્રમિક ૧૭૦૫ વર્ગીક

પુસ્તકનું નામ ગીત માળા

વિષય દ- : ૪૨

“ સુન્દરીસુખોધ ” ના ગ્રાહકોને બીજી ભેટ.

ગીતમાળા.

સંપાદક,
બન્ધુસમાજ.
અમદાવાદ.

વિ. સં. ૧૯૬૨

ઈ. સ. ૧૯૦૬.

મૂલ્ય આના છ.

(સર્વ હક સ્વાધીન.)

૪-૧૨૩

૧૭૦૨

ગુજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય
અમદાવાદ
ગુજરાતી કોપીરાઈટ-સંગ્રહ

“ સુન્દરીસુબોધ ” પત્રનાં આદર્શરૂપ વચનો.

આપણા શુવિખ્યાત નવલકથાકાર સાક્ષરકવિ ગોવર્ધનરામભાઈના શબ્દોમાં કહીએ તો “સ્ત્રીયો પંડિત થાય, રસમ થાય, કુટુંબપોષક થાય, સ્વસ્થ થાય, શરીરે બલવતી; રોગહીન અને સુન્દર થાય, યોગ્યતાના પ્રમાણમાં કુટુંબઅન્ધનમાંથી તેઓ મુક્ત-સ્વતંત્ર થાય ને તે મુક્તતાથી અને સ્વતંત્રતાથી કુટુંબની મૂર્ખ ઈચ્છાઓ અને ક્ષેત્રોમાંથી છુટી એ કુટુંબનાં ખરાં કલ્યાણ કરવા શક્તિમતી અને ઉત્સાહિની બને, કુટુંબના બાલક વર્ગને પોષણ અને શક્તિ આપે અને વૃદ્ધ વર્ગોની કલ્યાણ વાસનાઓ તૃપ્ત કરે; પતિબક્તિપરાયણ થઈ પતિનું જીવન ઉન્નત કરે અને તેના આંતર વિલાસોની ઉર્મિઓમાં પોતાના હૃદયતરંગ ભેગવી દરેક મનુષ્યજીવનને દિવ્યતામય કરી નાંખે અને અન્તે સ્વદેશમાં ઉદયસૂર્યનાં તેજસ્વી કિરણો સંપૂર્ણ વિસ્તારથી પ્રસારે:—એજ આર્ય સુન્દરીઓના જીવનની સફલતા છે. “સ્ત્રીવિના ગૃહ નથી, ગૃહવિના પ્રજા નથી, અને પ્રજા વિના રાજ્ય નથી...” “સ્ત્રીની ઉન્નતિવિના દેશની ઉન્નતિ અશક્ય છે.”

ધી યુનિયન પ્રિન્ટિંગ પ્રેસ કંપની લિમિટેડ—અમદાવાદ

“સુન્દરીસુખોદ”

નામના માસિક પત્ર માટેના અભિપ્રાયો.

“આ નામના માસિકના અંક અમને અભિપ્રાય માટે મળ્યા છે તેનો ઉપકાર સાથે અમે સ્વીકાર કરીએ છીએ. જ્યાં સુધી દેશની સ્ત્રીઓ મનોબળમાં, નૈતિકબળમાં, શરીરબળમાં તેમ ધાર્મિક વિષયોમાં આગળ પડતી નથી ત્યાં સુધી દેશની સંતતિ દેશની પ્રજા તે બાબતોમાં આગળ પડતી થાય એવી આશા રાખવી વ્યર્થ છે. આમ જોતાં સ્ત્રીઓની દશા સુધારવાને હાલ જે ‘સંસારસુધારાસમાજ’ વગેરે મંડળો તથા બીજા ગૃહસ્થો તરફથી યત્ન કરવામાં આવે છે, તેનાથી પણ વધારે વ્યવહારીક યત્ન થવાની ધણી જરૂર છે. આવા એક અપૂર્વ યત્નનો આરંભ **બન્ધુસમાજ** મંડળ તરફથી કરવામાં આવ્યો છે તે ધણું ખુશી થવા જેવું છે. અને તેમના આ યત્નને સુસ પ્રજા વર્ગ તરફથી સાફ ઉત્તેજન મળી તેમનો ઉત્સાહ કાયમ રહે એવી આશા રાખવામાં આવે છે. આ માસિકમાં વખતો વખત આવનારા વિભાગ પાઠવામાં આવ્યા છે તે ઉપરથી તે સ્ત્રીઓને ધણું ઉપયોગી પત્ર થઈ પડશે એમ સ્પષ્ટ રીતે જણાય છે.....

બન્ધુસમાજના આ શુભ પ્રયત્ન માટે અમે તે મંડળને અતઃકરણ પુર્વક અભિનંદન આપીએ છીએ અને આ ઉપયોગી માસિકને ઉત્તેજન આપવા અમારા ગુર્જર બન્ધુઓ અને બહેનોને વિનંતી કરીએ છીએ. રાયલ આઠ પેજ ત્રણ ફોર્મનું—મોટાં ૨૪ પાનાનું ‘સુન્દર દેખાવવાળું’ હોવા છતાં ટપાલ ખર્ચ શિવાય તેનું વાર્ષિક લવાજમ માત્ર એક રૂપિયો રાખવામાં આવ્યું છે તે પ્રમાણમાં ઓછું જ છે. આ ઉપરાંત ગ્રાહકોને એક સુખોદક પુસ્તક ભેટ આપવાની યોજના રાખવામાં આવી છે.”—ગુજરાતી પંચ.

“ ‘સુન્દરીસુબોધ’ એ નામનું એક ઉપયોગી માસિક અમદાવાદ ખાતે પ્રકટ થતાં તેના અંક અમોને મળેલ છે. એ માસિક ખાસ કરી દેશી સ્ત્રીવર્ગમાં વાચનના ફેલાવ અને કેળવણીના વધારાના સાધન અર્થે પ્રકટ કરવામાં આવ્યું છે. તેમાં દાખલ કરવામાં આવેલા વિષયો ધણા સારા અને તે સ્ત્રીવર્ગમાં યોગ્ય વાચનો કરતાં વધુ ઉપયોગી થઈ પડે એવા છે. વાર્ષિક લવાજમ પોસ્ટેજ સાથે રૂ. ૧-૩-૦ (હવે રૂ. ૧-૪-૦) છે, કે જે તેના ઉપયોગી-પણા તરફ ધ્યાન આપતાં ઘણું જુજ જણાવી શકાશે. અમે ઈચ્છીએ છીએ કે દેશી પ્રજા માંહેની કેળવણેલી બાનુઓ અને સારાં વાચનનો શોખ ધરાવનારા પુરૂષવર્ગ તરફથી એ સાહસને ઘટોટકો આપવામાં આવશે. ”

—કાઠિયાવાડ ટાઇમ્સ.

“અમદાવાદની ‘બન્ધુસમાજ’ તરફથી આ (સુન્દરી સુબોધ) માસિકે જન્મ લીધો છે. તેમનો મોકલેલો અંક અમને મળ્યો છે. શરૂઆત સારી છે. સ્ત્રી-પુરૂષ બેઉને વાંચવા લાયક છે. ગૃહસ્થ ઘરમાં આવાં માસિકો વાંચવાથી ઘરમાં સ્ત્રી અને બાળકો નીતિવાન બને, તેવી ગોઠવણ આમાં સમાવેલી છે. આ માસીકની અમો દીર્ઘાયુ ઈચ્છીએ છીએ.”

—સિન્ધવર્તમાન.

“સુન્દરીસુબોધ નામનું એક માસિક તેના વ્યવસ્થાપક તરફથી મળ્યું છે. આ માસીક.. નો મુખ્ય હેતુ દેશી સ્ત્રીઓને ધીમે ધીમે કેળવવાનો છે અને તેના બે ત્રણ અંક જોતાં તે પોતાનું ધારેલું કામ બજાવવાની ઠીક કોશિષ કરે છે. જે કે ગુજરાતમાં પ્રકટ થતા કેટલાંક માસીકો ભારી અને નહી સમજ પડે એવા જાણેલા વાપરવામાં મોજ માને છે. તે છતાં આ માસીક તેવી બોધથી લગભગ નીરાળું છે એ ગનીમત (ખુશી થવા જેવું) છે. આ માસીકનો લવાજમ ટપાલ ખર્ચ સુધાં ફક્ત રૂ. એક ને આના ત્રણ (હવે ચાર) છે. જે ખચીત જુજ છે.”—કોહિનુર-લક્ષ્મી.

“ ગુજરાતી સ્ત્રીઓ માટેનું પત્ર—સુન્દરીસુબોધ, જેનો પહેલો એક મેહરબાની રાહે અમને મોકલવામાં આવ્યો છે, તે એક ખાસ સ્ત્રીઓ માટે નિર્માણ થયેલું માસિક છે, જે કે પુરૂષ વર્ગને પણ રસ પડે તેવું તેમાં ઘણું છે. ગુજરાતી વાંચનારાઓએ આ પત્રને સારો આવકાર આપવો જોઈએ, કારણ કે તે જ્ઞાન અને આનન્દ બન્ને આપે છે, અને તેમાં ઘણી જાતના વિષયોનો સમાવેશ થયેલો છે. * * * * આ પત્રનો મુખ્ય હેતુ હિન્દી સ્ત્રીઓની ઉન્નતિનું કાર્ય વધારવાનો છે—જે હેતુને સંમતિ અને ઉત્તેજન આપનાર ઘણા મળી આવશે * * * * છેવટે, આ પત્રમાં એક વધારે ગુણ એ છે કે તે ઘણું સોંધુ છે; તેનું વાર્ષિક લવાજમ ફક્ત એક રૂપિયો છે.

બાપાન્તર, ઇન્ડિયન સોશિયલ રીફોર્મર. ૨૮-૧૧-૦૩.

—સુન્દરીસુબોધ—એક માસિક. પ્રકાશક—અન્ધુસમાજ.

સર્વ રીતે સ્ત્રીઓ માટે પ્રગટ થતું આ એક માસિક છે જેની વાર્ષિક કીંમત માત્ર રૂપિયો એક (ટપાલ ખર્ચ સાથે રૂ. સવા) માં તે લગભગ મુક્ત જેવું છે. આર્ય સત્તારીઓને સદ્ગુણ સંપાદન કરાવે તેવા અસંખ્ય શિક્ષાંતો પૂરનારી આગલી મહીલાઓનાં પવિત્ર ચરિત્રો, ગૃહસંસારની નિર્મળ રીતીઓ, પુત્રી પત્ની કિંવા મા, વહુ, ભાભી, નણંદ કે દેરાણી જેઠાણી પોતાની વર્તાણુંકથી સંસારમાં દીવી પેરે ચઢી રહે તેવી સૂચનાઓ, અસલના કવિ લેખકોના બોધ સદિતના લેખો આ નાહતા માસિકમાં જોવામાં આવે છે. કર્તાની મૂળ નેમ આ નાહતું માસિક પ્રવર્તાવવામાં બલી છે. તેને અનુસરી તેમાં લખાણુ જોવામાં આવે છે, અને હવે પછીથી દર માસે એજ પ્રમાણે લખાણુની સારી ચુંટણીઓ કર્તા કરશે એવી આશા છે. અકટોબરના અંકમાં કાવ્યકુંજની કવિતા માંહે પંચ-વેલાં ઉત્તમ મોતીની એકહારમાળા બનાવી જે કોઇ સ્ત્રી પહેરશે તે સાચાં મોતીની લખો રૂપિયાની માળા પહેર્યાં કરતાં વધુ બિરા-

જશે. (શોભશે) એકદમ માત્ર વાર્તા છે. એવાં ચોપાન્યામાં બહુ વાર્તાઓ સમાવવાની જરૂર નથી.

આ માસીક અમે ઉપર કહ્યું તેમ સ્ત્રીઓના લાભાર્થે બાહ્યર પાઠવામાં આવે છે; તેમાં સ્ત્રીઓ પાસેથીથી લખાણો માંગ્યામાં આવે છે. પોતાની કોમની સ્ત્રીઓનાં હિતાર્થે બાહ્યર પાઠવામાં આવતાં આ માસીકને હિન્દુઓ ઘટતું ઉત્તેજન દેશે એવી આશા છે.”

—સરસ્વતી, ઓક્ટોબર, ૧૯૦૩.

“ આ માસિકનો ઉદ્દેશ મુખ્યત્વે ગુર્જર સ્ત્રીવર્ગના જીવનને સુખ અને આનંદથી પ્રફુલિત કરે એવું શિક્ષણ અને જ્ઞાન આપે તેવું વાચન પૂરું પાડવાનો છે. ઉદ્દેશ પ્રશંસનીય હોવાની સાથે અજ્ઞાનાંધકારમાં ગોથાં ખાતી તથા કલેશ, કંડાસ અને વહેંચણાં દ્વારા ગયેલી ગુર્જર ભગિનીઓ તેમજ બંધુઓ માટે ઉપયોગી છે. સામાન્ય જ્ઞાનવર્ધક ઉદ્દેશથી હાલ ગૂજરાતમાં ઘણાં માસિક પત્રો નીકળે છે. પરંતુ આવા-મુખ્યત્વે કરીને એકમાત્ર ઉદ્દેશવાળા માસિકની ખાસ કરીને સ્ત્રી વર્ગને માટે ખોટ હતી, તે આ માસિકથી પુરી પડશે એવી આપણે તેનો પહેલો અંક જોયા પછી આશા રાખી શકીએ છીએ. પ્રકાશક મંડળ ઉત્સાહી, ઉમંગી હોવાની સાથે યુવાન અને સુશિક્ષિત હોવાથી આ માસિક ગુર્જર જડેનોને સહેલી ભાષામાં ઉપયોગી વાચન પુરું પાડવાને શક્તિમાન થશે, એમ માની શકાય છે. આ માસિકનો ઉત્કર્ષ જોવાને અમે ઉત્સુક છીએ. ”

—બુદ્ધિપ્રકાશ, ઓક્ટોબર, ૧૯૦૩.

“સુન્દરીસુબોધ” એ ગુજરાતી હિન્દુ સન્નારીઓના લાભને માટે અમદાવાદમાં હમણાંજ પ્રકટ થયેલું ગુજરાતીમાં માસિક છે. એમાં કેટલાક લેખ સ્ત્રીઓના હાથના છે. અને તે ઘણી સારી રીતે લખાયેલા છે. લોકો તરફથી એને સારો આશ્રય ઘટે છે. વાર્ષિક લવાજમ ફક્ત એક રૂપિયો (ટપાલ ખર્ચ સાથે હવેથી રૂ. ૧-૪-૦) છે.

—ભાયાનતર, થીઓસોફીક સ્કીનર જુન ૧૯૦૪.

અશુદ્ધશોધન.

પૃષ્ઠ.	પંક્તિ.	અશુદ્ધ.	શુદ્ધ
૫	૧૦	કર્તાનું નામ રહી ગયું છે.	કવિ નર્મદાશંકર લા- લશંકર
૧૨	૩	બંસીનાર	બંસીનાદ
૧૩	૯	ધોધ	ધોધ
„	૧૦	મ્હાન્તાત્મને	મ્હાનાત્મને
૧૭	૧૦	મધુરો	મયુરો.
„	૧૧	કર્તાનું નામ રહી ગયું છે.	વાંકાનેર નાટક કંપની
૨૨	૧૭	તીથમાં	તીર્થમાં
૨૫	૨	ગર્જના	ગર્જના
„	૧૮	સંપૂર્ણ	સંપૂર્ણ.
„	૨૦	હૈય	હૈય.
૨૮	૧૪	કર્મ	કર્મ.
„	૧૫	ક્રોધ	ક્રોધ.
૩૦	૧	હારને	હરિને.
૩૨	૩	કર્તાનું નામ રહી ગયું છે	બાપાલાલ બાઈશંકર.
૩૩	૧૫	છેલી લીંટી રહી ગઇ છે	નમી નગિન કરે ન- મસ્કાર રે.
૩૪	૧૯	સંઘવીએ	સંઘવી.
૩૬	૧૨	માતપિતા	માતાપિતા.
૩૭	૩	શોધવા	શોધવે.
૪૫	૧૪	પ્રતિવ્રત	પતિવ્રત.
૪૬	૧	ધર્મશાસ્ત્રની	ધર્મશાસ્ત્રની.

”	૫	નિર્બળતા	નિર્બળતા.
૪૭	૩	મૂખ	મૂર્ખ.
”	૧૧	કર્તાનું નામ રહી ગયું છે.	રા. વિન્દુભાઈ જન- સર્વંતરાય (જ્ઞાન સમાજ.)
૪૮	૧૭	કર્તાનું નામ રહી ગયું છે.	પ્રહ્લાદભાઈ ધોળશાસ્ત્રી.
૫૨	૧૦	અલિયા	અલિયાં
૫૩	૧	ગીતનો અંક રહી ગયો છે.	૪૩.
૫૫	૧૪	તમિસ્ત્રા	તમિસ્ત્રા.
૭૭	૪	ગુલ્મજર	ગુલ્મજર.
”	૯	ચિત્ર	ચિત્ત.
૭૯	૫, ૯, ૧૩,		
	૧૭.	પ્યારી	ખહેની.
૮૩	૧૭	પાસે	પાશે.
૮૬	૧૫	નયની	નયનની.
૮૭	૧૫	અથડાય	અથડાય
૯૧	૨	ફલકફમીપ	ફલક સમીપ
૯૬	૧	૭ વિવિધ	૫ વિવિધ.
૧૧૧	૧	૮ દેશપ્રીતિ.	૬ દેશપ્રીતિ.
૧૧૭	૧૭	સાહેલા	સાહેલી.
૧૨૦	૬	૯	૭.

સમર્પણ.

અ. સૌ. મા. મ્હોટીબાના પરલોકવાસી અમરતત્વને, સપ્રેમઃ

અ. સૌ. મા. મકનીજહેન (ડાહીબા.):

સ્વર્ગસ્થ ચમનલાલ માધવલાલનાં પુત્રી;

રા. રા. રતનલાલ ચંબકલાલનાં પત્ની.

જન્મઃ વિ. સં-૧૯૦૦—મૃત્યુઃ વિ. સં-૧૯૫૮

તહેમના ઐહિક જીવનનાં અનેક અનુકરણીય, સ્નેહ

ભર્યાં અને સોદ્ધાસ, સદ્વર્તન-સદ્વિચારનાં સુભાગ્યશાલી

પ્રીતિપાત્ર બાલકો—

બાંધુસમાજ

તરફથી.

અ. સૌ. મા. મહોદીપા !

જૂલી લીલી રમતીલી કળિયો ઝોણી,
હંચાં મધુરસોલાની જગકુંજે રમે;
પાવન મૈયા ! પ્રેમજ અમિકરથી વોણી,
પ્રભુમંગળઆંગણ તોરણિયામાં નમે;
કુલકળિયો ઓ દેવી ! ખીલવો એ ત્હમે.

મીઠી મીઠી પ્રીતિજરણી વાતડી,
કોડીલાં ઉર કુમળા ઉભરામાં જમે;
મોંધેરી મરકલડાં કેરી ભાતડી
નેનવદનમાં, સુખશાન્તિ શીળાં શમે;
કુલમાળો ઓ દેવી ! ગૂંથવો એ ત્હમે.

સુન્દરતાનાં સરવરિયે લલિતા, નવી,
અરુણાં લોચનિયાં મનુજિન્દગોને યુમે;
અંધારીનાં હૃદય હૃદય બેદી, રવી-
કિરણો સુરસોહાગર્ભોનાં મધુરાં ધુમે;
કુલલહરો ઓ દેવી ! રેલવો એ ત્હમે.

પૂજન્તાં દેવી તમ પગલાં પ્રેમથી,
ઉજળાં તમ ઉરજરણુતટે તરોએ અમે;
બાલુડાં અમ આત્મકુસુમ વીણી ગૂંથી-
પરમપદે ખીલવ્યાં તે પથ સરવું ગમે;

કુલપન્થો ઓ દેવી ! સુહવો એ ત્હમે,
ઉરપન્થો ઓ મૈયા ! કુલવો એ ત્હમે.

ત્હમારાં પ્રીતિભક્ત બાલક,

બન્ધુસમાજ.

પ્રસ્તાવન.

કવિવરોનાં ઉરસંગીતના મહાન સ્વર, જ્યારે સુન્દરીઓના કંઈસિતારના મંજુલરવની સાથે મળી, સુરગાન ઉપજાવે છે ત્યારેજ કવિતા, - માધુર્ય, સૌન્દર્ય, ગૌરવભરી કાવ્યદેવી મૂર્તિમાન થાય છે; ને દિવ્ય સરોદ શ્રવનને ઉન્નત કરે છે ત્હેનાં અવિરત ઝરણાંમાંથી થોડાંક બિન્દુ લઈ. સુન્દરીમંડળની અમર કંઠમાધુરીમાં કવિઓના આત્માને સજીવન કરાવવા-પ્રત્યક્ષ કરવા, એટલેજ આ ન્હાન-કદ સંગ્રહનો હેતુ છે. કવિ મહાશયો આપણા જગતમાં વસતા દેવદૂત છે; ત્હેમના અનેરા ઉજળા હૃદયતરંગોનું દર્શનમાત્ર જ્યારે સર્વનું કલ્યાણ કરવાને સમર્થ છે; તો પછી, -ત્હેમનાં મનોહર કવન શ્રદ્ધાગીમાં આપણે ઉતારી શકીએ તો દુનિયાંમાં સઘળે રસ પ્રેમ અને શ્રદ્ધા ભક્તિની રેલ'છેલ થયા વિના રહેજ નહિં. આવા હેતુને રહેજ જાગ જળદાયી થાય તોપણ આ પ્રયાસની સફળતા સમન્વશે.

કખૂલ છે કે ગીતમાળામાં લેવામાં આવેલાં બધાં પદ્યના લખનારા 'કવિ' નથી, તેમ સઘળાં ગીત 'કાવ્ય' પણ નહિં હોય; છતાં સહૃદય વાચકને જણાયા વિના નહિં રૂહે કે, આ સંગ્રહમાં

બન્યું તેટલો યત્ન કાવ્યભાવનાવાળી સંગીત લક્ષરીઓ એકઠી કરવા થયો છે. સંપૂર્ણ સંગ્રહ કિંવા સર્વોચ્ચ સર્જન પ્રયાસ આ ગીતમાળા બની શકે તેને હવે બહુ બહુવાર છે, એ સત્ય સંપાદકોથી અજાણ્યું નથી; તેમ અવકાશ અને સાધનને અભાવે ગીતના રાગ અને લખનારનાં નામ (જાણી નહિં શકાયથી) દર્શાવાયાં નથી અને અન્તે આપવામાં આવેલું ‘શબ્દાર્થસૂચન’ પણ નિઃસંશય અપૂર્ણ છે. આ ઉપરાંત છાપખાનાની સર્વસામાન્ય, સુવિદિત ભૂલો વિશે તો કાંઈ કહેવા જેવુંજ નથી.—આમ છતાં, ગીતની પસંદગી, ક્રમની વ્યવસ્થા અને વિભાગ (સાધારણ રીતે સહેલાં, અધરાં ગીતનો ઉત્તરોત્તર રાખેલો ક્રમ) તથા અધરા શબ્દો—વાક્યોનો અર્થ સમજાવવા લેવાયલી મહેનત—જેમને માટે આ લઘુ ગ્રન્થની યોજના કરવામાં આવી છે તે સન્નારીઓના સંબંધમાં કેવળ નિષ્ફળ નહિં જાય, એમ આશા છે. આ સંગ્રહનાં ગીત એકઠાં કરવામાં કરેલી સહાય માટે સહૃદય મિત્રો, અને જૂદા જૂદા લેખકોની કૃતિઓ લઈ શકાયને લીધે તે મહાશયોના મહોટા આભાર તમે સંપાદક મંડળ છે, જે અહિં સન્માન અને સ્નેહની લાગણીથી પ્રદર્શિત કરવા તે રજા લે છે. કદિ ગીતમાળા ખીછ આટ્ટિ જેવા ભાગ્યશાળી યશો તો બની શકતી સહુ ખામિઓ દૂર કરવા સંપાદકોની ઇચ્છા છે.

અમદાવાદ: ‘સુન્દરીસુખોદ’ મન્દિર.

માધ, શુક્લપક્ષ; વસન્તપંચમી: વિ. સં. ૧૯૬૨.

વિષયસૂચન.

વિષય-વિભાગ.

લેખક.

પૃષ્ઠ.

મંગલ

૧. ડુલની સાથે રમત.

રા. નરસિંહરાવ ભોળાનાથ. ૧

૧ આમંત્રણ.

૨. “આવો આવોને બહેની !”

રા. “સુમન્ત.” ... ૨

૩. સખીઓને આમંત્રણ.

રા. બાપાલાલ બાઈશંકર. ... ૩

૪ “ ઉઠો બેની સાહેલડીરે ”

કવિ નર્મદાશંકર. ... ૫

૫ “ રંગીલી રૂડી પુનેમ ઈં ”

મી. “ શિરોઝ.” ... ૫

૬ “ આવો આવોને સાહેલીઈં ”

રા. “ સુમન્ત.” ... ૬

૭ બાળ વિનોદ.

„ સત્યેન્દ્રરાવ ભીમરાવ. ... ૭

૮ સખીને આમંત્રણ.

„ ચન્દુલાલ મણિલાલ. ... ૧૦

૯ સખીને આમંત્રણ.

„ મણિશંકર ર. ભટ્ટ. ... ૧૩

૧૦ “ જળ ભરવાને આલોરે ”

„ સુમન્ત.” ... ૧૩

૧૧ “ બ્યોમ મંડળેથી ઈં ”

„ નરસિંહરાવ ભોળાનાથ. ૧૬

૨ શ્રવરસ્મરણ.

૧૨ “ ગાઓ આનન્દે સહુ આજ.”

વાંકાનેર નાટક કંપની... ૧૭

૧૩ “ જગદીશ્વરને નમીએ ઈં ”

શ્રીનૃસિંહઆચાર્ય ... ૧૮

૧૪ “ ભથ્થુ સ્વામી સદૈવધં ”

મી. “ શિરોઝ.” ... ૧૯

૧૫ “ જ્યાં જ્યાં શરીએ લાંલાં ઈં ”

રા. ડાહ્યાભાઈલક્ષ્મણઅન્ધુસમાજ. ૨૦

૧૬ “ રામ રમકડું જડિયુંરે.”

મીરાંબાઈ. ... ૨૧

૧૭ “ મ્હારી દીવાળી થયેરે આજ ”

સંતદાસ ... ૨૧

૧૮ “ પ્રભુ મહિમા ગુણ ગાઓરે.”

સં. ભોળાનાથ સારાભાઈ... ૨૨

૧૯ “ સંતો આવો અમારડાદેશમાં ”

... ૨૩

૨૦ “ બહાલાં સંતો રસસાગરમાં ”

રા. “ કપિલ ” ... ૨૪

૩. નીતિ અને ગૃહસંસાર.

૨૧ “અબળા જાતિએ જગમાંધ.”	શ્રીનૃસિંહઆચાર્ય ૨૫
૨૨ “સખીઓ સાચી વાતધો”	સ્વ. કેશવલાલ હ. ૨૬
૨૩ “સદાચાર પાળવો ધો”	સ્વ. કેશવલાલ હ. ૨૯
૨૪ મ્હોટું મન.	રા. આપાલાલ ભા. ૩૧
૨૫ “મા ભણ્યે, તુજને ધો”	,, નગિનલાલ પુ. સંઘવી. ૩૨
૨૬ “પારશે તારે પારણે ધો”	,, નગિનલાલ પુ. સંઘવી. ૩૪
૨૭ “પતિ સુખનીછે ગણિહારી”	,, “સુખન્ધુ,” બન્ધુસમાજ ૩૫
૨૮ સ્ત્રીબોધ.	,, ડાહ્યાભાઈલક્ષમણ, બન્ધુસમાજ	૩૬
૨૯ સ્ત્રીની પરીક્ષા	,, ડાહ્યાભાઈલક્ષમણ, બન્ધુસમાજ	૩૯
૩૦ શિયલની સાડી	,, ચન્દુલાલ મણિલાલ. ૪૦
૩૧ “સાંભળ રૂઢી શીખ ધો”	૪૧
૩૨ વશીકરણ	સ્વ. મણિલાલ ન. દિવેદી. ૪૪
૩૩ સુન્દરીસુબોધ	સ્વ. વિન્દુભાઈ (બ્રાતૃસમાજ) ૪૫
૩૪ “સખીઓ નિજ નિજધો”	સ્વ. ડાહ્યાભાઈ ધોળશાળ. ૪૭
૩૫ સ્ત્રીશિક્ષા	સ્વ. ભીમરાવ ભોળાનાથ. ૪૯
૩૬ “સખી આવોને આજેરેધ.”	રા. જન્મશંકર ગિરજશંકર....	૫૧
૩૭ બહાલાંઓને ઉપદેશ	,, મણિશંકર ર. ભટ્ટ.... ૫૩
૩૮ બહાલી બહેની !	,, “સુમન્ત” ૫૪
૩૯ સ્ત્રીસ્વરૂપ	સ્વ. નવલરામ હ. ૫૫
૪૦ દંપતીસ્નેહસંકલન	રા. મણિશંકર વિશ્વનાથ. ૫૮
૪૧ વરધેલીની વાત	,, “લલિત” ૬૦
૪૨ અમારી પર્યુકુટી	,, ડાહ્યાભાઈ લક્ષમણ, બન્ધુસમાજ	૬૧

૪૩ ગૃહાશ્રમની ભાવના	રા. “પાન્થ,” બન્ધુસમાજ ...	૬૨
૪ કાવ્યકલ્પના.		
૪૪ “પુનમ ચાંદની ઇ”	મોરળી નાટક કંપની ...	૬૫
૪૫ “હૃયો સખી સૃષ્ટિનોઈ”	સ્વ. ડાહ્યાભાઈ ધોળશાસ્ત્રી...	૬૬
૪૬ “ગરબે રમવાને ગોરીઈ”	સ્વ. ભીમરાવ ભોળાનાથ...	૬૮
૪૭ ચંદ્ર	રા. મહાસુખરામ ચુનીલાલ ...	૬૯
૪૮ રજની-ચંદ્ર	,, કૃષ્ણરાવ ભોળાનાથ. ...	૭૦
૪૯ રમ્ય રજની	શેઠ અરદેશર ફ. ખખરદાર. ...	૭૨
૫૦ રાત્રી	રા. નરસિંહરાવ ભોળાનાથ. ...	૭૪
૫૧ સાંજની શોભા	કવિ. નર્મદાશંકર ...	૭૫
૫૨ “ગુણો ગુલબર ઇ”	મી. શાકર બાપુશાસ્ત્રી ...	૭૭
૫૩ “સુખદ આ વસંતમાંઈ”	રા. નરસિંહરાવ ભોળાનાથ. ...	૭૮
૫૪ કોયલ	,, નરસિંહરાવ ભોળાનાથ. ...	૭૯
૫૫ પ્રેમમંદિર	શેઠ અરદેશર ફ. ખખરદાર. ...	૮૦
૫૬ હાલરડું.	રા. ન્હાનાલાલ દ. કવિ. ...	૮૨
૫૭ પ્રેમસરોવર	,, ન્હાનાલાલ દ. કવિ. ...	૮૩
૫૮ સાંધ્ય ધનકીપ	,, નરસિંહરાવ ભોળાનાથ. ...	૮૪
૫૯ અનંત કુંદલી	,, “લલિત-ત્વસ્તિલ” ...	૮૬
૬૦ કોકિલા	શેઠ અરદેશર ફ. ખખરદાર. ...	૮૭
૬૧ દિવ્ય મુન્દરીઓનું ગાન	રા. નરસિંહરાવ ભોળાનાથ. ...	૮૯
૬૨ દિવ્ય ગાયકગણ	,, નરસિંહરાવ ભોળાનાથ. ...	૯૧
૬૩ કોકિલાને	,, ગોવર્ધનરામ મા. ત્રિપાઠી. ...	૯૩

૬ વિવિધ.

૬૪ “ભાલણુ ગુચી લાવ છું” સ્વં કવિ દલપતરામ...	૯૬
૬૫ “વટસાવિત્રિ વ્રત છું” મોરબી નાટક કંપની ...	૯૭
૬૬ સાચાં સુખ	રા. બાપાલાલ ભાઈશંકર. ... ૯૮
૬૭ સ્નેહનો દીવો	રા. “પાન્થ,” બન્ધુસમાજ ... ૧૦૦
૬૮ કાન્તનું પ્રસાદન	„ “પાન્થ,” બન્ધુસમાજ ... ૧૦૧
૬૯ નળ દમયંતી	„ દેવરામ શીવરામ. ... ૧૦૩
૭૦ વનમાં અનાથ દમયંતી	„ કૃષ્ણરાવ ભોળાનાથ. ... ૧૦૫
૭૧ વર્ષા	„ દોલતરામ કૃપારામ.... ... ૧૦૭
૭૨ “વાગે મોરલી છું”	„ ગોવર્ધનરામ મા. ત્રિપાઠી... ૧૦૮
૭૩ આસ્વાદોર્મિ	સ્વ. મણિલાલ ન. દિવેદી. ... ૧૦૯
૬ દેશપ્રીતિ.	
૭૪ સ્વદેશસ્તોત્ર	સ્વ. નવલરામ લક્ષ્મીરામ. ... ૧૧૧
૭૫ સ્વદેશપ્રીતિ	રા. બાપાલાલ ભાઈશંકર ... ૧૧૩
૭૬ ગુર્જરીસ્તવન	„ ચન્ડુલાલ મણિલાલ... ... ૧૧૪
૭૭ સ્થાનિક સ્વરાજ્ય	સ્વં હરિલાલ હં ધ્રુવ. ... ૧૧૬
૭૮ સ્થાનિક સ્વરાજ્ય	„ હરિલાલ હં ધ્રુવ. ... ૧૧૭
૭૯ ભારતી સ્ત્રીગીત	રા. “સુમન્ત” ૧૧૮

૭ અવસાન.

૮૦ મહેમાનોને પ્રાર્થના	રા. મણિશંકર ર. ભટ્ટ. ... ૧૨૦
શબ્દાર્થસૂચન.	
કર્તાનાં નામવાર અનુક્રમણિકા....	... ૧૩૯
ગીતોની પ્રથમ લીંટી પ્રમાણેની અનુક્રમણિકા.....	૧૪૧

ગીતમાળા.

મંગલ

૧. કુલની સાથે રમત.

(શિખ સાસુજી દેછે રે કે વહુજી રૂઢો ઢંગે:—એ રાગ.)

આવો કુલડાં મધુરાં રે આપણુ રંગે રમિયે,
દિન એક આનંદે રે ભેળાં રહી નિર્ગમિયે.
મહને મુખડું તહમારું રે સલૂણું લાગે બહાણું,
એમાં નિર્મળ પ્રીતિ રે વશી હસતી કાણું.
તમમાનું હું પણ રે કુસુમ એક કોમળિયું,
રહી મનુજ સમૂહે રે વદન કરમાઈ ગયું.
નહિં તમમાં કુટિલતા રે, નહિ વળી કૂરપણું,
નહિં વચન કપટનાં રે, હૃદય પ્રેમાળ ઘણું.
કદી હાસ કરતાં રે તો નિશ્ચે આનંદ લય્યાં,
કરમાઈ કદી સૂતાં રે તો સત્યે દુઃખે જ ગળ્યાં.
જેવું અંતર થાયે રે તેવું તમ મુખડું દીસે,
જેવું મુખ દેખાયે રે તેવું તમ હૃદય વિશે.
ત્યારે આવો મધુરાં રે આપણુ રંગે રમિયે,
દિન એક તો મુખમાં રે સાથે વશી નિર્ગમિયે.

નરસિંહરાવ ભોળાનાથ,

૧. આમંત્રણ.

૨.

(સહુ સખીઓ હળીમળી આવો આજ, આપણુ કરીએ વિનાશી:—એ રાગ.)

આવો આવોને ખેંચી ! સંગે આજ, આપણુ રમીએ આનન્દે;
 આવો આવોને ખેંચી ! રંગે આજ, આપણુ રમીએ ઉછરંગે:
 અમિકુંડ રૂડાં જળખેલન જ્યાંય, આપણુ સહુ હળીમળી રમીએ,
 મધુવન આ નન્દન મંજુલ માંહય, કુલલરિયાં રમીએ, લમીએ,
 મધુરાં ઝરણાં પ્રભુના ગુણુ ગાય, પ્રેમે તે અંતર ધરીએ,
 પ્રિયપતિ સાથે સુખ લહરિ માંહ્ય, વિશ્વપતિ પદમાં સરીએ.

—આવો.

(સાખી) જીવનવન ધનધોર આ, ગગનતિમિર ઉલરાય,

ગાઠાં દુખ ચિન્તા તણાં વાદળ સઘળું છાય:

પ્રીતિકિરણુ અમોલે રમતાં આજ, ઉર અંધારાં દૂર કરીએ,
 સજી પુણ્યપનોતા સુખના સાજ, સુમનમિઠલડાં સંચરીએ

—આવો.

(સાખી) અળળ બિચારી બાલિકા ભૂલન્તી પ્રભુપન્થ,

અનાથ દીન બાળક કંઈ રહી મરતાં ઉપકંઠ:

પરિતાપતપ્યાં હૃદયે તે આજ, અજવાળાં શીળાં ઝરીએ,
 બાહુડાં જગદૂલડાં ઉરમાંજ, રસયૌવનમાં ખીલવીએ.

—આવો.

(સાખી) સમયસરિતા વહી જતી; તરતાં સહુ સંગાથ,
 મોજાં શાન્ત, તુફાનીમાં, ધર્મલક્ષિત લ્યો હાથ:
 પતિવ્રતમાં જીવન ગાળી આજ, સાવિત્રી સમ સુખ લહોંએ,
 સીતાજી સમ સર્તોપણું શિરતાજ ગણી, પરજીવનમાં જઈએ.
 -આવો.

(સાખી) રમતાં મિઠી જગકુંજમાં, ન્હાતાં સુરનદી માંદ્ય,
 કુસુમદડાથી ખેલતાં દિન ગાળતાં ત્યાંય:
 સુખ ભોગવવાને ખેંચેની! ચાલ્ય, આપણુ જઈએ આનન્દે,
 ઉરફૂલ ખિલ્યાં મધુરાં ગુંથી લાવ્ય, આપણુ રમીએ ઉછરંગે.
 રસજીવન લહરી બેઠેતી જ્યાંય, પ્રિયપતિ સહુપાવન થઈએ,
 પ્રભુપદ ધરી 'સંગીતમાળ' સદાય, પતિપ્રભુ કંઠે ખેરવોંએ.
 -આવો.

સુખન્ત.

૩. સખીઓને આમંત્રણ.

(મારા વાલાજી હો, હવે નહિં જાઉં મહી વેચવા રે લોલ.—એ રાગ.)
 સર્વે સખીને તેડી આવજો રે લોલ, ગરબો રચીશું મારે ઘેર
 ભલા ભાવથી રે લોલ, સર્વે સખીને તેડી આવજો રે લોલ. ૧
 વડી વિવેકી મારી માવડી રે લોલ, સખીઓ દેખીને સુખી થાય,
 એવા તાત છ રે લોલ, સર્વે સખીને તેડી ૦ ૨

ગરબો ગમે છે મારી બેનને રે લોલ, લલો રાચે છે મારો બ્રાત,
રૂડા રાગથી રે લોલ, સર્વે સખીં ૩

સગાં સંબંધી સર્વે મળ્યાં રે લોલ, ગરબા જોવાને ચિત્ત ચડાય,
વડી હોંસથી રે લોલ, સર્વે સખીં ૪

શરદ પુનેમની શોભા ધણી રે લોલ, ચંદની ખીલી છે લલી ભાત,
શશી ઉજળો રે લોલ, સર્વે સખીં ૫

સોના સમું છે માઈ આંગણું રે લોલ, રૂપા સખી છે રૂડી રાત,
તેજ ઝગઝગે રે લોલ, સર્વે સખીં ૬

ગોખે ધરીશું બધે દીવડો રે લોલ, વચ્ચે રચીશું દીપમાળ,
ઘોડા ઘોડમાં રે લોલ, સર્વે સખીં ૭

સાડીઓ પહેરાવું સખી સર્વને રે લોલ, મેવા જમાડું મારી બેન,
ભલા ભાવથી રે લોલ, સર્વે સખીં ૮

રૂડો દિવસ રળીયામણો રે લોલ, આખો પ્રભુએ મને આજ,
પુરા પ્રેમથી રે લોલ, સર્વે સખીં ૯

બાપાલાલ ભાઈશંકર.

૪.

ઉઠો બેની સાહેલડી રે સહુ ગરબા ગાઇએ,
 હાં હાંરે સહુ ગરબા ગાઇએ.
 હરિચરિત અલખેલડીરે સખી પ્રેમે ગાઇએ, હાં હાંરે.-
 ખીલી શરદની રાતડીરે રંગભરી ભીની છે, હાં હાંરે.-
 ગંભીર ગગનની ભાતડીરે ભલી ભૂરી ખીલી છે, હાં હાંરે.-
 ચંદ્ર નભે ભેઈ છાતડીરે ઠરી રસે પુલે છે, હાં હાંરે.-
 નીર પર્વતની વાતડીરે શી હરખ હસે છે, હાં હાંરે.-
 કુમુદાદિ પુલ જાતડીરે ખીલી રત્ન રહે છે; હાં હાંરે.-
 નિર્મળ રંગની રેલડીરે પછી લહાણી લાઇએ, હાં હાંરે.-

૫.

(રાગ ખમાય, અલો.)

રંગીલી રૂડી પુનેમ રાતે રીઝાઇએ,
 (હાંરે) બેની ચાલો તો ગીતડાં ગાઇએ. રંગીલી૦
 „ જીવો ચંદ્ર પ્રકાશ બહુ તેજમાં,
 „ રાખો નિદ્રાએ ધ્યાન નવ સેજમાં,
 „ વહી જશે ભે વેળ, પસતાઇએ. રંગીલી૦
 „ ઘરખારસંસારવેઠ નીતની,
 „ અવકાશે રમત રૂડી રીતની,
 „ શિદ્ધ નીતિ ગાવા શરમાઇએ. રંગીલી૦

- ,, રચ્યાં ત્રણે ભૂવન જેણે જોમથી,
 ,, દીપ્ત કીધું આકાશ રવિ સોમથી,
 ,, તેના ગુણે ગાવાજ નિત ધાઇએ. રંગીલી૦

 ,, સખી ભુલીયે પ્રભુ ન જોઈ મુખને,
 ,, સર્વ થોડેઘણે છે શરણ દુઃખને,
 ,, નહીં લય જોઈને અકળાઇએ. રંગીલી૦

 ,, હસી હસી લીએ તાલ પ્રેમથી,
 ,, હરી ભાવે લજે લલી નેમથી,
 ,, કહે ફિરોઝ ગાઇ હરખાઇએ. રંગીલી૦

ફિરોઝ.

૬.

(અલખેલી રે અખે માત, જોવાને જઇએ:—એ રાગ.)

આવો, આવોને, સાહેલી ! આજ, આનન્દે રમીએ,
 લાવો, લાવો ખડેનો ! પ્રીતિ સુખસાજ, ઉછરંગે ભરીએ;—
 રમીએ ને ભરીએ નન્દન વન આ વાડી જ્યાં ગુર્જરી ખીલીરે,
 ઠહે અમીઝરણાં સંગીતધરણાં, લયો રહી કુલવનવેલી.

આનન્દે૦

પ્રીતિનીંતિનાં ગૃહકુળેમાં, કોયલ બુલબુલ ગાય રે,
મિઠડા સુણી સુણી દૂહુરવ, ઉરરવ ભરિયું વિલીન મન થાય.

આનન્દે૦

લક્ષ્મીવીણા કરધરીને કવિવરસંત કવે કલ્લોલ રે,
પ્રિય પતિના પ્રીતિભર સ્વર જ્યાં જીવન કરે રસલોલ.

આનન્દે૦

ગગન ગજવતી, ગાન વિમાને, પતિવ્રતવેણુ વાય રે,
તે લલકારની લલનાહૃદયે પ્રણયશી મૂર્તિ મુહાય.

આનન્દે૦

પતિપત્નીનાં આત્મયુગલની ગુંથી રૂડી કુલમાળ રે,
પ્રભુપદ ધરીએ, ગાતાં ફરીએ ગુર્જરી ગુણ સહુ ખાળ.—

આનન્દે૦

સુમન્ત.

૭ બાળ વિનોદ.

(૧)

(જાય છે, જાય છે, જાય છે રે, આ વખત ભણ્યાનો વહી જાય છે;
— એ રાગ.)

ચાલો, સહીયર ! સંગે જઇયે રે,
મળીં સર્વે રંગે રમીયે.

- કુલવાડીમાં લેગાં કરીયે,
બહેનો ! ગરબે ગીતો ગાઇયે રે.- ચાલો ૦ ૧
- કોકિલ તણી મિઠી વેણુ સુણીયે,
બહાલા ! પાન અમીનું કરીયે રે.- ચાલો ૦ ૨
- કોમળ રસીલો ટહુકો લહીયે
મિઠાં ! કંઠે આપણુ ભરીયે રે.- ચાલો ૦ ૩
- માધુરી માર્દવ રસ બે કહીયે,
સિંચે અર્ક કરી, તે પીંજીયે રે.- ચાલો ૦ ૪
- નિર્મળતા વખેથી ભીંજીયે,
મુખ શીતળ જિંદુ લીંજીયે રે.- ચાલો ૦ ૫
- ધૂપી ઘેલી આંખનો ડાળીયે,
હેલો મચવે, આત્મ ઝખોળીયે રે.- ચાલો ૦ ૬
- જગ નચવે મીઠો વાંસલડીયે,
લઇ અંશ જનો રીઝવીયે રે.- ચાલો ૦ ૭
- રેલ્યો રવ અણુમાલો ગ્રહીયે,
પ્રીતે હૃદયઘટે તે ભરીયે રે.- ચાલો ૦ ૮
- દિવ્ય સુરમ્ય પછી ઠાલવીયે,
બહાલાં વદન, સખી ! મલકાવીયે રે.- ચાલો ૦ ૯

રસિક મનોને રસથી રસોયે,
પછી આનંદે સહુ હસોયે રે.— આલો ૦ ૧૦

(૨)

(ઇતિહાસની આરશી સાહીધિ—એ આલ.)

- સુણો, સુણો, સખી આજ! સુણો સહુ કાન દધી;
અહીં વાયુ બળવત આજ, મૃદંગ ગભીર કંઈ. ૧
- ‘સર સર’ કરતાં દૂર, ઝરણાં રમ્ય રમે;
કંઈ સારંગીના સુર, પુરતાં આજ સમે. ૨
- આ લીલા ઊઝા વાંસ, તાનથી શીર્ષ નમાવી;
ભરો દેતા રવ સહુ પાસ, રસીલી બંસો બળવી. ૩
- ને આ તરૂવર દેતાં તાલ, નિજ કર-પર્ણ થકી;
શિર ધુણવે તે આ કાલ, લાગી લેહ નકી. ૪
- આ વૃક્ષક કો કો વાર, અંગુલિ કુંઝી વડે,
અહિં તંબૂરાના તાર, મોહક શા છેડે ! ૫
- મધુરાં પક્ષી સોહાય, હીંચે તરૂ શાખે,
સ્વર્ગીય સુગીતો ગાય, મીઠું પ્રિય લાખે. ૬
- એમ રમ્ય ઉદ્યાન મહિં સહુ આ મળિયાં;
બનિ ગાયકગણુ શુભવાન, સંગીતે ભળિયાં. ૭

(૩)

(રૂંડો ! રૂંડો ! મુલક ગુજરાત રૂંડો !—એ રાગ.)

ચાલો સાહેલો આપણુ ત્યાં જઇયે,
જઈ, ગાયક વૃન્દે એક થઇયે;
થઈ ભેગાં અમીનો રસ લઇયે,
લઈ, સ્વાદે થકી ગુંટડા ભરીયે.

૧

ભરી ભરીજ તેથી મત્ત બનીયે,
બની, પંખી તરુપુલ સંગ રમીયે;
રમી રમી, હરખથી મન ભરીયે,
ભરી, સર્વેનો સહુ એકતાન થઇયે.

૨

એકતાને પ્રભુનાં ગીત ગાઇયે,
વળી પુષ્પોની સાથે પ્રીત કરીયે;
પછી તરુની ડાળે ખુબ હોંચીયે,
અને અહા ! પંખીની સહુ ઉડીયે.

૩

સત્યેન્દ્ર ભીમરાવ.

૮. સખીને આમંત્રણ.

સખી ! રમીએ આવો સૌ સ્નેહથી રે લોલ,
કરીએ મોઠી મોઠી વાતડી;

સખી ! દુખડાં સૌ દીનનાં બૂલતાં રે લોલ,
સંચરીએ સૂખની વાટડી;

સખી ! આવો આવોને સૌ ખેલીએ રે લોલ,
લઇને વિનય લલી ભાતથી;

સખી ! તાળી સૌ ઝીલીએ રંગથી રે લોલ,
રઢિયાળી રાત શી આજની !

(સાખી) રૂપમય ચાદર ચાંદલે, પાથરી શી આ ઠીક,
એ પર આવો ખેલીએ, ગાતાં રૂડાં ગીત.

બુએ ચાંદલો પણ કેવો હસી આંખમાં રે લોલ !

વિણી તારલાનાં પુલ ફેંકે લાડમાં રે લોલ !

ઝુકી ખેલતો શો જય વિમલ આલલે રે લોલ !

સખી ! ખેલીએ ન કેમ ત્યારે આપણે રે લોલ !

સખી ! રમીએ—

(સાખી) શીતકર વાયુ શો વળી, ઓઢી કુલસુવાસ,
અજશિશુ સમ ગેલથી, રસમય ખેલે રાસ.

કદી આપણામાં કોડ કરી જૂલતો રે લોલ !

કદી વૃક્ષતણી ડાળ હિંચી જૂલતો રે લોલ !

કદી ગાય મૃદુ ગાન સંગ પાંદડે રે લોલ !

સખી ! જેલીએ ન કેમ ત્યારે આપણે રે લોલ !
સખી ! રમીએ૦-

(સાખી) કોયલ મધુરી દૂરથી, લહેકી બંસીનાર,
સમજાવંતી સાનમાં, મૂકેા જીવ ઉચાટ !

સુણી શીખ વધુ લલિત વાયુ હિંચતો રે લોલ !
વળી ચાંદલો શો દિવ્ય અમી સિંચતો રે લોલ !
મુક્યો જીવનો ઉચાટ વાયુ ચાંદલો રે લોલ !
સખી ! જેલીએ ન કેમ ત્યારે આપણે રે લોલ !
સખી રમીએ૦-

(સાખી) રંજક રજની સૌખ્યદા, ફેંકે હર્ષ-તરંગ,
ઝીલી પીયે રસ બસી, વાયુ-કોયલ-ચંદ.

સખી ! ઝીલીએ આવોને ત્યારે આપણે રે લોલ,
વળી પ્રીત ધરી પીયે લળી આપણે રે લોલ;
સખી ! ઉર ખોલી જેલે બધાં આંગણે રે લોલ !
સખી ! જેલીએ ન કેમ ત્યારે આપણે રે લોલ !
સખી ! રમીએ૦-

ચન્દુલાલ મણિલાલ.
(વસન્તવિનોદી.)

૯. સખીને આમંત્રણ.

આવોને, સહિયર ! ઉન્નત જીવનજલ ઝીલવાને જઈએ રે !
 પુણ્ય સલિલ અવગાહનથી, સખિ ! અન્તર પાવન થઈએ રે !
 ચાલોને, સહિયર ! ઉન્નત જીવનજલ ઝીલવાને જઈએ રે !

(સાખી) પ્રભુના ગિરિથી અવતરે શાન્ત સદાશિવ નીર;
 શમવે મનુકુલતાપને છાયા તરૂવર તીર !

શીતલ સૌમ્ય સુધારસ, સુન્દરિ ! રેલી રહ્યો જઈ લઈએ રે !
 ચાલોને, સહિયર ! ઉન્નત જીવનજલ ઝીલવાને જઈએ રે !

(સાખી) સ્ફટિક વિશદ વરસી રહ્યા સુરસરિતાના ઘોષ;
 લલિત કરી મલાન્તાત્મને પ્રેરે પ્રાણ પ્રબોધ !

સાડી સજે, સખી ! સ્નેહસુરંગી, વારિ પરસ્પર દઈએ રે !
 ચાલોને, સહિયર ! ઉન્નત જીવનજલ ઝીલવાને જઈએ રે !

મણિશંકર રત્નજી.

૧૦.

(શીખ સાસુજી દે છે રે વહુજી રૂઢો ઢંગે—એ રાગ.)

જળ ભરવાને ચાલોરે, મિઠહડાં જળ ભરવા,
 ખીલ્યું ઘોવન મહાલોરે, મધૂરાં જળ ભરવા;

આજ અમુલખ દહાવોરે, મિઠલડાં જળ ભરવા,
ચાલો ! ખેંચીઓ ! ચાલોરે, મધૂરાં જળ ભરવા;

(સાખી) તરશે તરફડતાં મરે, ખેંચો ભાઈ, અનેક,
પાવું અમૃત તહેમને, એજ ધરો મન ટેક.

ધાન્ય લણવાને ચાલોરે, મિઠાં ધાન્યજ લણવા,
લીલાં ક્ષેત્રમાં મહાલોરે, ખીલ્યા ધાન્યના કણ જ્યાં;
લ્યોને અનુપમ દહાવોરે, મધુર યૌવન ભરમાં,
ચાલો ! સજનીઓ ! ચાલોરે, મિઠાં ધાન્યજ લણવા;

(સાખી) ભૂખ્યાં, ત્રાસતખ્યાં હીસે મનુષાળક ચોપાસ;
પ્રભુની થાળ દઈ, કરો તૃપ્ત તહેમને ખાસ.

પુલ વીણવાને ચાલોરે, મધુર કુલડાં વીણવા,
મીઠું યૌવન મહાલોરે, રૂડેરાં કુલ વીણવા;
આજ આનન્દ દહાડોરે, મધૂરાં કુલ વીણવા,
ચાલો ! સાહેલી ! ચાલોરે, રૂડાં કુલડાં વીણવા;

(સાખી) દુઃખ, કલેશ, ચિન્તા ભર્યું જગ રડતું લાચાર,
કરો શાન્ત, આશાભર્યા પુષ્પતણો ધરી હાર.

રસ સીંચવાને ચાલોરે, મિઠલડો રસ સીંચવા;
યૌવનવન મહાલોરે, અમર ફાલ્યાં ફળ જ્યાં,
ગાન ઝરણુ ઝરાવોરે, લતાકુંજે લયતાં,
ચાલો ! સજનીઓ ! ચાલોરે, મધુરો રસ સીંચવા.

(સાખી) સૂકી રસહીન બની રહી, હૃદય વાડી દેખાય,
વધાવો અભિધાર, ત્યાં પ્રપુલ્લ રમણીય થાય.

ગીત ઝીલવાને ચાલોરે, મિઠલડાં ગીત ઝીલવા;
આજ યૌવન મહાલોરે, પતિપ્રભુનાં ગીતમાં,
રમી રાસ લ્યો લહાવોરે, પ્રીતિ ભક્તિ ઉરમાં;
ચાલો ! બહેનીઓ ! ચાલોરે, મધુરાં ગીત ઝીલવા.

(સાખી) નન્દન સુન્દર નન્દનો વાચે રસિલો વેણુ,
અંતર ઝીલી, અમૃતભર્યા રેલાવો પ્રભુકૂંડેણુ.

જળ ભરવાને ચાલોરે, મિઠલડાં જળ ભરવા,
લીલું યૌવન મહાલોરે, મધુરાં અભિ ભરવા;
લ્યોને આનન્દ લહાવોરે, મિઠલડાં અભિ ભરવા,
ચાલો ! સાહેલી ! ચાલોરે, મધુરાં જળ ભરવા.

સુમન્ત.

૧૧.

(ગરબે રમવાને ગારી નીસર્યા રે લોલ : એ રાહ.)

વ્યોમ મંડળેથી હુમો ઉતર્યા રે લોલ,

વ્યોમમાં હુમાઈ નિત્ય ધામ;

વ્યોમવાસિની રે લોલ,

આવો મધુર ગાન ગરબે ગાઇયે રે લોલ.

૧

- શ્રાન્ત થયાં ઓમમાર્ગમાં લમી રે લોલ,
 આજ દ્યો ક્ષણભર અહિં વિશ્રામ;
 ઓમવાસિની રે લોલ;
 આવો મધુર ગાન ગરબે ગાઇએ રે લોલ. ૨
 આજ મળ્યાં આપણે આનંદમાં રે લોલ,
 એ છ નદીનાવ સંજોગ;
 ઓમવાસિની રે લોલ,
 આવો મધુર ગાન ગરબે ગાઇએ રે લોલ. ૩
 જાશું પાછાં લિખ લિખ પંથમાં રે લોલ,
 એક પણ દિયો ન જવા ફોક;
 ઓમવાસિની રે લોલ,
 આવો મધુર ગાન ગરબે ગાઇએ રે લોલ. ૪
 ગાન ગાતાં ઓમચક્ર વિચરિયે રે લોલ,
 તે સુણે શું પામર જન મર્ત્ય ?
 ઓમવાસિની રે લોલ,
 આવો મધુર ગાન ગરબે ગાઇએ રે લોલ. ૫
 ગાઇએ ઉપમર્ત્ય ભૂમિમાં અહિં રે લોલ,
 આજ તે સુણે કેા મનુજ ધન્ય;
 ઓમવાસિની રે લોલ,
 આવો મધુર ગાન ગરબે ગાઇએ રે લોલ. ૬
 નરસિંહસવ લોખાનાથ.

૨. ઈશ્વરસ્મરણ.

૧૨

(સારં સારં રે સુરત શેહેર, મુંબાઈ અલખેલી: એ રાહ.)

ગાઓ આનંદે સહુ આજ, પ્રભુના મહિમાને;
થાઓ બેન કૃતારથ આજ, નિરખી રચનાને,
આ ડોલર આ ગુલાબ ખેંકે, ચંપો અને ચમેલીરે;
બુઓ બુઓ આ કદંબ વૃક્ષે, વીંટાણી બુધ વેલી. પ્રભુ

(સાખી) બેશી આંખા ડાળપર, કરે કોકીલા ગાન;
સુંદર મધુરા શબ્દથી, તૃપ્ત કરે છે કાન.

કળા કરીને મનહર મધુરો, નૃત્ય કરે આનંદે રે;
કીલ કીલ કરતાં મેના પોપટ, અહીં તહીં ફરે સ્વછંદે. પ્રભુ

(સાખી) વિચિત્ર રચના છે રચી આ જગમાં ભરપૂર,
તે શ્રીપતિના સ્તવનમાં મયો મદે ચકચૂર;

પરસ્પરે દઇ તાળી કરમાં નીજ પગ સરખા મેલોરે;
નાચો ગાઓ બેનો આજે ખેલ વસંતી ખેલો.- પ્રભુ

૧૩.

(આધવજી સંદેશો કેહેજે સ્યામને—એરાગ.)

જગદીશ્વરને નમીએ સર્વે હેતથી,
જેથી લવમાં દુઃખ નડે નહીં લેશ જો;
રાત દિવસ ગુણ ગાતાં એ જગદીશના,
શમશે જીવના જનમ મરણના કલેશ જો.

જગમાં જન્મી જોવા અવગુણ આપણા,
એ છે સઘળા કુળવાનોની રીત જો,
ગોચ કુળના નિરખે છે અવગુણ પારકા,
ગુણિજનના ગુણ ટાળિ વહે વિપરીત જો.

એવા પાપી જન પ્રભુને કેમ પામશે,
શાણા જન સૌ જુઓ વિચારી મન જો;
વળિ વળિ અવગુણ હોરે ઉંધી બુદ્ધિના,
પરને પીડા કરવા ખરચે ધન જો.

પોતાનું શુભ ઇચ્છો તો આ માનજો,
છેલ્લું વેણ કહું છું આણી વા'લ જો;
મનહર સર્વેશ્વરશુ પ્રીતિ ખાંધ જો,
નહીં તો માથે વેહેશે દુઃખનાં સાલ જો.

૧૪.

ભજ સ્વામી સદૈવ રહું ચેનમાં રે;
રહું ચેનમાં ચેનમાં ચેનમાં રે;

ભજ૦

ભલે હસે લોક મને જોઇને રે,
નહિ ફરું શરમે કદી રોઇને રે.
હસી વેહું હું સર્વ સખ સેનમાં,
મુખી સેનમાં સેનમાં સેનમાંરે;

ભજ૦

અહો સ્વામિજી ભલે તમે આવીઆ રે,
દયા દાશીપર ફડી તમ લાવિયા રે;
હવે રહેશોજ સદા વસી નેનમાં,
વસી નેનમાં નેનમાં નેનમાંરે;

ભજ૦

કર જોડી વંદુછું પુરા હાવથી રે,
વરૂં તમને કૃપાનિધાન લાવથી રે;
સદા ભજું આજ્ઞા મધુર વેણમાં,
મધુર વેણમાં વેણમાં વેણમાં રે;

ભજ૦

ફિરોજ.

૧૫.

“જ્યાં જ્યાં ફરીએ ત્યાં ત્યાં નિવાસ તુજ નજરે પડે રે.”

(‘પૂન્યમ ચાંદની’ને મળતો રાગ.)

તહારો વાસ દિસે ભગવાન ! સ્થળે સ્થળે વિશ્વમાં રે;
રહેજો તેજ અનુપમ તુજ અમ અંતર માંહ,
થાયે પ્રકાશ ઉજળો અન્ધકાર જાતાં સહુ રે.—

(સાખી) સુન્દર તારક વન્દમાં, વિશાળ નભની માંહ,

સરિતા ને સાગર વિષે તહારાં દર્શન થાય;

જ્યાં જ્યાં ફરીએ ત્યાં ત્યાં નિવાસ તુજ નજરે પડે રે;
દિવસે તેમજ રજનીંતિમિરમાં પણ તુજ ભાસ;

તહારું સ્મરણ નિર્મળું, અમ હૃદયે નિત્યે રહો રે—તહારો

(સાખી) વિવિધ રંગ આ અવનીમાં, કેવળ અમે અજાણ,

કર પકડી કડ્ડણ કરી બતાવજે સન્માર્ગ;

તહારા સખલ શરણની સહાય છે અમને ઘણી રે,

તેનો આશ્રય લઈને બળવીએ નિજધર્મ;

નિશદિન થાય અમારું રહેવું સદા તુજ સંગમાં રે—તહારો

(સાખી) સત્ય પ્રેમ ને શાન્તિના રૂડા સુખકર સ્રોત,

વહો વિમળ અમ જીવનમાં, રહો ન ચિત્તે ક્ષોભ;

બની રહો શુદ્ધ અમારાં હૃદય નિત્ય તુજમાં વસે રે,

તજીએ તુજ કડ્ડણ થકી અહંભાવ વિચાર,

રહે નવ ‘તું’ ‘હું’ના કંઈ ભેદ એક બનીએ સદા રે—તહારો

હાથાભાઈ લક્ષ્મણ. (બંધુસમાજ.)

૧૬

રામ રમકડું જડિયું રે, રાણાજી મને, રામ રમકડું. ટેક.

રૂમજૂમ કરતું મારે મંદિરે પધાર્યું રે,

નહિ કોઇને હાથે ઘડિયું રે.

રાણાજી૦

મોટા મોટા મુનિજન મધિ મથી થાક્યારે,

કોઈ એક વીરાને હાથે ચડિયું રે.

રાણાજી૦

સુન શિખરના રે ઘાટની ઉપર,

અગમ અગોચર નામ પડિયું રે.

રાણાજી૦

બાઈ મીરાં કહે પ્રભુ ગિરિધર નાગર,

મારું મન સામળિયા શું જડિયું રે.

રાણાજી૦

—મીરાંબાઈ.

૧૭.

(સાંસં સાંસં રે સુરત શેહેર, મુંબાઈ અલખેલી:—એ રાગ.)

મારી દીવાળી થઈ રે આજ, હરિ મુખ જોવાને;

મહારાં સર્યાં સેવકનાં કાજ, ભવ દુઃખ જોવાને.— મહારી૦

આજ દીવાળી થઈ અજવાળી, હરિને જોયા નિહાળીરે;

વદનકમળ પર વારિ જાળી વિઠલા, આંખડી થાશે ટાલી.

હરિમુખ જોવાને. મહારી૦

રતન જડિત સોનાંની થાળી, મહાંય મેલ્યો કપૂર રે;

આરતિ કંઈ મહારા પ્રાણજીવનને, રવિ ઉગમતે સૂર.

હરિમુખ જોવાને. મહારી૦

નાચે કૃષ્ણ વગાડે રાધા, ગોપિકા ગાય ગીત રે;

સત્યભામાનિ રહાય થયા છે, ગોકુળ ગામની રીત.

હરિમુખ જોવાને. મહારી૦

હૃદયકમળમાં સેજ બિછાવું, પોહોડો જગજીવનરે;

વિંઝણો લઈ વાયલડો ઢોલું, હું બલહારી જાઉં.

હરિમુખ જોવાને. મહારી૦

સોનાં કેરા સૂરજ ઉગીઆ, દુધડે વરસ્યા મેહરે;

સંતદાસના સ્વામિને મળિયા, મુક્ત થયો છે દેહ.

હરિ મુખ જોવાને. મહારી૦

સંતદાસ.

૧૮.

(રાગ કાશી.)

(ગોવિંદના ગુણ ગાઓરે, સહુ મંગળ થાશે:—એ રાગ.)

પ્રભુ મહિમા ગુણ ગાઓ રે સર્વ મંગળ થાશે.

ત્રિભુવનપાલન બ્રહ્મ સનાતન, સમિચદ્ધન પદ ધાઓરે;

સર્વ મંગલ થાશે, પ્રભુ મહિમા૦ ૧

પરાલક્ષિતા પુણ્ય તીર્થમાં, નિર્મલ મનથકી નાણો રે,

સર્વ મંગળ થાશે, પ્રભુ મહિમા૦ ૨

પરમામૃતપદ પ્રાપ્ત થવાને, પ્રભુશરણાપન્ન થાઓ રે;

સર્વ મંગલ થાશે, પ્રભુ મહિમા૦ ૩

કુત્સિત કર્મનો ત્યાગ કરીને, મંગલ માર્ગે જાઓ રે,
 સર્વ મંગલ થાશે, પ્રભુ મહિમા ૦ ૪
 પરમાત્મા પરબ્રહ્મ પદાબ્જે પ્રીતિપુષ્પ વધાવો રે,
 સર્વ મંગલ થાશે. પ્રભુ મહિમા ૦ ૫
 ભોળાનાથ સારાલાલ.

૧૯.

(મહા કોપ થયો તે કળી કાળમાં જો: એ તાલ)

સંતો આવો અમારડા દેશમાં જો;
 શાને ભટકોછો ફોગટીયા વેશમાં જો. સંતો. ૧
 જ્યાં નહિં શોકરોગ મૃત્યુનો ભય કદા જો;
 બ્રહ્માનંદસુખ વરતિ રહ્યું સર્વદા જો. સંતો. ૨
 કાયાકલેશ દોડધૂપ ન કરવો પડે જો;
 જ્યાં જોઇએ ત્યાં સ્વામી સનમુખ જડે જો. સંતો. ૩
 બધા વિશ્વમાં વિરાજે નાથ અમતણો જો;
 રક્ષા કરવા નિજ જનની ચંચલ ધણો જો. સંતો. ૪
 જેની બ્રહ્માદિક દેવતા આશા કરે જો;
 કામ ક્રોધ ચોર દૂરથી નાઠા ફરે જો. સંતો. ૫

એ છે સદા ચૌદ લોક વિષે જાગતો જો;
 જાણ્યા પછી કદી થાય નહિ અણુછતો જો. સંતો. ૬
 મહાવ્રત તપ યજ્ઞ દાન આદરે જો;
 તેથી નાથજી કબુલ કદી નવ કરે જો. સંતો. ૭
 સત્ય ધ્યાનથી જાણાવે નિજ રૂપને જો;
 વણુધ્યાન ન જાણાવે મોટા ભુપને જો. સંતો. ૮
 એવા દેશમાં જો આવ્યાની આશા કરો જો;
 સદ્ગુરુજીને શીશ ચરણે ધરો જો. સંતો. ૯
 ગુરુ વચનેથી સાધન આદરો જો;
 એતો સદ્ય નિજ દેશ પમાડે ખરો જો. સંતો. ૧૦
 સચ્ચિદાનંદ પ્રદ્ધ ધ્યાન પામશે જો;
 તેથી જન્મમરણભય વામશે જો. સંતો. ૧૧

૨૦.

(કામણ દિસે છે અલખેલા તારી આંખમાં રે—એ રાગ.)

નહાલાં સન્તો રસસાગરમાં નહાવા આવશું રે,
 રનેહી લાવશું રે....ટેક.

પ્રેમ પન્થથી પ્રયાણ કરશું,
 નીતિક્રિયામાં અડગ રહીશું,
 શનૈઃ શનૈઃ એ સાગર તીરને પામશું રે. નહાલાં ૦

થાશે ભરતી ભવસાગરની,
 શાન્ત ગજના રસસાગરની,
 ધીરે રે'શું શાન્ત, કદી દૂર નહીં થશું રે. ઠ્ઠાલાં૦
 પડ્ રિપુ વસ્ત્રોને મૂકી,
 સંયમ સાધી મારી ડૂબકી,
 અખન્ડ શાન્તિનાં મોતિડાં લાવશું રે. ઠ્ઠાલાં૦
 તેની ગુંથીશું સુન્દર માળા,
 આરોપી અમ કોમળ બાળા,
 આ આશાની માંદ્ય સફળતા માનશું રે. ઠ્ઠાલાં૦
કપિલ.

૩. નીતિ અને ગૃહસંસાર.

39.

(આધવજી સંદેશો કહેજો શ્યામને—એ રાગ.)

અબળા જાતિએ જગમાં જન્મી સદા,
પતિકુળમાં નીતિથી કરવો વાસ જો.
રાયસમું સુખ હોયે માતપિતાગૃહે,
પણુ તે સુખની તલભર ધરવી ન આશ જો. અબળા૦

પતિવ્રત પાળી પતિસેવા સજવી સદા,
પતિની આજ્ઞા કદી નવ કરવી ભંગ જો;
માત પિતાસમ સાસુશ્વસૂરને સેવવાં,
(વળી) નિકટ સંબંધી પાલવવાં જો અપંગ જો. અબળા૦

પદ્મ લોજનની વિધિ સઘળી જાણવી,
ઉત્તમ પાક કર્યાની ધરતી હોંસ જો;
જે ગુણ જેમાં હોય તે તેથી શિખવો,
શિખામણ કે દે તો ન ધરવો રોષ જો. અખળાં

પતિ પ્રભુ સમ લહી કરવી ભક્તિ પ્રેમથી,
અનન્ય થઈને પતિ પ્રતિ રહેવું શુદ્ધ જો;
તુચ્છ સકળ વ્યવહાર તણાં આ કારણે,
વાણીથી પણ કદી નવ કરવું યુદ્ધ જો. અખળાં

સુખ દુઃખ સહેતાં સમ ગણવાનો મહાવરો,-
દૃઢ, રાખીને અંતર, રહેવું શાંત જો;
ભાગીરથી પ્રભુપદને અંતે પામવા,
શાશ્વી સખીએ શિખ ગ્રહી ભજવા કાંતજો. અખળાં

નૃસિંહઆચાર્ય.

૨૨.

(કહાં ગયો પેલો મોરલીવાળો, મનના ધુંધટ ખોલી રે:-એ રાગ.)
સખીઓ સાચી વાત કહું છું, સાર લહી બહુ સારો રે;
ધરો ધ્યાન તમે જો તેમાં, સુધરે જન્મ તમારો રે.-સખીઓ.
બાલપણમાં માત પિતાને, વિનયવડે વશ રે'વું રે;
તન-મનનું તેની પાસેથી, શિક્ષણ સઘળું લેવું રે.-સખીઓ.

અંચલતા ને અતુરપણાથી, કામ કુંવરીએ ઠરવું રે;
 સદ્ગુણથી સંતોષ દઈને, દુર્ગુણથી બહુ ઠરવું રે સખીઓ.
 માતપિતાના શુભ ઉપકારો, મનમાંથી ન વિસરિએ રે;
 ઘરનાં કામ ઘણાં જે ઘટતાં, કુશલપણાથી કરિએ રે.-સખીઓ.
 યોગ્યપણે માતપિતા આપે, તેવા વરને વરિએ રે;
 એ પતિને અનુકૂલ રહીને, આ ભવસાગર તરિએ રે.-સખીઓ.
 પતિનું ઘર પોતાનું થાતાં ભાર ઉપાડી લેવો રે;
 વિનય-વિવેકવડે વશ રે'વું, ધર્મ તમારો તેવો રે. સખીઓ.
 પિયર રહી જે શીખ્યાં તેનો, ઉપયોગ અહીં કરજો રે;
 ઉપદેશ મળે જે જે બીજે, તે અંતરમાં ધરજો રે.-સખીઓ.
 સાસુસસરો જેઠદિયરજી, એનું માન વધારો રે;
 જેઠાણી દેરાણીને પણ, આદર દેવો સારો રે.-સખીઓ.
 ઘરસંસાર-નિશાળ વિષેથી, ભણતર રૂઢું ભણવું રે;
 સંકટ શિરપર આવે તો, તે ગુણકારક ગણવું રે.-સખીઓ.
 માયાળુ મનથી સહુ સાથે, પરિચય સારો કરવો રે;
 માફ તાફ મનથી તજવું, એ ગુણ ગણવો ગરવો રે.-સખીઓ.
 સહુનાં બાલક સરખાં ગણવાં, ભવમાં ભેદ ન સારો રે;
 સંપ સરલતા રાખી સહુમાં, સુખ સંપુણ વધારો રે.-સખીઓ.
 મર્યાદા તન-મન-વચનોમાં, પ્રેમે પ્રતિદિન પાળો રે;
 હોય કચ્છા જે આજ સુધીમાં સુકૃત તે સંભાળો રે.-સખીઓ.

હું કોણ અને મારે કરવું, શું તે સહજ વિચારે રે;
 પતિની છાયા થઈને રહેવું, એ છે ધર્મ તમારો રે.-સખીઓ.
 પ્રિયહિત વચનો વદવાં સુખથી, વિનયવિવેકે નમતાં રે;
 કામકરો કરથી સહુ તેવાં, પતિ-શુરજનને ગમતાં રે.-સખીઓ.
 શીલ અને સૌભાગ્ય સદાનાં, શુભ આભૂષણ શોભે રે;
 પ્રાણ વિના તન જેવાં બીજાં, એમાં મન શું લોભે રે.-સખીઓ.
 પ્રોઢપણનાં પટકુલ અંગે, પહેરો પ્રમદા પ્રીતે રે;
 નાકતણ્ મોતી મર્યાદા, સાચવજો શુભ રીતે રે.-સખીઓ.
 નીતિન્યાય કડાં છે કરનાં, તે તનને શોભાવે રે;
 આવો સમય સખી સંસારે, વારંવાર ન આવે રે. સખીઓ.
 પતિના નામ તણા હીરાનો, હાર હૃદયમાં ધરવો રે;
 આ રીતે સદ્ગુણ સઘળાનો, શણગાર રૂડો કરવો રે;-સખીઓ.
 જોડ જડી જે સજની તમને, એને ઇશ્વર માનો રે;
 પત્નીના પરમેશ્વર પતિ છે, એમાં સંશય શાનો રે-સખીઓ.
 સંસાર વિષે સુખનાં સાધન, એ પતિને આધારે રે;
 આ સંસાર થકી અબલાને, અંતે એ પતિ તારે રે.-સખીઓ.
 પ્રેમ કરીને સેવા કરવી, જન્મ વૃથા નહિ જાવા રે;
 શુરજનને પણ આદર દેવો, પૂરાં પુણ્ય કમાવા રે.-સખીઓ.
 જપ તપ ઇશ્વરનું આસધન, સાવધ થઈને કરવું રે;
 કેશવ હરિનું અંતરમાંથી, નામ કદિ ન વિસરવું રે. સખીઓ.
 કેશવલાલ હરિરામ.

૨૩.

(ધ્રુપતિ રામ હૃદયમાં રે'જે રે—એરાગ.)

સદાચાર પાળવો બહુ સારો રે, એજ ધર્મ બરો છે તમારો:-

સદાચાર૦

ધન વિદ્યાતણો મદ તજવો રે, સુખકારક મારગ સજવો રે,
પીડા પરને કરી નહિ પજવો;-

સદા૦

સત્ય બોલવું ચાલવું ચોંપેરે, જેમ જગતપિતા નહિં કોપે રે,
એથી પોતાતણું કુલ આપે;-

સદા૦

સ્મૃતિ શાસ્ત્ર બતાવે જેવું રે, શુદ્ધ ચિત્ત કરી નિત્ય રે'વું રે.
અન્ય વાતમાં હૃદય ન દેવું;-

સદા૦

આશા તૃષ્ણા તજી કોઈ દે છેરે, શાંત થઈને સદા સુખલે છેરે,
શુદ્ધ આનંદનું રૂપ તે છે;-

સદા૦

પાળવો નિત્ય નિજનો ધર્મ રે, સાચો અંતરમાં લઈ મર્મ રે,
કરવાં યશકારક ક્રમ;-

સદા૦

ક્રાધ કામ સદા પરહરવા રે, લોભ મોહ વળી વશ કરવા રે,
મદ મત્સર દેવા ન ઠરવા;-

સદા૦

અભિમાન ન લાવિએ લેશ રે, કદિ કરિએ નહિ કાંઈ ક્લેશ રે,
વદિએ નહિ વાક્ય વિશેષ;-

સદા૦

પરનિંદા સદા પરહરવી રે, દયા દીન જનોપર કરવી રે,
નહિ નીતિની વાત વીસરવી;-

સદા૦

નિત્ય તન-મન નિર્મલ કરજો રે, શીલ ચિંતામણી સંઘરજો રે,
દુષ્ટ દુર્યુણ દૈત્યથી ડરજો;- સદા૦

ધર્મ-વાણુ વિના સંસારે રે, અન્ય આવી નહિ કાંઈ તારે રે,
એમ જાણવું નિશ્ચે તમારે;- સદા૦

નિત્ય નિર્મલ ચિત્ત કરીને રે, નિજ ધર્મને ધાર્મ કરીને રે,
પામવું શુદ્ધ એક હરિને;- સદા૦

જ્યારે ઉત્તમ જન્મ મળ્યો છે રે, પુણ્યનો પુનઃ તો ઉખળ્યો છે રે,
દૈવ ઇચ્છાથી દિવસ વળ્યો છે;- સદા૦

હાથ આવેલ હીરો ન હારો રે, ચતુરા ! કાંઈ ચિત્તે વિચારો રે,
શાણી ! સફલ કરો જન્મવારો;- સદા૦-

સેવા નારિએ નાથની કરવી રે, અન્ય વાત બધી પરહરવી રે,
તેમ પ્રીતિ સંપાદન કરવી;- સદા૦-

દંપતીએ હળી મળી રે'વું રે, બીજા આશ્રમનું સુખ લેવું રે,
થાય નિંદા તેવું તજી દેવું;- સદા૦

ભાવે ઇશ્વરનું પદ લજવું રે, કામ બંધનકારક તજવું રે,
સુખકારક સાધન સજવું;- સદા૦

કેશવલાલ હરિરામ.

૨૪.

મોટા મન.

(હરિ ભજન વિના દુઃખ દરિયા સંસારનો પાર ન આવે—એ રાગ.)

સુણ સાહેલી મન જેનાં મોટાં તે મોટા બાણવા,

આ ગુણવડે ઊંચ જનોને પરખી તુર્ત પિછાણવા.

કૂળ કે ધનનું અભિમાન નથી, મનમાં કદી કૂડ વસે ન રતિ;

દુખીઆ જનની દિલ દાઝ અતિ, સુણ સાહેલી. ૧

ધનવાન વડો ધન વાપરશે, જન રાંક દયા દિલમાં ધરશે;

પરકાજ, કસી તન, તે કરશે, સુણ સાહેલી. ૨

ખુશ રહે દીનનાં દુખડાં દળીને, સહુ સજ્જન સાથ હળીમળીને;

વદશે શુભ વેણ લળી લળીને, સુણ સાહેલી. ૩

પરમાર્થ વિષે મથતો જ રહે, દિલ દુશ્મનનું પણ હિત ચહે;

મુખ શાંતિતણું શુભ તેજ વહે, સુણ સાહેલી. ૪

કટુ વેણ કદી જન કેા ઉચરે, કુળવાન વડો મનમાં ન ધરે;

ધરી ધીરજને સૌ બોધ કરે, સુણ સાહેલી. ૫

બહુ માન મળ્યે નવ ગર્વ ધરે, અપમાનથકી નવ શોચ કરે;

નિજ ધર્મ ધરી સુખમાં વિચરે, સુણ સાહેલી. ૬

કદી આપ વડાઈ ઉર ન વસે, નવ લોભથકી લલચાય કશે;

નિજ ધર્મથકી કદીએ ન ખસે, સુણ સાહેલી. ૭

જયમ માનવી માન પછાડી કરે, ત્યમ તે બહુ વેગથકી વિચરે;
મન મોહું કર્યે સહુ અર્થ સરે, સુણ સાહેલી, ૮

૨૫.

(શામળીયા બહાલા રહો વેગળા રે—એરાગ.)

- મા લજીયે, તુજને લવાની લાવથી રે,
લવ તારો પતિવ્રત નાવથી રે,
શોભે અગળા તણો અવતાર રે. મા લજીયે. ૧
- સાર સંસાર કેરો સતીપણું રે,
પરમાર્થનું બીજ રૂડું ઘણું રે,
પતિવ્રતનો પ્રતાપ અપાર રે. મા લજીયે. ૨
- બ્રહ્મા વિષ્ણુ અને રૂદ્ર દેવથી રે,
સતિયો સખળી નિગમે કથી રે.
પતિપૂજનમાં જેને ખ્યાર રે. મા લજીયે. ૩
- સાચો ઉદય થશે તેજ દેશનો રે,
પુરો પ્રેમ તે પામે મહેશનો રે;
જ્યાં પ્રકટે પતિવ્રતા નાર રે. મા લજીયે. ૪
- અનસૂયા મહાલસા જનકી રે,
હરિશ્ચંદ્રની રાણી તારામતી રે;
થયાં ત્રિભુવનનાં શણગાર રે. મા લજીયે. ૫

સાચા ટેક ભરેલી સીમંતિની રે,
સતીઓ હતી ભારત ભૂમિની રે,
નામ ગણતાં ન આવે પાર રે. મા લજ્યે. ૬

દમયન્તી જેવી સાચી સાધવી રે,
આર્ય ભૂમિમાં પૂર્વ થતી હવી રે,
જેથી ચમ-કળિ પામ્યા હાર રે. મા લજ્યે. ૭

હવે ભટકે થઇ ભગતાણીઓ રે,
જુઠા ધર્મના ઢોંગમાં તાણીઓ રે,
તેથી ભારતભૂમિને ભાર રે. મા લજ્યે. ૮

પતિ તજીને ભજ દેવદેવલાં રે,
બીજા ગુરૂમાં કસી વીણે વેવલાં રે,
તેથી હિંદુ તણે ઘટયો ભાર રે. મા લજ્યે. ૯

માજ અજ્ઞાન ટાળો અમતાણું રે,
આર્ય નારીમાં વ્યાપો સતીપણું રે.
મા લજ્યે. ૧૦

નગિનદાસ પુરૂષોત્તમદાસ સંધવી.

૨૬.

(સાંભી સંધ્યા એ પાણી સંચર્યા રે જુમના જળ બરવાઈઃ-એ રાગ.)

બારશે તારે બારણે અમો બાળક આવી-“ હાંહાં રે ઈ ”

હાંહાં રે અમો બાળક આવી.

ગાઇએ તુજ ગુણ અંગિકા રસધુન મચાવી-હાંહાંરે રસ. ૧

પતિ પરમેશ્વર એક છે એવી મતિ આપો-હાંહાંરે એવી,

કામણ દૂમણ ફેક છે એ દિલ દઢ સ્થાપો-હાંહાંરે એ દીલ. ૨

સાસૂ સસરા સેવીએ-એવું સુખ દેજો- હાંહાંરે એવું,

સાસરિયે નિત્ય શોભીએ ત્યમ રહાયે રહેજો-હાંહાંરે ત્યમ. ૩

ધરસંસાર ચલાવીએ ઉઘમથી ચાડ-હાંહાંરે ઉઘમથી,

સંતતિ સદગુણી સાંપડો સદગુણી વહુવાડ-હાંહાંરે સદગુણી ૪

પતિવ્રત પંથ પ્રસારીએ એવું બળ આલો- હાંહાંરે એવું,

મરણુથી પણ નવ હારિયે, માડી કર આલો- હાંહાંરે માડી ૫

પતિ-ભક્તિ શુભ પાણિને દૃષ્ટાન્ત બતાવ્યો-હાંહાંરે દૃષ્ટાન્ત,

દક્ષસુતા થઇને તમે એ અમ ઉર ભાવ્યો- હાંહાંરે એ. ૬

સતીઓ ને શુરાતણી અમો થઇએ માતા- હાંહાંરે અમો,

એ વરદાન દીયો તમે અંબે જગમાતા- હાંહાંરે અંબે. ૭

દેશ અમારો આર્યનો નિજ મહિમા પાળે-હાંહાંરે નિજ,

સંઘવીએ તો એ પ્રાર્થના કરો મસ્તક નામે-હાંહાંરે કરી. ૮

નગીનદાસ પુરૂષોત્તમદાસ સંઘવી.

૨૭.

“ પતિસુખની છે બલિહારી, ”

(ગિરધારી રે, વાત કહું તે પિયારે—એ રાગ.)

સાહેલી રે—તુચ્છ વૈભવ જગ માંહી, પતિસુખની છે બલિહારી;
નિઃસ્વાર્થી રે—પ્રેમ તણી જે મૂર્તિ, એવી માતને પણ મૂકી બેઠી.
નહિ જન્મ થકી જોડાયાં રે, નહિ ઘાડ સમ્બન્ધમાં આવ્યાં રે;
નહિસ્વાર્થ મહિંલપટાયાં રે, અલ્પ કાળમાં રે—વશીયા હૃદયે સ્વામી—
પતિસુખની છે બલિહારી. ૧

પિતુ મહારા રે—સ્નેહથકી તહે લડાવી, સહુ ઇચ્છા પૂરી પાડી;
ત્યજી તુજને રે—જાતાં મન નવ કંપે, પતિદર્શનના ઉમંગે;
ચંદ્ર વીણુ ચકોર નવ દેખે રે, ધનખિન્દુ ચાતક તલપે રે,
દીપે જીવ પતંગ નિજ અર્પે રે, ત્યમ માનુ રે—કંથને જીવનદોરી—
પતિસુખની છે બલિહારી. ૨

સખી બહાલી રે નિત્ય આનંદે રમતાં, વળી ભાવથી સાથે લણુતાં;
ક્ષણ એકજ રે—કદિ વિખૂટાં પડતાં, થઈ ખિન્ન બહુ ગભરાતાં;
પતિસ્નેહની શીળી છાંયે રે, ભૂતકાળ પડયો વિસારે રે,
નહિ અન્યહુવે મન તૃષ્ણારે—ક્ષમાકરજે રે—સમયશિખવશે ‘શાથી’;
પતિસુખની છે બલિહારી. ૩

પ્રિયલગિની રે-પતિમાં તન્મય થાવું, એ કરજ જ સ્ત્રીની માનું;
 લઈ શિક્ષણ રે-પતિ સહરહીને નિત્યે, સદ્ગુણ સહુ હૃદયે ધરીયે;
 એક નિષ્ઠાથી ઇશને પ્રાર્થો રે-આપી પવિત્ર દંપતી બેડાં રે-
 આર્યાવર્તની ગ્યાતિ વધારો રે, સહુ બહેનો રે-ભાવે સૂત્ર પ્રમાણી-
 ‘પતિસુખની છે બલિહારી.’ ૪

સુખન્ધુ.

૨૮.

શ્રીઓધ.

(મહારા વા'લાજી હો! હવે નહિ બાઉં મહી ઈન્:-એ રાગ.)

બહેનો અન્તરથી આ રૂડા વિચાર ન વિસારશો રે લોલ.

માતપિતાની પ્રીતિ પામવા રે લોલ,

થઈ રહેવું સુશીલ સન્તાન.

બહેનો અન્તરથી.

આજ્ઞા તેઓની ન ઉલ્લંઘવી રે લોલ,

દેવી સહુ કાર્યમાં સહાય.

બહેનો અન્તરથી.

કષ્ટ સહી જન્મ આપી પોષિયાં રે લોલ,

વિસરવા ન શુભ અણમૂલ.

બહેનો અન્તરથી.

જનની તાન જાણે 'મારી પુત્રી છે રે લોલ,
કુટુંબજનું અનુપમ રતન'. જહેનો અન્તરથી.

ઉચ્ચ અભિપ્રાય એવો ઈચ્છવો રે લોલ,
પ્રાપ્ત થવા કરવો સુચત્ન. જહેનો અન્તરથી.

નિજ વાણીને કર્મની મિઠાશથી રે લોલ,
રાખવાંજ સર્વદા પ્રસન્ન. જહેનો અન્તરથી.

ભગિની બન્ધુકેરો સ્નેહ શોધવા રે લોલ,
કરી અધમ સ્વાર્થ તણો ત્યાગ. જહેનો અન્તરથી.

વિવિધ સદ્ગુણો અને સત્કાર્યથી રે લોલ,
કરવાં ભાઈ જહેનને સંતુષ્ટ. જહેનો અન્તરથી.

સ્નેહ શુદ્ધ જાણી તેઓ હૃદયથી રે લોલ,
સ્થાપશે સદ્ય જહાલી જહેન. જહેનો અન્તરથી.

ભિન્ન ભિન્ન ફરજ પતિમન્દિરે રે લોલ,
બજવવા આપવું મુલક્ષ. જહેનો અન્તરથી.

શ્વસુરસાસુ માતપિતા જાણીયે રે લોલ,
પતિવ્રતા કેરો એજ ધર્મ. જહેનો અન્તરથી.

હૃદય લેશ તેમનું ન દુલબવું રે લોલ,
સર્વ રીત્ય આપવું સન્માન. જહેનો અન્તરથી.

ગૃહ ખીલવવું જાણે રમ્ય વાટિકા રે લોલ,
હસે જહિં સર્વ કુસુમ છોડ. ખડેનો અન્તરથી.

મુશીલતાનાં શુદ્ધ પાણીં સિંચવાં રે લોલ,
છોડ એક ના કદી કરમાય. ખડેનો અન્તરથી.

શોધવી મુયુક્તિ ખડેન સર્વદા રે લોલ,
શાર્થી રહે નિજ પતિ પ્રસન્ન. ખડેનો અન્તરથી.

શારીરિક શોભા સાથે ખડેરવા રે લોલ,
પવિત્રતા રૂપ અલંકાર. ખડેનો અન્તરથી.

સર્વ સ્થળે સ્નેહ કુસુમ વેરવાં રે લોલ,
છાંટવો આનન્દ કેરો રંગ. ખડેનો અન્તરથી.

વ્યર્થ સહુ પ્રત નિયમ ને કર્મ છે રે લોલ,
પાળાએ ન પતિપ્રત ધર્મ. ખડેનો અન્તરથી.

વિવિધ પ્રવૃત્તિ ને ઉદય અસ્તમાં રે લોલ,
વિસરવા ન કદી વિધનાથ. ખડેનો અન્તરથી.

હાથાભાઈ લક્ષ્મણ, બન્ધુસમાજ.

૨૯.

ત્રીની પરીક્ષા.

(ચાલો ચાલો ગોકળની પ્રજાનાર કે મહોડાં વેચવા રે લોલ—
એ રાગ.)

સખી જ્યારે સુખના વાયુ વાય, હૃદય હરખાવતા રે લોલ,
દિસતા દિન સંપત્તિ પ્રકાશથી અતિ રણિયામણા રે લોલ,
સખી, જ્યારે સુખ શય્યાની માંદા, મોઠી નિંદ આવતીરે લોલ,
ખડેન જ્યારે વેલવ વેળા દુઃખ, નહિ પીછાનતાં રે લોલ;—
નહિ આ ઉજળા દિવસો માંદા, પરીક્ષા આપણી રે લોલ,
સખી, સહુ સંકટકેરે સમય, કસોટી નીકળે રે લોલ.
ખડેન, જ્યારે વાયુ ભયંકર વાય, ઘોર ધન ગાજતાં રે લોલ,
સખી, જ્યારે અબુકે વીજળી તીક્ષ્ણ હૃદયને વીંધતી રે લોલ,
બહાલી, જ્યારે આકૃત કેરી ઝડોઆ જીવનપર તૂટી પડે રે લોલ;—
ખડેન, આવા કઠિન કાલની માંદા, પૂર્ણ પ્રીતિ થકી રે લોલ,
કરી નહિ નિજ દુઃખની દરકાર, પતિસુખ શોધીએ રે લોલ;
ખડેન, ત્યારે કિમ્મત આપણી થાય, જીવનતવ શોભતું રે લોલ,
પતિ કદો ચિન્તા ને ઉદ્વેગ થકી ગભરાય છે રે લોલ,
તરત સતી હૈયા સરસો લઈ, આશ્વાસન આપતી રે લોલ;
લઈ નિજ નાનુક કરમાં શિર, પતિનું પ્રેમથી રે લોલ,
મુકીને કોમળ ઉર પર, શોક નરમ સહુ પાડતી રે લોલ;

ખેન, દોરી સુખનાં નવલાં ચિત્ર, સ્વામી સંતોષતીરે લોલ,
કદી નહિ મળતી ધારી ચીજ, ઓછું નવ આણતી રે લોલ.
પતિનો પ્રેમ અમૂલી ચીજ, બીજું સહુ તુચ્છ છે રે લોલ.-
આવી રહે બુદ્ધિ જ્યારે ખેન, સર્વ સ્થિતિ મહીં રે લોલ,
સખી, ત્યારે સફળ જીવન આ થાય, આપણું સ્ત્રીતાલું રે લોલ,
પ્રભુ વળી થાયે ખેન, પ્રસન્ન, આવી પ્રીતિ થકી રે લોલ.

હાથાભાઈ લક્ષ્મણ, બન્ધુસમાજ.

૩૦.

શિયળની સાડી.

સખી ! હર્ષની મટૂકી મહારી ઉભરાય અતી, ઉભરાય અતી;
સખી ! તોએ તે જરાયે નથી ખાલી થતી, ખાલી થતી.
સખી ! આસપાસ હર્ષની શી રેલ મચી, રેલ મચી;
સખી ! ભાજ્યું સૌ જગ જગે હર્ષે વસી, હર્ષે વસી;
સખી ! શિયળની સાડી મને દિવ્ય મળી, દિવ્ય મળી;
સખી ! શોભા શી ઇશે વળી એમાં ધરી, એમાં ધરી.

(સાખી) ગગન તણો છે રંગ શો ! આછો મન હરનાર.

પે'રંતાં ચિતડું ઠરે, વધે રૂપઅંબાર.

સખી ! કોરમાં શી લજ્જની વેલડી વળી !

સખી ! જોતાં છે લોક તણી આંખડી ઠરી;

સખી ! કીર્તિનાં ફૂલડાં વચ્ચે ભર્યાં, વચ્ચે ભર્યાં;

સખી ! કસોટી-કિરણે અળકી રહ્યાં, અળકી રહ્યાં. સખી ! હર્ષ ૦

(સાખી) વળી વિનયની ખૂટડી, ભરેલ નૌતમ રીત,

ખેંચંતી અંતર અતિ દિવ્ય જનોનાં, નીત;

સખી ! પાલવે શૌં ધર્મ તણી પાંદડી ભરી !

સખી ! પાંદડીઓ વચ્ચે ટેક—આંકડી કરી.

સખી ! મમતાની માથવટી સાદી લીધી સાદી લીધી;

સખી ! દાનતણે દોરડે શૌંશિવી લીધી, શિવી લીધી! સખી! હર્ષ ૦

(સાખી) કર્યાં દુઃખાનો છેડલો, રસિયો છોગાદાર,

માયામોતી મહિં ભર્યાં મનરંજક, કિરતાર.

સખી ! સાડીનું પોત પતિ ભક્તિનું કર્યું,

સખી ! કુમળી કુમાસે મહાર્ કાળજી હર્યું.

સખી ! સાડીએ છે જગતનાં ચિત્તડાં હર્યાં, ચિત્તડાં હર્યાં,

સખી ! સાડીએ છે નાર કંઈ અમર કર્યાં, અમર કર્યાં. સખી! હર્ષ ૦

ચન્દુલાલ મણિલાલ.

૩૧.

(રઘુપતિરામ હૃદયમાં રહેજો રે—એ રાગ.)

સાંભળ રૂડી શીખ રાજકુમારી રે,
મહા પરમ પાવનિ પતિ પ્યારી. સાંભળ ૧.

માત તાત નેં બ્રાત જે સારાં રે,
આપણું અતિ હિત ઇચ્છનારાં રે,
તે તો પણ થોડાં સુખનાં દેનારાં. સાંભળ ૨.

સુખદાતા નારી સરવેને રે,
નિજનાથ અધિક કહું એને રે,
નીચ નારી સેવે ન જે તેને. સાંભળ ૩.

ધર્મ ધીરજ સ્નેહિ સંસારે રે,
નિજ નારી સુદ્ધાં એ ચારેરે,
પરભાય વિપત વેળા જ્યારે. સાંભળ ૪.

વૃદ્ધ નિર્ધન કે રોગવાળો રે,
બેરો અંધો કે જડ કોધી કાળો રે,
અતિ દીન લાંપટ કપટાળો. સાંભળ ૫.

નિજ નાથ એવાનુંય નારી રે,
અપમાન જે અતિ કરનારી રે,
યમપુર દુઃખ બહુ પામનારી. સાંભળ ૬.

- નારીધર્મ સુનિયમ સરવને રે,
દિસે એકજ તે કહું તમને રે,
પ્રેમ પતિપદે મન કર્મ વચ્ચને. સાંભળ ૭.
- પતિવ્રતા જગતમન મ્હોતાં રે,
દીસે ચાર પ્રકારની જોતાં રે,
સંત કહે શ્રુતિસંમત સોતાં. સાંભળ ૮.
- ઉત્તમ મધ્યમ ને નીચ નારી રે,
ચોથી લઘુ પતિવ્રતા વિચારી રે,
કહું સમજાવી સૌ વિસ્તારી. સાંભળ ૯.
- મુજ સ્વામિ વિના જગ આખે રે,
અન્ય પુરૂષજ નથિ અભિલાષે રે,
ઉત્તમ સતિ એવું દ્રઢ કરી રાખે. સાંભળ ૧૦.
- નિજ બ્રાત પિતા સુત જેવા રે,
દેખે પરજનને નિત તેવા રે,
મધ્યમે સાંતના શુભ એવા. સાંભળ ૧૧.
- કુળધર્મ વિચારી રહે છે રે,
આડે પંથે ન પગલું લરે છે રે,
તે કનિષ્ઠ ત્રિયા શ્રુતા કહે છે. સાંભળ ૧૨.
- વિના સમય અને લય માથે રે,
રહે તેથી રીઝી સ્વામિ સાથે રે,
જાણે અધમ સતી લલી લાતે. સાંભળ ૧૩.

૩૨.

વશીકરણ.

(ઓધવજી સંદેશો કહેજો શ્યામને—એ રાગ.)

જાણો તો વશકરણી વિદ્યા જાણજો,
અબલા સે'જે સખલ થશે સંસાર જો,
મંતર જંતર તંતર જૂઠાં લામણાં,
જીભે મીઠાં મન મીઠાં સુખસાર જો— જાણો ૧

જાપ અજપ પ્રીતિ નામ જપો મનથી તમે,
વ્રત પતિસેવા તનમનથી સચવાય જો,
દીક્ષા લો રતિપતિની સાચી નિર્મલી,
માગો વર પરસુખમાં ભેદ ન થાયજો— જાણો ૨

પ્રેમ તણો રસ ઝીલ્યો સીતારામ શું,
એ રસ પીધો ગોપી શ્યામશરીર જો,
સાવિત્રી મીરાં સર્વે એમાં ગળ્યાં,
દ્રોપદી તાર મંદોદરી સતી શિર જો— જાણો ૩

દોરી પ્રેમતણી જગજીવન જાણજો,
એણે બાંધ્યાં નવ છોડ્યાં છોડાય જો,
રૂપ રંગ રસ સાંધ્યાં ઉખડે સે'જમાં,
અંગ પડે પણ પ્રેમ નહિ પલટાય જો— જાણો ૪

પ્રેમ થકી જગ ભાસે સઘળું એકમાં,
એક રસે હૃદ લક્ષિત બને ગુણવાન બે,
મૂરખ પ્રેમમણિતું તેજ ન ઓળખે,
અથડાઈ મરતાં પણ ન લહે સાન બે— જાણો ૦ ૫

વશ તેને પ્રભુ જે રસ જાણે પ્રેમનો,
વૃક્ષ જંતુ જલ જનનો તે શો ભાર બે,
વિષ અમૃત ઝટ અગ્નિ શીતલ ઉકળે,
એવાંને મુજ વંદન વારંવાર બે— જાણો ૦ ૬

મણિભાઈ નભુભાઈ.

૩૩

સુંદરીમુખોધ.

(કામણ દાસે છે અલખેલા ત્હારી આંખમાં રે:—એ રાગ.)

ખેંટી ! સ્નેહરંગ આનન્દે નિત્યે મ્હાલજે રે,
પ્રતિવ્રત પાળજે રે.—ખેંટી !

ભારતીની પુત્રી તું રૂડી,
સહે અનુપમ દુખડાં, ધીરી !
તદપિ મિઠડે મુખડે તુજ સ્મિત રાખજે રે,
વિમલ પ્રીતિ આંખજે રે,—ખેંટી !

ધર્મશાસ્ત્રના અદ્ભુત વાણી,
 સર્વ પંથમાં નીતિ પ્રમાણી,
 દિવ્ય યુગ્મ તુજ પતિ-તુજ કેરું સુહાવળે રે,
 શિયળમાં રાચળે રે.—બહેની !

અનેક લાલચ તુજને નડશે,
 પ્રેમ માર્ગમાં કંટક પડશે,
 જગદીશ્વર પર શ્રદ્ધા સાચી રાખળે રે,
 તરીને તારળે રે.—બહેની !

નિર્બળતા હૃદયેથી ઉતારી,
 વિચાર ને આચાર સુધારી,
 પતિઉર વિરમી નંતોષે સુખદા થળે રે,
 પાત પ્રભુ માનળે રે.—બહેની !

માતુ આપણી ભારતી જોતી,
 ખિન્નગાત્ર, આંસૂડાં લહોતી,
 પૂર્વ સ્થિતિ આહ્વાદક ગદ્ય ક્યાં એની છે રે,
 અંતરમાં દહેરે.—બહેની !

બહેન, કુસંપો, કલેશ કપાવી,
 ગૃહમન્દિર સુખવાડી બનાવી,

દિન નબળામાં આત્મ ઉદાર તું ધારજે રે,
અરૂં તુજ રૂપ તે રે.—ખડેની !

મૂળ રૂઢિનાં બન્ધન તોડી,
સુનીતિ, લજ્જા, સુવ્રત જોડી,

નિજ બાળક—બુદ્ધિને વૃત્તિ ખિલાવજે રે,
ઉદયની આશ એ રે.—ખડેની !

શોક તિમિરની જ્વાળા તહારા
કુટુંબમાં કરી શાન્ત, સૌખ્યદા,

તનુમનઆત્મોદ્ધાર સુધારા હાથ લે રે,
જનનિ ભૂમિ રક્ષજે રે.—ખડેની !

૩૪.

(પુનમ ચાંદની ઈં—એ રાગ.)

સખીઓ નિજ નિજ નીતિ ધર્મ સદા સંભાળીએ રે,
પરમ પવિત્ર પતિવ્રત પટકુળ કરી પરિધાન,
સાસુ સસરા માત પીતાની સેવા સાચવો રે;
ભાવ સહિત ભક્તિથી નિત ભજીએ ભગવાન,
એવા ઉત્તમ ગુણથી ઉભય મુકુળ અજવાળીએ રે. (ટોક)

નજરે નજર ન જોડીએ, નાથ વિના નર સાથ,
પરનરને નવ આપીએ, તાળી હાથોહાથ.

હસવું રમવું જમવું એકાન્તે નવ જોસવું રે,
પતિ વિણ પતિના પણ સન્નિભત્રોની સંગાથ.—એવા૦

નાથ વિના કરવી નહિ, વિનોદ રસની વાત,
વિશ્વ વિરૂદ્ધ ન વર્તવું, ભલે તાત કે ભ્રાત.

સજની શ્રદ્ધ થવું નહીં સુધરી સદ આચારથી રે.
નીરલજ નટખટની સોળત તજવી સુખત—એવા૦

કુટ્ટી કદ્રૂપ કુળડો, નિરધન નિરખળ કાય,
મતિહીન પતિત પતિ મળે, એ સ્ત્રીને સુરસાય.

જોડી પગઅંગુઠે દ્રષ્ટિ આધુ' ઓઢીએ રે,
સુખકર સાચવીએ સૌ સાથે સંપ સદાય—એવા૦

જાએ સ્વરે ન ઉચરવું, મુકીને મરજદ,
કુટ્ટીન ખેન કરવો નહીં, વડીલથી વિવાદ.

ચંચળ ચાલે ચટક મટક ચતૂરા નવ ચાલીએ રે,
શિવસૂત કેશવની શીખામણ અંતર-યાદ—એવા૦

૩૫

શ્રીશિક્ષા.

(રાગ કાશી-મલાલ.)

(અલબેલી રે અંબે માત જોવાને જઈએ—એ રાગ.)

અલબેલી રે શારદ માત, પુજવાને જઈએ,
વરદાલિ રે વિદ્યા માત, પુજવાને જઈએ,
બલિહારિ રે શક્તિસાર, પુજવાને જઈએ. ટેક.

(મા) પુજવા જઈએ સુખિયાં થઈએ, પ્રેમ-સુધારસ લઈએ રે,
નવલ બ્રહ્મલીલામાં નાહિ, કાન્ત સ્વરૂપે થઈએ.

પુજવાને૦ ૧

અંબા લવાની મોટી માયા, સુંદર છબિલી રાજે રે,
ગૌર વરણિને શુભ્ર વસન છે, સર્વ સ્થળે એ બિરાજે.

પુજવાને૦ ૨

સુખ મલકાતું સુખને આપે, કરૂણા દૃષ્ટે ન્યાળી રે,
બ્રહ્મસુતા ભગવંત તણી એ, કોમળ હસતી બાળી.

પુજવાને૦ ૩

હુઃખમાં સુખ કરે છે માતા, સુખમાં અદકૂં સુખ રે,
રોમ રોમ આનંદ જ વ્યાપે, અનુભવતાં એ સુખ.

પુજવાને૦ ૪

લક્ષ્મી થકી એ શક્તિ મો'ટી કોટિ ગુણ લંગાર રે,
એને તજિ લક્ષ્મી સેવે તો, દુખનો નાવે પાર.

પુનવાને૦ ૫

અગ્નિ બળતો અમ્બુ શમાવે, દુખલડકા તો માત રે,
અક્ષય કીર્તિ માવડી કેરી, વિશ્વ વિષે વિખ્યાત.

પુનવાને૦ ૬

રીતભાત સહુ શાણી શિખવે, શિખવે પ્રીત કટાક્ષ રે,
ભર્તાવશનો મહા મંત્ર મૂકે, તનુ-સેવન-કમલાક્ષ.

પુનવાને૦ ૭

મુજ મન ઇચ્છા આજ વશી મા, બાળક શિખવે ક્યારે રે,
વહેમ મુકીને રહેમ કરે જન, તેમ થવાનું ત્યારે.

પુનવાને૦ ૮

વાંકી વળી મધુરે મુખ માતા, શિખવે સુંદર બોલીરે;
વિચિત્ર થઇને બાળક હસતૂં, બોલે અક્ષર તોજિ.

પુનવાને૦ ૯

માતપિતા હિન્દ આ સમયે, ગ્રમે પુત્રી લણાવોરે !
ધર્મ અન્ધ બન્ધનને તોડી, શારદ સાથ લડાવો.

પુનવાને૦ ૧૦

સત્ય સમજતી વનિતા થાશે, ગાશે સહુ ગુણગ્રામરે;
સર્વ કરમનાં દુખડાં બાશે, મુખ—વા વાશે આમ.

પુનવાને૦ ૧૧

છેક છકોરી છકી ગયેલી, થોડું લણે અભિમાનરે;
તેહતણે કોઈ સંગ ન કરશે, ગણને ગયલી સાન.

પુજવાને૦ ૧૨

બહેની સહુ વિદ્યાને સેવો, જે રૂપગુણભંડારરે;
લેખણ પુસ્તક લઈ સિંહાસન બેઠી પ્રદ્મ—કુમાર !

પુજવાને૦ ૧૩

ભીમરાવ ભોળાનાથ.

૩૬

(રાગ સારંગ.)

(શીખ સાસુજ દેહે રે વહૂજ રૂહો ટંગે:—એ રાગ.)

સખી આવોને આજે રે, રમીએ આનંદ ભરી,
ગાયે ગુણીયલ ગીતી રે, પ્રભુની પ્રીતિ ભરી. સખી૦

(સાખી) કૃષ્ણવદન શ્રી કૃષ્ણજી રમણીય રાધા રૂપ,
સત્યપ્રેમી એ જોડલું હૃદયસંબંધ અનુપ;

અનુપમ એને કહિએરે પ્રણયથી જોડાયાં,
વ્યાસે વેદપુરાણે રે વખાણીને ગાયાં. સખી૦

(સાખી) સુખ તજી દુઃખ વનવાસનું સુખથી માગી લીધ,
પતિ પુંઠે પ્રમદા ગર્હ સતી સૌતાજ પ્રસિદ્ધ;

પ્રસિદ્ધિ અતિ પામ્યાંરે પ્રણય-નય અદ્વૈતે,
રૂપિ વાલ્મિકિએ જેને વશાડયા જનચિત્તે. સખી૦

(સાખી) તજી ઘેર વેરાનમાં પતિએ વસ્ત્રવિહીન,
દમયાંતી દયિતા લભે સ્વામીસ્તવનમાં લીન;
લીન થઈ પતિપ્રેમરે ન ઠહેમે એ વિક્રી,
દ્રઢતા મન રાખીરે પૂરણ પદ પામી ખરી. સખી૦

(સાખી) રાજ્ય તજ્યું રિદ્ધિ તજી સુખ સિદ્ધિ પતિપુંક,
લઈ શબ આંક સતી થઈ સુલોચનાજ વિશુદ્ધ;
વિશુદ્ધિ વડે પામીરે સ્વર્ગીય સુખ સ્વામીસહે,
પ્રેમબંધ હૃદય જે રે કહો સુખ કયમ ન ચહે. સખી૦

(સાખી) માન તજી મહિલા ગઈ નીજ પિતૃગૃહ સુખગાદ,
નિજ પતિ સ્થળ ન વિલોકતાં યજ્ઞ સમર્થુ આપ;
પડી યજ્ઞ સતી ત્યાંરે, અનાદર દેખીને,
લઈ ભેખજ આલ્યારે સતીગત દેખીને. સખી૦

(સાખી) આર્ય પ્રેમ અદ્વૈત એ એજ જીવનનું સાર્ય,
એજ પ્રણય અવની કરે સતી વિરક્ત સમાજ;
શુદ્ધ પ્રીતિની નીતિરે, પ્રતીતિ પતિભક્તિ,
લવલીતીજ ટાળેરે, સતીની એ શુભ રીતી. સખી૦

જન્મશંકર ગિરિજાશંકર.

૩૭

બહાલાંઓને ઉપદેશ.

(ઓધવજી સંદેશો કેહેજે શ્યામને:-એ રાગ.)

સાંભળજે, બહાલાંઓ ! વચનો દીનનાં:

દીનપણું છે પરમ દયાનું પાત્ર જો !

મોટો એ અધિકાર તમારો માનવી:

અધિકારી છો જેનાં માનવ માત્ર જો !

એક પિતા પરમેશ્વર જાણો આપણો:

નિકટ સગાંઓ સમજો ભાઈ બહેન જો !

નીકો નહાની મોટી જે જીવો તણી:

વહતું તેમાં એક અખંડિત વહેન જો !

હસનારાંઓ સાથે હસવાનું ઘટે:

રડનારાંની સાથે રડવું તેમ જો !

એક બીજાંનાં આંસુડાંઓ લૂછતાં:

ઉંચાં ચહડશે સ્ત્રીપુરૂષો સૌ એમ જો !

મૂતદયા છે ધર્મ બધાના મૂળમાં:

સઘળાએ સન્તોનો એ ઉપદેશ જો !

દિવ્ય દયાસાગર ! યાચતાં આપજો:

દીનજનોને અમને એનો લેશ જો !

મણિશંકર રતનજી.

૩૮

ઠ્ઠાલી જહેની !

(આસો માસો શરદ પુનમની રાતજો:-એ રાગ.)

ઠ્ઠાલી, ઠ્ઠાલી જહેની ! શીજો આવશે;
 ધરતી ધગધગતીયે ટહાડો થશે, થશે,
 ઉન્હાં, આગ્યભર્યાં કિરણો ય જશે જશે;
 ધીમે ધીમે જહેની ! છાંયો આવશે.

પ્રેમઝરણુ જીવનવનમાં મહસ મહાલતું,
 મનપંખી રંગીલું અમૃત ત્યાં પીતું,
 તેજ તણી હેલીમાં રસભર રાચતું:—
 સુખવાડી તુજ કાજે, જહેની ! એ ન શું ?

જહેની ઠ્ઠાલી, ઠ્ઠાલી ! ધીરજ ધારજે;
 ઝેરભર્યા વાયુ જગઝેર ચુશી જશે,
 તાપે તપતી સીતા નિર્મળ તું થશે:
 ‘ પ્રીતિ-શાન્તિ,’ જહેની મધુરી ! રાખજે.

કુલલહરિમાં રમતી રમ્ય સુવાસિની,
 મિઠડાં કોયલ ગાન અનુપમની ઝરી,
 ઠ્ઠાલભર્યાં હેડાંની કોમળ ગુંથણી:—
 લલિત મઝા તુજ કાજે, જહેની ! એ નહિ ?

ઠહાલી ઠહાલી ખહેની ! શીખો આવશે;
કાળજડાં કોરન્ટી ચિન્તાઓ જળે;
દુઃખના ડુંગર ધીરજદરિયામાં ઢળે:
' રહાવું-રહેવું ! ' ખહેની ! છાંયો આવશે.

સુમન્ત.

૩૯

શ્રીસ્વરૂપ.

(મોહોલે પધારો મદારા રાજ, માણીગર મોહોલે પધારોઃ એ રાગ.)

સંસારનું નૂર છે નાર,
સજન સંસારનું નૂર છે નાર;
શ્રી સુધરે સકળ સુખસાર- ટેક.
સજન, શ્રી સુધરે સકળ સુખસાર.
ધૂળધાણી બધું નિર્ધાર, એ વણ, ધૂળ.

(સાખી) સુંદર શ્રીનું સુખડું, સુંદર શ્રીનું તન,
સુંદર શ્રીના ખોલડા, સુંદર સુંદર શ્રીનું મન !

સજન૦ ૧

(સાખી) સુંદર સેવા સ્ત્રી કરે, સુંદર ધરેજ સ્નેહ,
સુંદરતા સંસારમાં ભરનારી નારીજ છેય !

સજન૦ ૨

(, ,) આપે જન્મજ જગતને પાળે પૂરણ પ્રીત !
એનાજ નામ આધારથી, કહાવે ઇશ્વરી અંબા ખચીત !

સજન૦ ૩

(, ,) મીઠું બોલી મન હરે, ટાળે તનપરિતાપ,
આકૃતમાં ધીરજ ધરી, ધીર આપે એ નરનેજ આપ.

સજન૦ ૪

(, ,) ઘડણી ઘરનો સ્તંભ છે, ઘરનું ઘડણિજ માન,
ઘડણી ઘરનું ઘરેણું છે, ઘર ઘડણિ વિનાનું સ્મશાન,

સજન૦ ૫

(, ,) ઘડપણમાં ઘડણી સખી, સેવા કોથી ન હોય,
સ્વર્ગે પણ સંગે ગઈ, તે તો નારીજ ! નરનહિ કોય !

સજન૦ ૬

(, ,) ધન ધન નારી નામને ! પ્રેમી પરમ અપાર !
પાળે પ્રેમે સર્વને, એ તો આદ્ય શક્તિ અવતાર;

સજન૦ ૭

(, ,) નિંદા એની જે કરે, તે પાપી ગુણચોર !
દુશુંણને દરિયે ડુબી, તોએ દિલડે દયાનું જ બોર.

સજન૦ ૮

(સાખી) ગોરી કૂલ શુલાબનું સૂકે કે કરમાય,

કે કોહે વણકાળજી, તોએ જાતિ સુગંધિ ન જાય,

સજન૦ ૯

(,,) શાસ્ત્રી, પુરાણી, પંડિતો, શાણા સજ્જન સર્વ!

સાચેઆચું હું કહું, તમે માનો મૂકી મન ગર્વ.

સજન૦ ૧૦

(,,) દીસે દુર્ગુણી આજ બહુ, નથી એની કાંઈ નાજ;

પણ એ દુર્ગુણિ મુર્ખ કે, જે છે તે તમારાંજ કાજ.

સજન૦ ૧૧

(,,) આદે દમયંતી, સૌતા દ્રોપદી આદિ અપાર;

થઈ ગઈ બહુ શુણ્વંતિયો, તે હતી નારીજ નિર્ધાર,

સજન૦ ૧૨

(,,) ધર્મે કર્મે ન કેળવો, ના'પો કંઈ પણ જ્ઞાન,

રાખો જો હેવાન તો, કયમ હોય ન એ હેવાન !

સજન૦ ૧૩

(,,) હા ! અબળાઓ હાયરે ! હાલ છેજ હેવાન !

ખાવું પીવું ખેલવું, એ ત્રણનુંજ જેને લાન.

સજન૦ ૧૪

(સાળા) જ્યાં હેવાનજ હારનો, સઘજો સુંદરોસાથ;
ત્યાં જીવ્યાથી તો લલુ', ખરે મરણુ નવલના યો નાથ !
સજન૦ ૧૪

નવલરામ લક્ષ્મીરામ.

૪૦

દંપતીસ્નેહસંકળના.

(આધવનંદનો છોરો તે નમેરો થયો જો:— એ રાગ)

એમ ' પ્રેમ એકમેક ' ધરો દંપતી જો;
જેથી રીઝે તમો પરે ખરે જગપતિ જો. એમ પ્રેમ. ટેક૧

શોભે નિશા વડે ચંદ્ર ચંદ્રથી નિશા જો;
જેમ દિશાવડે કિરણુ કિરણુથી દિશા જો. એમ૦ ૨

શોભે ધીરા વડે ઢાલ ઢાલથી ધીરો જો;
શોભે હીરા વડે હેમ હેમથી હીરો જો. એમ૦ ૩

શોભે સેન વડે ભૂપ સેન ભૂપથી જો;
જેમ ગુણુ વડે રૂપ ગુણુ રૂપથી જો. એમ૦ ૪

શોભે પદ્મવડે નીર પદ્મ નીરથી જો;
જેમ મુગટવડે શીર મુગટ શીરથી જો. એમ૦ ૫

- શોભે પ્રાણવડે દેહ પ્રાણ દેહથી ને;
તેમ નારી વડે નેહ નારી નેહથી ને. એમ૦ ૬
- શોભે માત વડે બાળ માત બાળથી ને.
જેમ રાગ વડે તાલ રાગ તાલથી ને. એમ૦ ૭
- શોભે ભક્તિ વડે ભાવ ભક્તિ ભાવથી ને;
જેમ સઠ વડે નાવ સઠ નાવથી ને. એમ૦ ૮
- શોભે છે દયાથી દાન દયા દાનથી ને;
જેમ વાળં વડે ગાન વાળું ગાનથી ને. એમ૦ ૯
- શોભે મુખવડે દંત મુખ દંતથી ને;
તેમ નારી વડે કંથ નારી કંથથી ને. એમ૦ ૧૦
- એવાં નેડાં શોભે છે એક એકથી ને;
પ્રેમે ને હુળી મળી વસે વિવેકથી ને. એમ૦ ૧૧
- હૃદે રાખજો કથન મણિ તુલ્ય છે ને;
ખરા પ્રેમ તણી કિંમત અમુલ્ય છે ને. એમ૦ ૧૨

મણિશંકર વિશ્વનાથ.

વરઘેલીની વાત.

(ઓધવજી સંદેશો કહેજે શ્યામને:—એ રાગ)

વાતલડી વરઘેલીની આવો કહું,
 સાંભળજે સાચવજે હૈયા મહાંય જો;
 ઝરમર ઝરમર વરસે જ્યારે મેહલા,
 હેઠાં હૈયાં સઉનાં ત્યારે થાય જો. ૧

કરે મજા કલ્લોલભરી આનન્દમાં,
 હસતાં રમતાં ગાતાં ધરે ઉમંગ જો,
 આવે સઉ તો ઘેર બહારથી આ સમે;
 ત્યારે કોક પરાધીન હોય વિદેશ જો. ૨

અણુસમજી આવા જ નમેરા કંથની,
 એકલડી અબળા વિરહે અકળાય જો;
 સમજી શ્યામા તહોય ધરે નહિ રીસ જો,
 વસાડવા નહિ જાણે વરના વાંક જો. ૩

સવારમાં ઉઠે લઈ વરનું નામ જો,
 મળ્યા સમે સંતોષ ધરી મલકાય જો;
 સાથે રહેતાં તે, જે સોણાં સાંભરે,
 વર ઉપરનું વધતું જાય જ વહાલ જો. ૪

ધડી રટણ મૂકે નહિ નણદલ વીરનું,
વરના વાગે લણકારા ચોમેર જો;
હરતાં ફરતાં વરના કરે વિચાર જો,
વરના ગુણનાં ગીતલડાં કંઈ ગાય જો. ૫

ઘેલીરે ઘેલી આવી એ બહાવરી,
એકલી કરતી વરની સાથે વાત જો;
મંદિરમાં પણ કાઢે ઘેલાં આમ જો,
જ્યાં વરની વાત વિના ન ઘડીક જો. ૬

સાચા હેત તણા વશીકરણે આમ જો,
વરનું પામે વધતું વધતું બહાલ જો;
એવી વરઘેલી વરને હૈયે વસે,
જાણે કુલની હસતી રમતી માળ જો. ૭

લલિત.

૪૨

અમારી પર્ણકુટી.

(અલખેત્રીરે અંગે માત જોવાને જામ્યે:—એ રાગ.)

શું સુન્દરને સુખકાર અમારી પર્ણકુટી,
થઈ રહે સ્વર્ગ સંસાર, મલિનતા દૂર બધી;

મન્દ વહે જ્યાં ઉજવલ નિર્ઝર અજ્ઞ લઇ ઉત્સંગરે,
આયુર્વર્ધક મીઠો વાયુ સૂર્ય કરે છે સ્વચ્છ, પ્રવેશી પર્ણકુટી.

શું સુન્દર૦ ૧

શરીર મનને બાળતી ચિન્તા રહે આ વાસથી હરરે,
કલેશ સહુ આવેશભર્યાથી, સતત રહે છે મુકત; અમારી પર્ણકુટી.

શું સુન્દર૦ ૨

શાન્તિ અનુપમ મળતી અહિંયાં, મન રહે છે સંતુષ્ટરે,
પ્રેમ વસે છે સહુને અન્તર, દેવ કૃપાથી પૂર, અમારી પર્ણકુટી.

શું સુન્દર૦ ૩

કપટ અને કો દુર્બુદ્ધિનો, નહિ અહિંયા સત્કારરે,
પાપ તણો નહિ પ્રવેશ કિંચિત્ એવી પરમપવિત્ર, અમારી૦

શું સુન્દર૦ ૪

સન્માર્ગે જે ચાલે તેને આ દુનિયા છે સ્વર્ગરે,
ઐહિક સુખની ગણના થોડી તેને આપે બોધ, અમારી૦

શું સુન્દર૦ ૫

હાથાભાઈ લક્ષ્મણ, બન્ધુસમાજ.

ગૃહાશ્રમની ભાવના.

(શીખ સાસુજી દે છે રે વહુજી રૂહો દંગે—એ રાગ.)

બહેની ! હવે હસું હું રે કૌતુક તુજ સંતોષતાં,
નહાશેા આનંદ હેલીએ રે મધુર જીવનાન્તરમાં;

સાસઝેં—રમ્ય આશ્રમરે ઉમંગે આમંત્રે,
મીઠાં વિહગો કુરંગો રે વધાવે નવાશ્રિતને.

હર્ષ-ઝરણાં ત્યાં ગાને રે રમાડે હૃદય કુંજાં,
સ્નેહ-વાયુ પ્રસારે રે મધુર સુખ જીવનતણાં.

સાસુસસરા-ગુફેજન રે ગુણી સ્વાતુભવૌ હૃદયે,
દેખી સુકુમારી વેલી રે હસે સત્ય વાત્સલ્યે.

રોપી મૃદુ લમ્-કુંજે રે, જીવનવિદ્યા-વારિ સીંચી,
સ્નેહ-વાતાવરણમાં રે, દઇ ઉજ્જ્વળતા જ્ઞાનની,—

આચ્છાદી કૃપાદષ્ટિની રે શીળી સહુણી છાયા,
રક્ષી કલેશ-કીટોથી રે, ઉછેરે કુમળી લતા.

મધુવનમાં વસન્તાં રે વડીલ અન્ય ઉપગુરૂઓ
આ વિકાસના કાર્યે રે ધરે ઉદ્ઘાસ ઘણો.

પ્રિય પતિ-વૃક્ષ સુન્દર રે હૃદયસંગી સમીપ વસે,
પ્રેમઅંધિથી તે સહ રે વીંટાતાં જીવન વિકસે.

એમ આલિંગી રહેતાં રે સદા ઉચ્ચ પ્રીતિભાવે,
બહાલા રમણ રસિલા રે જીવનદહાવા વિલસાવે.

શુદ્ધ સ્નેહે સંધાયાં રે અંતર એકમેક ભળ્યાં,
તૂટે પણ નવ છૂટે રે, સદા સંયુક્ત બન્યાં.

દૃઢ સંલક્ષ્મ હૃદયોયે રે રેલી આત્મરસ રૂડલો,
એકતા દિવ્ય પામીયે રે ભૂલી દ્વંદ્વભાવ બધો.

આવા વૃક્ષવેલીના રે શીળા આત્મયુગલ તણાં,
યૌવનરસથી ખીલેલાં રે, બાહુડાં કુલડાં રૂડાં,-

બાલમૃગ સમ, મધુરાં રે, રમે ઝરણાં સંગે,
કાલી મંજુલ વાણીથી રે પ્રણયરસને રંગે.

આવા દિવ્ય આનન્દે રે રસેલું જીવન વહીએ,
બહેની ! ધર્મો આચરતાં રે પ્રભુપદે સંચરીએ.

પાન્થ, બન્ધુસમાજ.

૪. કાવ્યકલ્પના.

૪૬

(રાગ કાશી)

પુનમ ચાંદની ખીલી પૂરી અહીં રે;
શોભે રજની સુંદર શી આજ !
હેતે રમીએ સંગાથે સૈયર આપણે રે.
સૈયર કંકણ સોનાનાં કરે ધર્યા રે,
માંહે જડીઆં છે લીલમ મણી નંગ.—હેતે०

(સાખી.) મળીઆં આજે આપણે ધરી સોળ શણુગાર,
કર કંકણ ચૂડી ચમક, ચંદ્રતેજ એકતાર;

હીરા રત્નથી જડીત ઉરહાર છે રે,
મોતી ગુછ લળકે છે બાબુબંધ— હેતે०

(સાખી.) અંબોડા કુલે જડયા, સરસેથે હિંગુજ,
કીધા કુમકુમચાંદલા, મુક્તામાળા ઉર;

આરસપારસ મણી જડેલો ચોક છે રે,
તેમાં રમતાં વસતાં હૈયે નણુહલવીર— હેતે०

(સાખી.) પેર્યા ઝાંઝર પ્રીતથી ઝણુણુ કરે ઝણુકાર,
ફરીએ સૈયર પુંદડી આ રજનીમોઝાર;

સખી વેલીઓ ફુલી વિધવિધ ભાતનીરે,
એ તો આપે છે શી સુંદર સુગંધ.— હેતેં.

(સાખી.) કથા શિયળની સાંભળી પ્રિતમ ઉપર પ્રેમ
વધ્યો, સખી વિરહી થઇ, મળે ત્વરાથી કેમ;
પુનમ ચાંદની ખીલી પૂરી અહીં રે.

મોરબી નાટક કંપની.

૪૫

(રાગ દેશ.)

ઉગ્યો સખી સૃષ્ટિનો શણુગાર હાર,
ચાલો ચાલો જીવાને ચંદ્રમા;
જોને પ્રેમભેલી જૂમિનો ફેદાર,
જોને ડાલે સૃષ્ટિ આનંદમાં;
હારે ડાલે સૃષ્ટિ આનંદમાં.

(સાખી.) ધન્ય ધરા સુંદરી તને, ચતુર ચંદ્ર તુજ કાન્ત,
શાન્તિપાઠ પઢાવતો સ્વાધીને એકાન્ત.

ધરણી પડી પતિને પાય શિક્ષા શિરે ધરે રે,
ગુણીયલ ગોરી પતિગુણ ગાય શાન્તિ ચિતે સ્મરેરે:

ધરોને જહેનો ધરતી માતાતું કહ્યું કાન,
પ્રીતેથી કરો સંસારસુધારસયાન.

(સાખી.) ચંદ્રસુખે ચીડાઈને તારાનાં મુખ સ્યામ,
સદગુણીનું સુખ લાળીને રમે દુષ્ટના રામ.

સખી જેને પતિનું માન,
તેનાં ગંધર્વ ગાયે ગાન;
પામે દેવી સમાન સનુમાન,
રમે રમા રસિક લઈ તાન.

ધરણી પડી૦

(સાખી.) ધરણી-નાર સમ ગૃહિણીઓ સેવે સ્વામીપાય,
ચતુર ચંદ્ર સમ પતિ મળે જ્યજ્ય ત્યાં ઉચરાય.

ધરણી૦

હાહ્યાલાલ ધોળશાળ.

૪૬

(રાગ કાફી—ધનાશ્રી.)

ગરબે રમવાને ગોરિ નીસરી રે લોલ,
 તેજ કોટિ ચંદ્રનો પ્રકાશ, માસ પૂર્ણમે રે લોલ,
 તાજિ દેતાં વાગે રૂમઝૂમ ઝૂમખાં રે લોલ ટેક૦
 દીપતે કપાળ મોતિસેરડી રે લોલ,
 કંકુચંદ્ર શોભતો રસાળકાજિ ભમ્મરે રે લોલ; તાજિ દેતાં ૧
 ચક્ષુ ચંચળા તે ચાલિ ચિત્તથી રે લોલ,
 વદન નમ્ર માંહિ કુંજા ગાલ, બાલ શોભતી રે લોલ; તાજિ ૨
 કર્ણ માંહિ વાજિ વળી વાંકડી રે લોલ,
 અધર તેમકોટિ અમૃતખાણુ, મધુર મુખથીરે લોલ; તાજિ ૩
 હોંસથી હલાવિ હસ્તવેલડી રે લોલ,
 ચાલતી તું હંસતણી ચાલ, પાગ શોભતા રે લોલ; તાજિ ૪
 મોતી હીરાજ ગજૂબધમાં રે લોલ,
 તેજમાં તરેહવાર સેર પડે ચંદની રે લોલ; તાજિ ૫
 એમ ઠાઠ માઠ કરી સુંદરી રે લોલ,
 કાજિ બિંદિ કામ કેરૂં આપ, અતિ આપતૂં રે લોલ; તાજિ ૬
 ભીમરાવ ભોળાનાથ.

૪૭

ચંદા.

(રાગ કાશી.

(સાહેલી આતો, કાનુંડો કામણુ ગારો રે:—એ રાગ.)

રસીલી ચંદા ! હસે ભૂમિ સખી તારી રે ! રસીલી ચંદા !

હસે ભૂમિ સખી તારી, રસે રંગે ખિલનારી,
વસે હર્ષ ઉર ભારી રે, રસીલી ચંદા૦ ૧

સખીપર પ્રીત કેવી ? પ્રીત શિદ કળી લેવી ?
નથી કંઈ જેવી તેવી રે, રસીલી ચંદા૦ ૨

નભે દૂર વસનારી, નહીં અહિં ઠરનારી,
કિન્તુ સખી મળનારી રે, રસીલી ચંદા૦ ૩

કર ચંદા તું પ્રસારી, કર મહીં ભીડનારી,
આલિંગે શું રનેહ ધારી રે, રસીલી ચંદા૦ ૪

રડે સખી અંધકારે, ન તમિઆ દુઃખ વારે,
વિયોગે વ્યથા વધારે રે, રસીલી ચંદા૦ ૫

આવી તનુપર બેસે, હયા નવ ઉર લેશે,
માર મારી દુઃખ દેશે રે, રસીલી ચંદા૦ ૬

વસે નવ દિલ શાન્તિ, બળે સ્મિતમુખકાન્તિ,
ચંદા ! તહારી તહારી જ્ઞાન્તિ રે, રસીલી ચંદા ૦ ૭

દુઃખ સમે તવ ભાસે અરિ તમિસ્રા વિનાશે,
સખી આનંદે પ્રકાશે રે, રસીલી ચંદા ૦ ૮

મહાસુખ ચુનીલાલ.

૪૮

રજની-ચંદ્ર.

(રાગ ખમ્માચ તાલ—એક તાલ.)

(ઓ સખી ! શ્રી કૃષ્ણ મને મારગમાં મળ્યા :—એ રાગ.)

આજની શોભા છે રજિયામણી,

સૃષ્ટિમંડળે,

તરંતાં ચંદ્રજિંબની—

આજની શોભા છે રજિયામણી.

પસરિ રહ્યાં ચંદ્રજિંબ સર્વ આ સ્થળે,

યુવતી દીસતી

રજનિ-સુન્દરી હસે.—

આજની શોભા છે રજિયામણી.

શ્વેત વસ્ત્ર ધરી રજની વિલસતી રહી

પ્રેમઘેલી એ

બની, ઇન્દુમાં ભળી.

આજની શોભા છે રળિયામણી.

રજનિશું વિહાર ચંદ્ર પ્રેમથી કરે,

નિરખો તેહને,

હૃદય-હર્ષ ઊભરે.

આજની શોભા છે રળિયામણી.

રજનિ-ચંદ્ર સમાં આર્ય દંપતી બને,

વિભળ પ્રેમથી,

વિભુ ! એજ માગિયે,

આજની શોભા છે રળિયામણી.

કૃષ્ણરાવ ભોળાનાથ.

૪૯

રમ્ય રજની

(સાંઠે સાંઠે રે સુરત શહેર મુંબાઈ અલખેલી—એ રાહ.)

કેવો ફરવા નોકળી આજ, રમ્ય રૂડી રજની !

શેા શેાલે સુંદર સાજ ! બહાલી જો સજની !—

થનથન કરતી, પગલાં ભરતી, લટકે લેતી જાય રે;

એનાં આ શુભ નખરાં જોવા મ્હાં મન બહુ થાય !—

રમ્ય રૂડી રજની ! ૧

કેવી આ તારકમોતીની શુંથી ચોટલે માળ રે !

જેથી શા એના ઝગઝગતા આ આસમાની વાળ !—

રમ્ય રૂડી રજની ! ૨

ચાંદલો ખૂબ કપાળે દીપી નાખે સ્થિર પ્રકાશ રે;

એ અમૃત મુજ આંખે પીવા ઉરમાં રાખું આશ !—

રમ્ય રૂડી રજની ! ૩

શાંત સરોવરમાં સૂવાડયા તારા ઊંડા છેક રે,

જ્યાં રજનીની સુંદરતાનું સ્વપ્નું જોય દરેક !!—

રમ્ય રૂડી રજની ! ૪

ઝીણા ઘેરો સાળુ ખેરી, નિડર જતી સૌ ઠામરે;
વને વિચરતી, ફેરે ફરતી, ફરતી સ્થળો તમામ !—

રમ્ય રૂડી રજની ! ૫

ઓ રજની ! આ તારા તુજને ઉમંગથી શી બોય રે !
તું-મુગ્ધાની મધુરી લેહે જો મલકાઈ મ્હોય !!—

રમ્ય રૂડી રજની ! ૬

હું પણ તારો એક થવાને ઇચ્છું છું બહુ ઉર રે;
તુજને જેથી પ્રેમે નિત્યે જોઈ રહું હું પૂર !—

રમ્ય રૂડી રજની ! ૭

સાગર ફેરે, પર્વત ઉઠે, નદી ધસે ધરી પ્રેમ રે !
એ સૌ તુજને મળવા તલપે, હું પણ ચાહું ન કેમ ?—

રમ્ય રૂડી રજની ! ૮

રજની ! તુજ પ્રેમે લિંબઈ, અદલ હું માગું એજ રે,
તુજ ઊંડા શાંતિ-હૃદયે મુજ થજો સદાની સેજ !!—

રમ્ય રૂડી રજની ! ૯

અરદેશર ફ. ખખરદાર.

૫૦

રાત્રિ.

(સમી સંધ્યાએ હમે સાંચર્યા રે જમુનાની તીરે,
હાંહાં રે જમુનાની તીરે:—એ રાગ.)

જવલંત ઝળહળ જ્યોતનો રે સાગુ રૂડો ખેરી.

હાં હાંરે સાગુ રૂડો ખેરી.

ચમકતિ મહિં ટપકી ઝિણી રે તારાની વેરી, હાંહાં રે૦ ૧

મધ્ય ભાગ શુભ ચાંદલો રે ચ્હોડયો છ રૂપેરી, હાં હાંરે૦-
બની ઠની રજની! રૂડીરે લહિ કાન્તિ અનેરી, હાંહાંરે લહિ૦ ર

કચ્છાં ચાલી ચપળા ! કહે રે? પ્રિય કોણુ કર્યો છે? હાંહાંરે પ્રિય૦
કોણુ ચિત્ત ચમકાવવા રે શુભ વેષ ધર્યો છે? હાંહાંરે શુભ૦ ૩

ધરે તું નિત્ય નિત્ય જૂજવાં રે કંઈ રૂપ રસીલાં,—હાંહાંરે કંઈ૦
કદી કાળી રૂડી ચુંદડી રે ધરી કરતી લીલા. હાંહાંરે ધરિ૦ ૪

કદી સાદી ધન શામળી રે સાડી પર, હોડે, હાંહાંરે સાડી૦
શાલ ગાદિ, તુજ ઠાજ જે રે ગુંથિ મેઘે કોડે; હાંહાંરે ગુંથિ૦ ૫

એમ રૂપ રણિયામણાં રે ધરિ નવનવ નાચે, હાંહાંરે ધરિ૦
રૂહોનું કાળજી કોરવા રે? મુજને કહે સાચે. હાંહાંરે મુજને૦ ૬

ન હોય પ્રિય દિનરાય તો રે જાય તું નવ પાસે, હાંહાંરે જાય૦
 ઉપા સપત્ની ભેટતો રે નિરખી તું નહાસે. હાંહાંરે નિરખી૦ ૭
 કયમ તનડે નિજ ત્યાહરે રે શણુગારતું સાજે? હાંહાંરે શણુગાર૦
 કોઈ મનડું લલચાવવા રે? કે નિજ રૂચિ કાજે? હાંહાંરે કે૦૮
 નહીંજ મુજ દિનરાય કે રે પ્રિય અવર ન કહેશો, હાંહાંરે પ્રિય૦
 ન કોઈ ચિત્ત લલચાવવા રે ધરૂં અભિનવ વેશો; હાંહાંરે ધરૂં૦૯
 એક મનડું મુજ રંજવા રે વિવિધ વસન ધારૂં, હાંહાંરે વિવિધ૦
 કે કવિજનચિત ચોરવા રે ધરૂં રૂપ હું ચારૂં, હાંહાંરે ધરૂં૦૧૦

નરસિંહરાવ ભોળાનાથ.

૫૧

સાંજની શોભા

(રાગ ખમાય.)

સાંજની શોભા તો રજિયામણી,
 હાંરે હીંગળોકીયાં તરતાં તેજ જિંઘની, હોજરે, સાંજની૦

હાંરે બાવળઝાડિમાંથી સૂર્ય અસ્ત જોઈને,
હાંરે સિંદુર રંગથી, ન કેમ રહું મોહીને,

હોજીરે, સાંજનીં ૧

હાંરે રૂડાં ખેતરો ખુલાં તે પાસ તેડતાં;
હાંરે રંગિન બાવળો, તે આંખ રંગ ખેલતાં,

હોજીરે, સાંજનીં ૨

હાંરે ગયો સૂર્ય, વધ્યોજ ચંદ્ર તેજમાં,
હાંરે સાથ દીસતો, તે શુક વળી સેજમાં,

હોજીરે, સાંજનીં ૩

હાંરે લીલા બહુ મચી વિશાળ ગામગોંદરે,
હાંરે જોયું નર્મદે, સુંદર ગામ આજ રે,

હોજીરે, સાંજનીં ૪

કવિ નર્મદાશંકર લાલશંકર.

૫૨

(રાગ ખિલાસ અને મ્હાડ.)

(રઘુપતિ રામ હૃદયમાં રે'જે રે:—એ રાગ.)

જીઓ ગુલજર વસંત સાહેલીઓ.

આવી સુંદર રંગ રસીલી,

જીવો ગુલજર વસંત સાહેલીઓ.

નવ પદ્મવ પુષ્પ કળીને જો,

દે છે શોભા સુરમ્ય મહીને જો;

રમે ચિત્ર દેખાવો જોઈને,

જીઓ ગુલજર વસંત સાહેલીઓ. આવી૦

ગીત ગાય કોયલ સુખ પામી જો,

કરે નૃત્ય મયુર વણખામી જો;

કીડા કરવે કુદે મૃગ હરણી,

જીઓ ગુલજર વસંત સાહેલીઓ. આવી૦

તૃપ્તિ પામે ભ્રમર મધુપાને જો,

આવે વિહંગ ગુંજરવા કાને જો;

ઋતુબહાર ચાલો લુટવાને,

જીઓ ગુલજર વસંત સાહેલીઓ. આવી૦

શાકર બાપુજી.

૫૩

(રાગ સોરઠ-ત્રિતાલ. ,

(મોરે ઘર આજ રંગીલી રેન, પ્રિતમ પોરાયું ના મહારાજ:-એ ચાલ.)

સુખદ આ વસંતમાં બુલિલાન, વિવશ તું કાં બની સજની ?
 વિખરિ તુજ વાળ રહ્યા ઠરિ લાળ, વિવશ તું કાં બની સજની ?
 દહેરંતી જ્યોત્સ્ના આકાશે, ચંદા સ્મિત નિજ તેથી પ્રકાશે,
 ઢાલંતિ મલ્લિકા ચોપાસે ઢગલિયો સુગંધની સજની.

સુખદ આ વસંતમાં૦

જો શું બપેઆ બોલ ઉચારે પિઉ પિઉ કરિ શા મધુર પુકારે,
 કુહૂ કુહૂ સહુ કુંજગારે. વાણિ કોકિલા તણી સજની.

સુખદ આ વસંતમાં૦

હસે ચંદ જો મધુરે હાસે, આ સુખચંદ મલિન કાં લાસે ?
 કરે ગાન પંખી ઉદલાસે, અબોલા તું કા ઘણી સજની?!

સુખદ આ વસંતમાં૦

આલ્ય કુંજ વિણિ માલતિ ખીલી માળા ગુંધિયે ઉઠ્ય હઠીલી?
 ગિતડાં ગાઈ ગાઈ રસીલી ! સુખે ગાળિયે રજની સજની.

સુખદ આ વસંતમાં૦

નરસિંહરાવ લોળાનાથ.

૫૪

કૌયલ.

(કામણ દીસે છે અલબેલા ત્હારી આંખમાં રે:—એ રાગ.)

બહેની, સાંભળ્ય પેલી કૌયલડી તરૂવૃન્દમાં રે,
ગાતી છંદમાં રે, પ્યારી૦

શાન્ત રજનીમાં ચમકિ ચાંદની,
જે આછી પથરાઇ વાદળી,
આવે ટહુકો અનિલદહેર કંઈ મંદમાં રે,
ગાતી૦ પ્યારી૦

બહેની ! એ તુજને બોલાવે,
મીઠી મીઠીને મન લાવે,
દેની ટહુકો પાછો કોમળ કંઠમાં રે,
ગાતી૦ પ્યારી૦

ડહૂ ડહૂ કરિ જે ફરિ આબ્યો,
મીઠો રવ અમિરસ જે લાબ્યો,
કૌયલડી રહિ છુપી ઝાઝના ઝુંડમાં રે,
ગાતી૦ પ્યારી૦

ચાલો પ્રિય ! સુણિયે એ મીઠી,
 મહેં મધુરી ગાનનદી દીઠી,
 ચળકંતી ચાલે જે પેલા ચંદમાં રે,
 ગાતી છંદમાં રે.

ખેંચી સાંભળ્ય પેલી કોયલડી તરૂવૃન્દમાં રે.

નરસિંહરાવ ભોળાનાથ.

પપ

પ્રેમમંદિર.

*(કાશી)

ઠહાલા ! પધારો મહારે મંદિરે રે લોલ !

મંદિરે પવિત્ર વસે પ્રેમ જો;

ઠહાલા ! પધારો મહારે મંદિરે રે લોલ.

રજની વધાવે રૂડા ચંદ્રને રે લોલ,

ઠહાલાને વધાવું હુંય તેમ જો; ઠહાલા ! પધારો.

* “જુગદુ રમતાં નળરાય છં” એ ગરખીના સાખીના ભા-
 ગની પેઠે ગવાય છે.

મંદિરે વગાડો સ્નેહધંટડી રે લોલ,
ધંટડીની તાને રાખું ધ્યાન જો;

ઠહાલા ! પધારો મહારે મંદિરે રે લોલ.

આવો પૂજ્ય પ્રેમજેવને રે લોલ,
એક બની ગાશું ઉરગાન જો;

ઠહાલા ! પધારો મહારે મંદિરે રે લોલ.

આંસુડાં ઉભરાય મહારે આંતરે રે લોલ,
ઠહાલા વિના તે ઝીલે કોણ જો ?

ઠહાલા ! પધારો મહારે મંદિરે રે લોલ.

કુસુમકળી વેરાય ઉરની રે લોલ,
ઠહાલા વિના રે ખીલે કોણ જો ?

ઠહાલા ! પધારો મહારે મંદિરે રે લોલ.

મંદિરે ચઢાવો અમર ફૂલડાં રે લોલ,
ઉરમાં ભરીશ હું સુવાસ જો;

ઠહાલા ! પધારો મહારે મંદિરે રે લોલ.

આવો, ભૂલીને જગવાતડી રે લોલ,
હસિયે તે સ્નેહતણું હાસ જો !

ઠહાલા ! પધારો મહારે મંદિરે રે લોલ.

અરદેશર. ફ. ખખરહાર.

૫૬

હાલરડું.

(રાગ ઉપર મુજબ.)

ઠહાલાં ! વિરાજે મહારા પ્રાણમાં રે લોલ,

પ્રાણના પ્રકાશ છે પ્રપુલ્લ જો,

ઠહાલાં ! વિરાજે મહારા પ્રાણમાં રે લોલ.

આશાનો જડેલ મહારો માંડવો રે લોલ,

જુથી સૌભાગ્ય કેરી વેલ્ય જો,

ઠહાલાં ! વિરાજે મહારા પ્રાણમાં રે લોલ.

આવો પીયૂષ પાત્ર ઉરનાં રે લોલ,

નેત્ર માંહિ આંજી રૂડાં તેજ જો;

ઠહાલાં ! વિરાજે મહારા પ્રાણમાં રે લોલ.

પ્રેમનું ઘડાવું રૂડું પારણું રે લોલ,

શોભાના બંધાવું હું હિંદોળ જો;

ઠહાલાં ! વિરાજે મહારા પ્રાણમાં રે લોલ.

પ્રભુની કરૂણાકલા શાં આવજો રે લોલ,

હસજો કંઈ બાલ ! ઊંડા હાસ જો;

ઠહાલાં ! વિરાજે મહારા પ્રાણમાં રે લોલ.

ન્હાનાલાલ દલપતરામ.

૫૭

પ્રેમ સરોવર.

(રાગ માલાડ.)

ભરછક સરવર ઝુલતું રે,
 રમવાને ત્હાં રૂડું ચાલ્ય મહારા બહાલમા !
 કાંઠે વિરલ કુલ ઉગીયાં રે,
 ત્હેની ગૂંથીશું વરમાળ મહારા બહાલમા !
 રૂડાં કુલ રૂડલું સરોવરે રે,
 રૂડલા અતિશય આપ મહારા બહાલમા !
 કુંજના તરુને છાંયડે રે,
 ભૂલશું જગત પરિતાપ મહારા બહાલમા !
 નીતિ શી નાબુક વેલ્યના રે,
 હીંચશું હિંડોળે, ચાલ્ય મહારા બહાલમા !
 સત્કર્મોનાં બીજ રોપશું રે,
 પુટશે સદલાવ કેરા ફાલ મહારા બહાલમા !
 પ્રેમી જનો તે પોષશે રે,
 પાસે પ્રેમનું નીર મહારા બહાલમા !

પ્રીતમ ! શાં પરિમલ પદ્મવે રે,
વિનય વિલાસ કેરાં ચીર મહારા ંહાલમા !

તહેને જઠ પ્રિય ! રોપીએ રે,
રોપતાં પ્રિય ! વાધે છે ંહાલ મહારા ંહાલમા !

ઉઠય, ઉઠય, પ્રીતમ ! ઉઠયને રે,
પ્રેમ સરોવર આલ્ય મહારા ંહાલમા !

નહાનાલાલ દલપતરામ.

૫૮

સાન્ધ્ય ધનદ્વીપ.

(કામણુ દીસે છે અલખેલા ત્હારી આંખમાં રે:—એ રાગ.)

ંહાલી ! પેલો ને ! ધનદ્વીપ પડયો આકાશમાં રે,
કનકમય હાસમાં રે. ંહાલીં

ચંદા, તારા, ઉત્સુક ઉભી,
સાન્ધ્ય દ્વીપની નેવા ખૂબી,
રહી અઝૂમી ને જાયા આવાસમાં રે;

કુતુકમય હાસમાં રે. ંહાલીં ૧

એ દ્વીપ અલૌકિક રસ ભરિયો,
અનેક ત્હાં પડી અમર નગરિયો;
સુન્દરતાનાં સરોવરો એ વાસમાં રે,
રજતમય હાસમાં રે. બહાલી ૦ ૨

એ સરવરમાં સ્નાન કરંતી,
જ્યોત્સ્નામય વપુવાન ધરંતી;
દેવી લલના રમતી લલિત વિલાસમાં રે.
વિમલ મૃદુ હાસમાં રે. બહાલી ૦ ૩

એ લલનાને તું ઝાળખતી,
ઝાળખી મહેં પણ એ દિવ્ય રતિ,
દર્શન જે દે કદિ આ મર્ત્ય નિવાસમાં રે;
પ્રેમમય હાસમાં રે. બહાલી ૦ ૪

આદ્ય બહાલિ ! એ દ્વીપે વશિયે,
એ લલના સંગે કંઈ હશિયે,
તરિયે સુન્દરતાસરમાં ઉલ્લાસમાં રે;
હૃદયવિકાસમાં રે. બહાલી ૦ ૫

ચન્દ્ર કિરણથી તારક ફૂલની,
માળા ગૂંથી અણગણ મૂલની,
બાંધીએ લલનાને હેના પાશમાંરે;
કાંઈ વિલાસમાં રે. બહાલી ૦ ૬

ગૂંથાઈ એ માળાથી સર્વે,—
 તું, હું, એ લલના કંઈ ગર્વે;
 રમિયે, રમિયે, કાંઈ અલૌકિક રાસમાં રે,
 નિરન્તર હાસમાં રે. ૦હાલીં ७
 નરસિંહરાવ ભોળાનાથ.

૫૯

અનંત કુદડી.

(અંખા જોવાની આડી રે મહારા મનમાં છે માધી:—એ રાગ.)

૦હાલાં રમીએ ઉમંગે, ફરતાં પુદ્ડી અનંત, ૦હાલાં
 શીતલ નિર્મળ, શ્વેત નયનહર, શાંત ચળકતી ચાંદની સુખકર,
 જામી રહી કેવી રમ્ય—૦હાલાં

(સાખા)સ્નાનંપાન અભિનું કરી, લલિત લવ્ય દયો દહાવ,
 મીઠી આજની રાતડી, કડવી આવતી કાલ.

લુખા દિવસની રાતજ લીસી, ઊંડા નયની આંસુની લીટી
 લુછતા લઈ અનુકમ્પ—૦હાલાં

સ્કંધે સ્વજનને વિશ્રંભને સ્થળ, ભૂલી જઈ ગત વાતડી પળપળ,
 ગળતાં મહિં ભુજળંધ—૦હાલાં

(સાખી)સ્નેહુધરી સુરખી ભરી, પર ફરતાં દગદગ,
દેખે દશ પ્રહ્લાંડમાં, પ્રિયજનમય કંઈ રંગ.

એ રંગમાં રસખોળ રહીને, ગુપ્તકળા નીરખી પ્રિય જનને
સૂચવતાં કંઈ મર્મ—બહાલાં.

લલિત.

૬૦

કોકિલા.

(ઓધવળ સંદેશો કહેજે સ્યામને:—એ રાગ)

હૈ અમૃતસાગર મધુકંઠી કોકિલા !

છે તુજ સ્વર તો જગતું તીર્થસ્થાન જો !

સૂર ઉઠે કેવા તુજ કંઠવીણાતણા !

સંગ-હૃદયને પીગળાવે તુજ ગાન જો. ૧

તું અમૃતસાગરથી તરંગો ઉછળી,

જે ધરણીહૃદયે આવી અથડાય જો,

તે સૂકા વનની મૂર્તિ પલટાઈને,

લોહું કુંજગાર તુરત શું થાય જો ! ૨

એ દેવી ગુણ તુજમાં ક્યાંથી આવિયો ?

મોહદંડ કેણે તુજને આપ્યોજ ને ?

ક્યાં તપે તું પામી એ વરદાન કે

તુંજ વસંતતણા બની છે અમીહોજ ને ? ૩

ત્હારા મધુરા કંઠથી તુજ ગાનનાં,

ટપટપ બિંદુ જેમ ટપકતાં જાય ને,

તેમ ઉઘાડેલું આ મુખ વસતનું;

તે ઝીલી લેતું કંઈ કંઈ છિપાય ને ! ૪

ફૂઉ ફૂઉ 'ખેવડ ખૂમ' જ પાડતો,

વૃક્ષે વૃક્ષે તુજ સ્વર ઉડે જેમ ને,

તીણા નાદ હૃદયમાં એ ઉતરી જઈ,

જનચક્ષુ તુજ પૂંઠ દોડાવે તેમ ને ! ૫

પડઘો પોતે તો કદી દેખાતો નથી,

તેમ અદૃશ્ય રહી તું પાડે રીડ ને;

તે પીગળતી જઈ ઉડીજ હવા વિશે,

પીગળાવી નાખે અંતરની પીડ ને ! ૬

એકલડો માંદો ઝુરતો શય્યા વિશે,

જાગે સુણીને ત્હારી તીણી હાક ને;

અરધું દુઃખ પીગળાવી ત્હારા સૂર સહ,

વાટ જીએ ફરી સુણવા ત્હારી વાક ને ! ૭

ખીલી પુષ્પ સુવાસિત કોમળતા ધરે,
તે તો સુણીને તહારી મધુરી વાણુ જો !
પ્રભાત જેવી તું આનંદી છે સદા,
તુંજ વસંતતણા છે ખ્યારો પ્રાણુ જો ! ૮

જયજય, જયજય ! હે મધુકંઠી કોકિલા !
આ જગ તો છે કઠોરતાનો વંશ જો;
તેમાં જય મેળવશે જે અહિં રાખશે
તુજ વિનયી અમીવાણીનો શત અંશ જો ! ૯

વસંતલીલામાં રમતી, હે લાડકી !
લાવે છે મુજ માટે તું કંઈ ગુજ જો;
તે સુણતાં મોહક વાણી તુજ પામીને,
અદલ બનો મહારો પણ લીલો કુંજ જો ! ૧૦

અરદેશર ફ. ખખરદાર.

૬૧

દિવ્ય મુન્દરીઆનું ગાન.

(લોચન મનનો રે, કે ઝગડો લોચન મનનો:—એ રાગ.)

“તેજે ઘડયાં અમ-અંગ, અમોલા તેજે ઘડયાં છે;
કરિયે ન તિમિરનો સંગ, તિમિર અમ વેરી ઠર્યા છે.

(૯૦)

ગીતમાળા.

(સાખી) દિવ્ય લોકમાં ધૂમતાં ફરિયે સહુ રસભેર,
ને પ્રેમે કંઈ રેડિયે મર્ત્ય લોકે અમીની સેર,
અમોલી સેર અમીની.-“તેજે ઘડયાં૦”

ચંદા-

(સાખી) ‘પ્રેમીજોડાં કલહમાં રીસાએ ક્ષણવાર,
તેનાં હૃદયે રેડતી ચંદા હું પ્રેમ-અમીની ધાર,
રસીલી ધાર અમીની.’-“તેજે ઘડયાં૦”

“મુઝા સૂતી અગાશિયે ચિન્તનમાં રૂહોળાય,
સીંચી તેના હૃદયને ખિલવું પ્રેમકળી હું કાંઈ,
ઉજળીશી પ્રેમકળી હું.’-“તેજે ઘડયાં૦”

શુકતારા—

(સાખી) ‘હાસ કરતું આકાશમાં નિરખે ન્હાનું જાળ,
તેને હૃદયે રોપું હું શુકતારા કવિત્વ રસાળ,
અતિ ગૂઢ ખીજ કવિતનું.’-“તેજે ઘડયાં૦”

‘હૃદય વિકસી કવિજન ઉભો નિરખે અનિમિષ નેન,
તેહાં ઝરતી હું પ્રેમથી કાંઈ કવિત સરિતનાં ંહેણુ,
કવિતની દિવ્ય સરિતનાં.’-“તેજે ઘડયાં૦”

તારાસખી—

(સાખી) ‘ચિત્રકાર કવિમિત્ર જે ઊભો ફલકફમીપ,
તત્ત્વદર્શિ તહેને હૃદય પ્રગટાવું હું પ્રતિભાદીપ,
પૂર્યો દિવ્ય દીપ અમીએ.’—“તેજે ઘડયાં૦”

ત્રણે ગગનસુન્દરી—

(સાખી) “હમે તેજનાં બાળ સહુ, સીંચીને નિજ નૂર,
મનુજહૃદય ગુંગળાવતું હરિયે અન્ધતિમિરનું પૂર,
હર્ષરિપુ પૂર તિમિરનું.—“તેજે ઘડયાં૦”
નરસિંહરાવ ભોળાનાથ.

૬૨

દિવ્ય ગાયકગણ.

(રાગ ઉપર પ્રમાણે.)

“આવો બધાં દિવ્યબાળ ! અમરભૂમિ આંગણે આવો;
ગાઓ સંગીત રસાળ લવ્યને મધુરૂં ગાઓ.
આવો૦

(સાખી.) “પ્રકૃતિદેવીનાં બાળ સહુ આપણુ મળિયાં આજ,
ગાઓ પુરૂષના રૂપની કાંઈ ઝાંખી કરવા કાજ,
દિવ્ય ઝાંખી જ્યોતિ અનુપની.”

સિન્ધુ-

(સાખી) 'સેવું પરમ પુરૂષને, અનુલવું અવિરત પ્રેમ,
તોય હજી નવથઈ મુને ઝાંખી એહની ક્ષણભર કેમ ?
દિવ્ય ઝાંખી જ્યોતિ ગહનની.'

અન્દ્ર—

(સાખી) 'અણુગણુતારાગણુભર્યું ધૂમું ગગન અનંત,
ને મુજ કુંભર્યો રેડોને રસું આનંદ રસથી દિગંત,
અમી ઝરતા આનંદે;

મર્ત્ય લોકના કલહને દ્વેષ મોહ અંધાર,
ફેડી નાંખી ક્ષણ મહિ રેલું શાન્તિતણી ધીરી ધાર,
શાન્તિની દિવ્ય સરિતની;

અમીદીપ લઇ કરવિષે કરું નૃત્ય અવિરામ;-
સેવું પરમ પુરૂષને પૂર્ણ પ્રેમથકી હું આમ,
અમર એ આદિપુરૂષને.

એહ પુરૂષનું પ્રેરિયું અમી મુજ રગરગ આજ
વેગે કંઈ ઉછળી રહ્યું હેની ઝાંખી થવાને કાજ;
લબ્ય ઝાંખી જ્યોતિ અનુલની.'

ઉપા—

(સાખા.) ‘સેવું પરમ પુરૂષ જે નિશદ્દિન હું આ પેર,
કરવા ઝાંખી તે તણી આવી આજ હું તો રસભેર;
ઝાંખી એ જ્યોતિ મધુરની.’

(સિન્ધુ—ચન્દ્ર—ઉપા—ત્રણે.)—

(સાખા.) “પ્રકૃતિ માતનાં બાળ એ ? આવો સત્વર આજ,
ટોળે મળીને લાવથી ગાન અનુપમ ગાવા કાજ,
સ્તુતિગાન પરમ પુરૂષનાં.

ધૂમકેતુ ! બ્રહ્માંડમાં ભમતાં થેભો આજ;
તારાગણ એ ચમકતા ! અને ઝગઝગતા રવિરાજ !
સ્તુતિગાન શ્રેષ્ઠ મચાવો.
આવો બધાં દિવ્ય બાળ !”

નરસિંહરાવ ભોળાનાથ.

૬૩

કોડિલાને.

(રાગ કાફી મલાડ.)

(સુખડે રચ્યાં રે કમાડ, શ્રીખંડે ધોળ્યા ઓરડારે:—એ રાગ.)
નીલ લીલમ સમાં લાલ ગાલે બેઠાં તમે જે તણે રે,
એવા રૂડા આંબલીયાની ડાળ મુકીને, કોયલ ક્યાં ગયારે !

જાએ સોઢે પ્રભાતના રંગ રાતા રાતા આલમાં રે,
તેવા નાચે નીચે આંખામ્હોર ! મુકીને૦

ફાલ્યો ફાલ્યો આંખલિયો આ કાળ વસંત સમીરમાં રે,
સુનો તોય તમે વિના આજ. મુકીને૦

કાળા કાળા ભેદી જાડા મેઘ, કિરણ શશિલેખાનાં રે,
હારે આંખ, ન લેખા જણાય ! મુકીને૦

ભેદી તિમિર તણાં પડ એમ ઊંડાં ગાણાં તન તણાં રે,
શુભે કાન, તમે ન દેખાવ ! મુકીને૦

શશિ રેખાની સુવાળી જાત નદીના તરંગમાં રે,
ઝાંચી નીચી ન્હાની મ્હોટી થાય. મુકીને૦

નૈક દહેરીમાં નૈકજ થાય, પરપોટાના ઉરમાં રે,
એસી ંહેતી ંહેતી સરી જાય:— મુકીને૦

તેમ આજ ઘણાં અમ ઉર તેમાં ગાન તમતણું રે,
એક લપસે જની શતકાય ! મુકીને૦

ઝાંચી નીચી ઘણી વીચિમાળ ઉપર જાણુ સમ સરી રે,
જેતાજેતામાં શકરી જાય. મુકીને૦

તેમ તિમિરતરંગની માળ ઉપર ગાન તમતાણું રે,
લીસું લીસું આજે સરી જાય ! મુકીને૦

અર્ધ નિદ્રાસમે પ્રિયસ્પર્શસમું કૂળયું તમતાણું રે,
ચમકાવે અમારાં ચિત્ત ! મુકીને૦

ભર નિદ્રા સમે પ્રિય સ્પર્શસમું કૂળયું તમતાણું રે,
અમ હૃદમાં ભરે સુખસ્વપ્ન ! મુકીને૦

રૂઠે આંહલે રમ્ય કલંક, તેવા તમે સરકરે રે,
ચંચૂ ભરતાં ભાસો તે કાસાર. મુકીને૦

કળી કુસુમતણી ! તમ વાસ આવે આ તિમિરમાં રે,
કુંળી પાંખડીઓ ન દેખાય. મુકીને૦

તેજ તારા તણું દેખાય ઝીણું ઊંચું આભમાં રે,
તારો જોવાય ના, ન જલાય ! મુકીને૦

તેવું ગાન તમારું, શુણાય ઉંડું ઊડાણમાં રે,
તમો દેખાવ ના, ન જલાવ ! મુકીને૦

ગોવર્ધનરામ માધવરામ.

૭. વિવિધ.

૬૪

(મોહનજીએ મોકલ્યું રે મોંસાળું:—એ રાગ.)

માલણુ ગુંથી લાવ ગુણીયલ ગજરો,
તારા ગજરાનો માનીશું મજરો.

માલણુ૦

તારા ગજરાનું આપીશું મુલ,
માંહી ગુંથજે ગુલાબનું ફુલ;
જે તું કહીશ તે કરશું કબુલ.

માલણુ૦

જેવી તારી હોય ચતુરાઈ,
તેવી કરજે તેની સરસાઈ;
કાંઈ બાકી ન રાખીશ બાઈ.

માલણુ૦

એવી કરજે કારીગરી એમાં,
બુગિત હોય જોવા જેવી જેમાં;
મોહ પામે મુનિવર તેમાં.

માલણુ૦

વર લાડકડાને રે કાજે,
એવો ગુંથજે ગજરો તું આજે;
જેવો છત્રપતિને હાજે.

માલણુ૦

એમાં જુગિત જોવાજોગ જાણી,
જુએ અંગમાં ઉમંગ આણી,
રીઝે રાજા અને વળી રાણી.

માલણુ૦

તને આપીશ હીરાનો હાર,
વળી સોળ સારા શણગાર;
ઉપર હેમની મોઢોર હજાર.

માલણુ૦

કવિતાની કીમ્મત ઉર આણે,
એજ ગજરાતું મૂલ પ્રમાણે;
દાખે દલપત બીજા શું જાણે.

માલણુ૦

કવિ દલપતરામ ડાહ્યાલાલ.

૬૫

(કાફી.)

વટસાવિત્રિ વત આજ, પૂરણ કરીએ રે,
લઈ કુમકુમ અક્ષત હાથ, ફળ તો ધરીએ રે;
છે પવિત્ર વસ્ત્રો બેન, આપણ અંગે રે,
કરો પૂજન વડનું આજ, સૈયર સંગે રે.

વિધિ આ વ્રત તણીરે સાચવો તમા;
 તો તો મંગળ તમારૂં થાય રે,
 આયુષ્ય પ્યારા પતિનું રે વધારશે
 શાસ્ત્ર વિષે સુંદરતા શી એની લખી;
 તેથી તમારૂં રૂઠું થાય રે, આયુષ્ય૦

કંકણ કર વિષે ચમકે તમારાં;
 અંબોડા શિરપર શોભે છે સારા;
 એ સહુ રેહેશે રૂપાળાં, વ્રતની વિધિ સંભાળો.
 ઝાંઝરનો ઝુમકારો તમારો,
 લટકો મટકો ને ચટકો તમારો;
 ખટકો હોય જો પ્યારો, વ્રતની વિધિ સંભાળો.

ઝારખી નાટક કંપની.

૬૬

સાચાં સુખ.

(“હવે નહિ જાઉં મહી વેચવારે લોલ.”-એ રાગ.)

સાચાં તે સુખ પરલોકનાં રે લોલ.

વૈભવો વિનાશકારી વિશ્વના રે લોલ,

લોગભર્યા રોગના તમામ, સુખ ક્યાં મળે રે લોલ,

સાચાં તે સુખ પરલોકનાં રે લોલ. ૧

સુખે મળે છે જે સમાગમે રે લોલ,
આખરે વિયોગ કેડું કષ્ટ તેની સાથ છે રે લોલ. સાચાં ૨

સુખ માટે સર્વ જો લઢી મરે રે લોલ,
મેળવીને શાંતિ નવ થાય, અધિકું ચહેરે લોલ સાચાં ૩

સુખડાં ને દુઃખડાંનો ખીચડો રે લોલ,
પામશે જે પ્રીત ધરી ખાય, પછી ખરખડે રે લોલ સાચાં ૪

નિર્મળાં છે સુખ પરલોકનાં રે લોલ,
દુઃખનું ન નામ કે નિશાન સંત લોકને રે લોલ. સાચાં ૫

દુઃખડાં ન હોય ત્યાં દુકાળનાં રે લોલ,
ચોર કે ચકોરની ન ખડીક લેશ લોકને રે લોલ. સાચાં ૬

દેહ નથી વ્યાધિથી વીંટાયલા રે લોલ,
આધિ કે ઉપાધિ રહે દૂર સંત લોકથી રે લોલ. સાચાં ૭

કષ્ટ નથી કારમાં વિયોગનાં રે લોલ,
મોત નથી મારતાં ત્યાં ઝડપ ઝટ જીવને રે લોલ. સાચાં ૮

ખાપાલાલ ભાઈશંકર.

૬૭

સ્નેહનો દીવો.

(નાથ કેસે ગજકો બંધ છુરાયો—એ રાહ.)

અહા સખિ ! સ્નેહદીવો કેવો ન્યારો !

દિવ્ય સ્નેહદીપ કેવો ન્યારો.

અહા૦

પરમાત્મા કેરો શીતળ તણખો, વિશ્વ વિષે વસનારો;
અંતર્યામી અદૃષ્ટ રહીને, ત્રિભુવનને દોરનારો.

અહા૦ ૧

મનુષ્યહૃદય તણા ક્ષાનસે પ્રકટી, સંસાર પ્રેકાશનારો;
હૃદયના કાચના રંગ પ્રમાણે, જીવનને રંગનારો.

અહા૦ ૨

અન્ય અનુકૂળ દીપક મળતાં, પ્રેકુલ્લતા પામનારો;
રહેજ ખુલા ક્ષાનસર્થો, સર્વ કિરણો એક જ દિશ પ્રેરનારો.

અહા૦ ૩

માત-બાળક, પતિ-પત્ની રસિલાં, ઈશ-ભક્ત ભજનારો;
એ ત્રણ સ્થાન તણાં જોડલામાં; પૂર્ણ સ્વરૂપે રૂઢેનારો.

અહા૦ ૪

વાત્સલ્ય, પ્રીતિ, કે ભક્તિને નામે, જીવન સ્ફૂરાવનારો;
ધારી નામ સમ્બન્ધ પ્રમાણે, પ્રિય દીપસહ ભજનારો.

અહા૦ ૫

રખ્યરતંતુ સમાં કિરણોથી હૃદયયુગલ સાંધનારો;
અંતરવૃદ્ધિ સહી ન, પરસ્પર તીવ્ર બળે ખેંચનારો.

અહાં ૬

સ્વાર્થ, પ્રમાદ ને ંહેમની ઉપર અંધારપટ ઢાંકનારો;
સ્વાર્પણ, શ્રદ્ધા, સહનશીલતાનાં બિમ્બ હૃદયે છાપનારો.

અહાં ૭

સુખ, દુઃખ, વૃત્તિ, વિચાર, રૂચિમાં સમાનતા પૂરનારો;
અલેદ-રંગથી રંગી બનેતું એકપાણું રચનારો.

અહાં ૮

ચોપાસ ખુદ્દા વિરલ કોઈ હૃદયેથી સહુ જ્યોતિ વિસ્તારનારો;
સર્વ જગત ગણી આત્મસ્વરૂપે, વિશ્વવિહારી થનારો.

અહાં ૯

પાન્થ, બન્ધુસમાજ.

૬૮

કાન્તનું પ્રસાદન.

(કામળુ દિસે છે અલબેલા ત્હારી આંખમાં રે.—એ રાગ.)

ંહાલા મધુકર આજે આમ વિમુખ શાને રહે રે !?

કૃપા કરીને કહે રે. ંહાલાં

વલ્લભ જો જરી તો મુજ રહામે,
કમલિની આ તુજનેજ પ્રણામે;
રસિક કાન્ત! મુજ વિનતિ કાં ચિત ના લહે રે,
પ્રણયઘેલી ચહે રે. ઠહાલા૦

ક્યાં ગઈ પ્રીતિભરી તુજ દૃષ્ટિ !
ક્યાં ગઈ શિત શબ્દામૃતવૃષ્ટિ !
કેમ ન રનેહાલાપ કરે મહારી સહેરે, ? !
મનડું દુઃખ ના સહે રે, ઠહાલા૦

શું વિસર્યો મૃદુ ભાવ પૂર્વનો ?
કે વિસર્યો રસ મિષ્ટ શું મુજનો ?
ભોગી શ્યામળા! મહારા સમ જો ના કહે રે,-
રિસે શાને રહે રે, ઠહાલા૦

પ્રિયતમ! આવ હૃદય સહ જોડું,
ના, નહિ હું પ્રીતિબન્ધન છોડું;
ઇન્દુ અને શશ ભિન્ન પરસ્પર ના રહે રે,
સદા સંગે રહે રે. ઠહાલા૦

પાન્થ, બન્ધુસમાજ.

૬૯

નળદમયંતી.

(કાફી.)

જુગદું રમતાં નળરાય આજે હાર્યો છે,
પુષ્કર જેને કલિપદ્મ તે બહુ ફાળ્યો છે;
વરતાવી પુરમાં આણુ પડો વજડાળ્યો છે,
વન જાવા નળને સઘ હુકમ કાઢ્યો છે.

સરવે તજીને નળે નીકળ્યો વને;
અંગે ધર્યું છે વસ્ત્ર એક જો,
નૈષધનાથ આજ જાય છે વને.
દમયંતી કાજ કલિ કોપીઓ અતિ;
કોઈએ ન આપ્યું અન્નપાણી જો,
નૈષધનાથ આજ જાય છે વને.

નળ દમયંતીને વાત જણાવે,
સુણી દમયંતી આવેરે, નળની પાસ આવે.
સતી આવી નળની પાસ રડતી વિનવે છે,
પતિચરણ નમાવી શીશ અરજ ઉચરે છે.

સંગે સર્વે સમયે રાખજો પતિ;
કહું સુખે દુઃખે મિઠી વાત જો,

નૈષધનાથ તજી ના જશો વને.
સ્વામીવિષ્ણુદી કદી નારી ના રહે;
જળથી જીવું ન રહે મીન જો,
નૈષધનાથ તજી ના જશો વને.

એકલવી પૈતિ હું કેમ રેહું,
દુનિયાદારીનાં દુઃખ કેમ સેહું,
આજે તમને ન તજી હું, તમને કેમ તજી.

સુખદુઃખમાં દિલની વાત ક્યાં જઈ કંથ કહું ?
જીવતી છું હું પતિવિયોગ બંહારી કેમ લહું ?

છાયા હું નાથ તમે શરીરની બની;
તરૂણી તરછોડો નહિ નાથ જો,
નૈષધનાથ તજી ના જશો વને.
સ્વામી સંગાથે રહું સર્વદા સુખી,
દુઃખી વિયોગે વિરહી થાય જો,
નૈષધનાથ તજી ના જશો વને.

દેવરામ શિવરામ.

૭૦

વનમાં અનાથ દમયંતી.

(પીતુ-ધનાશ્રી-કાશી)

ધાન્નેરે, ગરજે વનમાં મેહુલો.

નૈવધપતિ કાં મુજને વનમાં છાંડી રે

ચિતડું રે બહુ મહાં ગભરાય ને. ધાન્નેરે. ૧

એકલડી અહિંયાં મુજને રઝગાવી રે,

રીસાયા તમે પિયૂજ આજ ને. ધાન્નેરે. ૨

શા કારણથી દાસીને તજી આદ્યા રે?

નવ કીધો કાંઈ મહેં અપરાધ ને. ધાન્નેરે. ૩

અળખા કેમ જીવે આ વનમોઝારે?

દીસે જ્યાં કૂર પ્રાણીનો વાસ ને. ધાન્નેરે. ૪

સિંહ વાઘ વેરૂના નાદ સુણીને રે

હેયું તો ધડકે આજે મહાં ને. ધાન્નેરે. ૫

તમવિણુ આ ભયને તો કોણ નિવારે રે?

ધીરજ તે કેમ કરી હું ધાં ને. ધાન્નેરે. ૬

વશ સાથ આ કાળજડું મુજ ચીરું રે,

પતિએરે નિર્દય થઇને આજ ને. ધાન્નેરે. ૭

ઘેર રાત્રીમાં તે તો નિશ્ચય આજ રે
 ભયથી રે ફટકી કયમ નવળય જો ! ધાજેરે. ૮
 મેઘરાજ ગંભીર તુજ આ ગર્જનથી રે
 અધિકુ રે ભયનું હું દુઃખ પામું જો. ધાજેરે. ૯
 વજ્રપાત મુજ મસ્તકપર જો આજ રે
 થાશે તો નિશ્ચય હું સુખ પામું જો. ધાજેરે. ૧૦
 વિલાપ સુષ્ટિ વનદેવી ઉત્તર દેજે રે,
 સંતાડયા કયાં તેં મહારા નાથ જો ? ધાજેરે. ૧૧
 દેખાડે જો મુજ પતિને તું આજ રે,
 નહિ કોપું કોદિન તારી સાથ જો. ધાજેરે. ૧૨
 સંતાયો છે આજે શું નળ રાજ રે
 ગર્વરમાં કહિં તુજ, ઓ ગિરિરાજજો ? ધાજેરે. ૧૩
 કે આકાશે ચઢીને ચંદા સાથ રે,
 છાનો એ કરતો કાંઈ વિહારજો. ? ધાજેરે. ૧૪
 એકલડી કયાં જઈને હું તે ખોળું રે
 પતિનેરે ઘેર અરણ્યે આજે જો. ધાજેરે. ૧૫
 અનાથનો સર્વજ્ઞ પ્રભુ તું નાથ રે
 કરૂણાથી સહાય મુજને થાજે જો. ધાજેરે. ૧૬

કૃષ્ણરાવ ભોળાનાથ.

૭૧.

વર્ષા.

(સગી સંધ્યાએ હમે સંચર્યાં જમનાં જલ ભરવા;
હાંહારે જમનાં જલ ભરવા:—એ રાગ.)

ઝરમર ઝરમર શું ઝરે નલથી ઘનપાણી, હાંહારે નલથી
સુવાસ હરિયાળી ધરે ધરતી મા શાણી, હાંહારે ધરતી
મેઘ ઠડાકા થાય છે વઢતા જયમ ભાથી, હાંહારે વઢતા
દોડધામ બહુ થાય છે છૂટયા સ્વરહાથી, હાંહારે છૂટયા
રજની રવ માંડે ઘણો તરૂં કંપ ભજે છે, હાંહારે તરૂં
શ્યામ સલૂણી અંબરા પટ કૃષ્ણ સજે છે, હાંહારે પટ
તેજસ્વી વીર તારલા પણ ઘરમાં પેઠા, હાંહારે પણ
અંદ્રરાયના તે સમે કર હેઠા બેઠા, હાંહારે કર
“તુહી તુહી” ટીકી કરે શા મોર રસીલા, હાંહારે શા
સ્તબ્ધ બની બેઠ રહે બહુ ચાતક લીલા, હાંહારે બહુ
દાદુર પણ ‘ડર ડર’ કહે, ‘સરસર’ કહે વાયુ, હાંહારે સર
નયનયુગલ સરસીતણું, ભયથીજ મીંચાયું, હાંહારે ભય
સખળા અપળા શ્રીકૃણા અંબરને છાંડી, હાંહારે અંબર
કાળી ભદ્રારૂપ લઈ રહી લાસ્ય ઉપાડી, હાંહારે રહી
રસ કસ મસ રેલાવતી કૃણ આપે ભારી, હાંહારે કૃણ
રહી સન્નેડે નીર્મતાં મને લાગે ખ્યારી. હાંહારે મને

દાસતરામ કૃપારામ.

૭૨.

(હું તો ઈશ્વર પૂજવાને નીસરી રે લોલ.— એ રાગ.)

વાગે મોરલી મધુવનમાં રે લોલ;
 બહાલો દેખાય દેખાય જતાં નહાસતાં રે લોલ. વાગે૦
 બહાલો કાલો થઈને કાપે કાળજાં રે લોલ;
 કાળો લખાય તમાલ તાડ ઝાડમાં રે લોલ. વાગે૦
 ભોગી ભોગી બનીને ભોગ અંખતો રે લોલ;
 દેખાય દેખાય સંતાયને છતો થતો રે લોલ. વાગે૦
 ભોગી ભોગી થતો ને ભોગ અંખતો રે લોલ;
 રસિક જ્ઞાની થતો ને રસીયો થતો રે લોલ. ભોગી૦
 સુંદર-શિખરે ઉભો ને ઉરે સુંદરી રે લોલ;
 સુણે જુવે ને અંખે બધે સુંદરી રે લોલ. ભોગી૦
 ખેલી શાને કરી'તી પ્રીતિ સુંદરી રે ? લોલ;
 પ્રીતિ કીધી તો શાને તજી સુંદરી રે ? લોલ. ભોગી૦
 તજી શાને આવ્યો તું ભેવા સુંદરી રે લોલ;
 આવી પાછી તજી તે શાને સુંદરી રે ? લોલ. ભોગી૦
 વાગે વાંસળી મધુરી તહારા ઉરમાં રે લોલ.
 નાચે ચંદ્ર ને કુમુદ રસપૂરમાં રે ! લોલ. ભોગી૦

ગોવર્ધનરામ માધવરામ.

૭૩

આસ્વાદાર્મિ.

(ગાડી આવી ગુજરાત, અગનકેરી ગાડીરે આવી.—એ રાગ.)

એવું બતાવે કોઈ આજ, મને કોઈ એવું બતાવે;
જેથી આવે અલેદતું રાજ, મને કોઈ એવું બતાવે. ૧

(સાખી.) મંત્ર અલેદ જપું અમો, પંથ અલેદ અલેદ;
લેદ અલેદ વિષે ગળ્યા, એ અલેદ અમારો વેદ.
મને૦ ૨

પ્રેમ પુણ્ય પરમાર્થ એ, વિવિધ નામ વિસ્તાર;
સ્વારથસરણિ એ બધી, છે અલેદ અનામી વિચાર.—
મને૦ ૩

હું-તું-લેદ-પટે પૂર્યા, વિવિધ ચળકતા રંગ;
દીઠા, વેઠ્યા ને ગયા, નવ દીઠો અલેદ અલંગ.—
મને૦ ૪

ધર્મ કમ આચાર્ય ગુરૂ, સંત મહંત અનેક,
લેદ થકીજ બન્યા રહે, તે શું આપે અલેદવિવેક !—
મને૦ ૫

લાગે તો ઘડો એકમાં, ક્ષણમાં, પલમાં, આજ;
પ્રેમ પદારથ પારખે, તેને લીધે અલેદતું રાજ.—
મને૦ ૬

પ્રીતિ મૈત્રી પ્રેમ ને સ્નેહ દયા રસ રંગ;
 દીઠાં તે વેઠયાંજ એ, એ તો ન્હોય અલેદનું અંગ.—
 મને૦ ૭

હુંમાં તુમાં સર્વમાં, અણુમાં રજમાં એહ;
 તું હુંમાં હું તેજમાં, એ અલેદ વિના જુઠો નેહ.—
 મને૦ ૮

હુમાં, તુ'માં એમ નહિ, હું તે તું, તું હુંજ;
 હું તે સર્વ ને સર્વ હું, એવી ઉડી અલેદની ગુંજ.—
 મને૦ ૯

હું ભુલું જો હું'પણું, નિત્યે તું થઇ જાઉં;
 તોપણ પ્રેમ કૃતાર્થ આ, નિત્ય ગાન અલેદનું ગાઉ.—
 મને૦ ૧૦

ખેલ અનેક અનંત છે, કર્મ, વચન, મનથીજ;
 વિષ સાકર કહી પાઇએ, એમાં સાકરસ્વાદ નથીજ.—
 મને૦ ૧૧

હોય અલેદકપાસી તે, આવો ભેટો આજ;
 તે સાચાં, હું તેમનો, ખીજો પ્રેમ એ વ્યર્થ અવાજ.
 મને૦ ૧૨

મણિલાલ નભુભાઈ.

૮. દેશપ્રીતિ.

૭૪

સ્વદેશસ્તોત્ર.

(હરિ ભજન વિના, દુઃખદરિયા સંસારનો પાર ન આવે:-એ રાગ.)

મહારી ભરતભૂમિ !

રૂપાળી, રઠોયાળી, યશાળી, સુશીલ પુનિત !

તહારી ચરણ ચૂમી,

આનંદે વંદુ જય જય હરદેમ નિત્ય ! ટેક.

દુનિયામાં દેશ અનેકજ છે;

સૌસૌમાં કાંક વિશેષજ છે !—

પણ તુંતો અલૌકિક એકજ છે !—

મહારી ભરતભૂમિ— ૨

કોણ આવે હિમાલયની હારે ?

કોહીનૂરે અન્ય હોરા હારે;

વણશેલડી સરસ સાકર ક્યાં રે ?—

મહારી ભરતભૂમિ— ૩

શી ક્ષણદ્રુપતા સ્થળસ્થળ સોહે !

નવરંગી રમણી મનડાં મોહે !—

ભણે વાડો વિશ્વભરનીજ હોયે—

મહારી ભરતભૂમિ— ૪

સાથે વિશ્વંભરવાલોં તું આઝી;
સમૃદ્ધિ સ્વાભાવિક બધીં સાજી.
તને પ્રભુએ કરી પ્રિય પ્રમુખાજી—

મહારો ભરતભૂમિં— ૫

સ્ત્રીઓ પણ, અબળા જે બાકી,
તેણે દેશભક્તિ સબળા દાખી;
ઇતિહાસ છેજ એનો સાખી.

મહારો ભરતભૂમિં ૬

તું તો સત્વગુણી તત્ત્વજ વેત્તા,
દેશે દેશથી પંડીત જ્યાં વહેતા,
થઇ શિષ્ય સદ્દોત્સાહે રહેતા.

મહારો ભરતભૂમિં— ૭

તારાં કાર્ય ત્યારે ચવને ભાજ્યાં,
મહા શિળ, નિર્મળ, બુદ્ધિવાળાં.
અહા ! “દેવાં કમાડે પડે ન તાળાં”

મહારો ભરતભૂમિં— ૮

સેવું નિત્ય પુનિત તવ રજ ચૂમી,
ધન્ય ભાગ્ય નવલસનાં તું જન્મભૂમિં
તહારો ભક્તિ રંગે રંગા રહીજ ધ્રુમિ,

મહારો ભરતભૂમિં— ૯

નવલરામ લક્ષ્મીરામ.

૭૫

સ્વદેશપ્રીતિ.

(રાગ પુનમ ચાંદનીનો, સાખી વગર ગાવાનો.)

એવો જડજીવો આ જગત વિષે જ્ઞેયો નથી રે;
જે જન બહુ મમતાથી હૃદયે મૂકી હાથ,
“મારો દેશ અને મુજ દેશી” ન કહે પ્રેમથી રે.—૧

જેનું મન મુડદાલ થએલું પામર તે હશે રે,
તેને દેશતણી નહિ હોય હૃદયમાં દાઝ,
પોષી પિંડ અને પશ્વાદિ પેઠે જીવશે રે.— ૨

ફરતાં પરદેશે બે દેશી જો લેગા થશે રે,
દોડી પ્રેમે પકડે એક બીજનો હાથ;
પૂછી નામઠામ નિસ્ખતને લાવે ભેટશે રે.— ૩

જોયા જંગલવાસી સહાય થતા નિજ દેશીને રે,
જળ ક્ષળ આપી કરતા દેશીનું સન્માન;
પૂછે પ્રેમથકી બબરો તે પાસે બેસીને રે.— ૪

દુર્બળ પહાડીને પણ દાઝ ઘણી નિજ દેશની રે,
ત્યારે આર્ય જનોમાં એવા શાને હોય;
જેને લેશ નથી નિજ દેશ માટે લાગણી રે.— ૫

પૂર્વે આર્ય જનોમાં એવા બહુ જન થઇ ગયા રે;
જેણે દેશતણું હિત કરતાં ખોયા પ્રાણ;
પાછળ નામ અમર મૂકીને સ્વર્ગે સંચર્યા રે.— ૬

આજે જીવતણા જોખમની ગરજ રહી નથી રે,
કરવા તન, મન, ધનથી દેશીની સંભાળ;
દુર્ભળ દેશતણા હિત માટે સૌ મ'ડા મથી રે.— ૭

છાડી સ્વાર્થ અને પરમાર્થ પોષો પ્રેમથી રે,
રૂઠા યત્ન વિષે પરમેશ્વર કરશે સહાય;
રાજી થઇને સૌને સુખીઆ કરશે રહેમથી રે. ૮

બાપાલાલ ભાઈશંકર

૭૬

ગુર્જરીસ્તવન.

(મહારા બહાલાજી હો—એ રાહ.)

શૌંળી રાતમાં રે લોલ, રમીએ સહિયર સહુ સાથમાં રે લોલ;
રમત વાટમાં રે લોલ, ફરીએ સહિયર નીતિ સાથમાં રે લોલ;
શૌંળી રાતમાં રે લોલ, રમીએ સહિયર સહુ સાથમાં રે લોલ.

(સાખી) હપે આંજ આંખડી, રેલી મીઠા સૂર;
નૌતમ રનેહે ઉજળીએ, ઉત્તમ ગુર્જરીનૂર.

સખી ! વિધની શી વાડી હિંદ માવડી રે લોલ;
લલી હિંદની રસિક ભૂમિ ગુર્જરી રે લોલ;
રેડી ગુર્જરીમાં પ્રેઠ શોભા પાથરી રે લોલ;
સખી ! ગુર્જરી વિલાસવાડી આપણી રે લોલ !

શીળી રાતમાં રે—

(સાખી) હૃદય તણા પણ હૃદયથી, નમીએ સૌ જગરાય;-
-જન્મ દિધો આ ભૂમિમાં, કુદરત જ્યાં છલકાય.

તોણું ગાતોં મીઠોં નદિયો અહિં શી રમે રે લોલ;
પૂરાં ખીલોં ઝૂલી ખેતરાં ધીરાં હસે રે લોલ;
વિવિધ રમ્ય નવલ વૃક્ષ ફલ ફૂલ છે રે લોલ;
સખી ! મધુર-કણ્ઠી પંખિડાં પણ શાં વસે રે લોલ !

શીળી રાતમાં રે—

(સાખી) મનહર મોહક ભૂમિ આ, આપણ એના બાળ;
નિર્મળ નેહે શું નહીં ધરિયે એ પર બહાલ ?

સખી ! માત માટે હૃદય શું ના બાળિયે રે લોલ ?
 લલિત ગુર્જરીનું હિત શું ના ભાળિયે રે લોલ ?
 સખી ! સ્વાર્થ એને કાજ શું ના છાંડિયે રે લોલ ?
 સખી ! સમય આવે પ્રાણને પણ પાડિયે રે લોલ ?

શીળી રાતમાં રે—

ચન્દુલાલ મણિલાલ.

૭૭

સ્થાનિક સ્વરાજ્ય માંગલિક.

(મારા રે સ્વામિ જોલોની વા'લા—એ રાગ.)

ઝળહળે શો મંગળ ઉજળો પ્રસંગ !
 દિપો રૂટે સ્થાનિક સ્વરાજ્યનો રંગ ! ઝળહળે ૦—૧

લહો લહાવો લાખેણો સત્તાનો આજ,
 સુધારો સ્વસ્થાન-સુધારાનાં કાજ ! ઝળહળે ૦—૨

કેળવણી લો રાજ્યવિષયની અમોલ,
 કર્તા થાઓ સૌ કારકાર અતોલ ! ઝળહળે ૦—૩

નિમો સારા સારા સલામાં કાબેલ,
 સભાસદ હક બાળવે કરી પેલ ! ઝળહળે ૦—૪

દિનો દિન ઉદય પામે આ સ્વદેશ,
સળે એવાં સાધન સુખદ હમેશ. અળહજે—૫

ધરો ઉત્કંઠા ઉત્સાહ ઉમંગ,
ખંધુ આર્ય નામનો રાખો રંગ ! અળહજે૦—૬

ઝિલો વીર રસના પ્રવાહની માંહ,
હુઃખી નિજ દેશનો સાહો ખાંહ. અળહજે૦—૭

કરો કલ્યાણ કૃતાર્થ પ્રાણ,
સ્વદેશની લક્ષિત એ નિર્વાણ. અળહજે૦—૮

હરિલાલ હર્ષદરાય.

૭૮

સ્થાનિક સ્વરાજ્ય માંગલિક.

(મહારા રે રાગી એલોની વહાણા.)

અળહજે શો ભરતઉદયનો પ્રસંગ !!

વીરા ધૂમે પ્રભસમાજે સુરંગ ! અળહજે૦

એતો વરતાયો ઉત્તમ અતિ જગ !

કરો નિજ કર્તવ્ય ઋત્વિજભાગ ! અળહજે૦

ભરતહિત ચિત ધરિ બિચરે વિદેશ,

ખીલી રે' જ્યાં પ્રભસમાજ સુવેશ. અળહજે૦

એતો ઉજળી છે દિવાળી આજ !
 ઘેર ઘેર વર્તો મંગળ સુખસાજ ! ઝળહળે.
 એમાં રાજહિત છે પ્રજાહિત સાથ !
 સ્વતંત્રતા શું રાજ્યલક્ષિત સંગાથ ! ઝળહળે.
 સ્વદેશ-પ્રીતિનાં ત્યાં વે'શે આ પૂર !
 ગવાશે સુસંપના ગુણ ત્યાં જરૂર ! ઝળહળે.
 કદે બંધુ કોટચાદિ લોજન એક,
 ટાળો દુઃખ તેમનું સહિતવિવેક ! ઝળહળે.
 ગયું સહુ-રહ્યું એક “આંસુડાં” ધન !
 દુઃખના થાવ તે હરિ ! સુખના આ દન ! ઝળહળે.
 હરિલાલ હર્ષદરાય.

૭૯

ભારતી સ્ત્રીગીત.

(રાગ કાફી ધનાશ્રી.)

(ગરબે રમવાને ગોરી નીસરી રે લોલ :—એ રાગ.)

ગરબે રમવા સાહેલા ! સાંચરો રે લોલ,
 ભારતીમન્દિર આડે ચોક પ્રીતિથી ફરો રે લોલ;
 આવો ખેડેની ! ગીતરંગ રેલીએ રે લોલ. —ગરબે.

(સાખી) શરદપુનમ રજની ખીલી, અનિલ સુરભિ મલકાય,
 ચન્દામુખ નન્દન શીળી સ્મિતલહરિ લહકાય :—

રમે રામા, શારદા સોહામણી રે લોલ,
કુંકુમે જ્યાં સાથિયા પુરેલ, છે શોભા ઘણીરે લોલ;
આવો ખડેનોં ! આજ રાસ ખેલીએ રે લોલ- ગરબે૦

(સાખા) મિઠાં ઝરણુ ઝરી રહ્યાં, મધુરં મધુરં સુરગાન,
કોકિલ, બુલ્બુલ, રસભર્યાં દ્રવે અનુપમ તાન.-

દેશવાડોં નવલ પદ્મવે ભરી રે લોલ,
કુંજકુંજ ધારોં પુષ્પપુંજ વૃક્ષવલ્લરી રે લોલ;
આવો ખડેનોં ! જનનિગાન ગાઇએ રે લોલ.- ગરબે૦

(સાખા) ભાગીરથી, ગોદાવરી, બ્રહ્મપુત્ર શુભ તીર;
રમે સિન્ધુ, કાવેરોં જ્યાં, રમ્ય નર્મદાનીર:-

ગુર્જરીને બંગસુન્દરી મળી રે લોલ,
કાશ્મીરી, દ્રાવડોં, મહારાષ્ટ્રી, રજપૂતાણીઓરે લોલ;
આવો ખડેનોં ! ઐક્યતાન વાઇએ રે લોલ- ગરબે૦

(સાખા) કુસુમિત લોલોં લલિતા લતા-લલના તરૂ પતિ સંગ,
ભારતવાડોં હોંપાવતી, વિવિધવર્ણુ, નવરંગ:-

પારસી, ઇસ્લામોં, આર્ય રમણિઓ રે લોલ,
યુરોપી સન્નારોંઓ, ઉદ્ધાસરસ વિલાસિની રે લોલ;
આવો ખડેનોં ! હિન્દદેવોં વંદોંએ રે લોલ૦- ગરબે૦

(સાખા) હીમાલય શિરસમ ઉંચી, નિર્મલ એ મન આશ,
'લિપ્તજાતિ-રોંતિ, તદપિ રહો એક ઉર અમ વાસ'-

લાવો ! લાવો ! હૃદયપાત્રમાં ધરી રે લોલ
મંગલ પ્રીતિ અર્ધ્ય, લક્ષિત આત્મસુવાસે ભરી રે લોલ;
આવો બહેની ! માતૃભૂમિ પૂર્ણએ રે લોલ.— ગરબે૦
સુમન્ત.

૯. અવસાન.

૮૦

મહેમાનોને પ્રાર્થના.

(ઓધવજી સંદેશો કહેજો શ્યામને:—એ રાગ.)
મહેમાનો ! ઓ બહાલાં ! પુનઃ પધારજો ?
તમ ચરણે અમ સહન સદૈવ સુહાય, જો !
કરજો માફ હજારો પામર પાપ જે—
દિનચર્યામાં પ્રભુ પાસે પણ થાય, જો !
મહેમાનો ! ઓ બહાલાં ! પુનઃ પધારજો !
ઉન્નત ગિરિ શૃંગોનાં વસનારાં તહમે:
ઉતર્યા રંક ઘરે: શો પુણ્ય પ્રભાવ જો !
શુશ્રૂષા સારી ના અમને આવડી:
લેશ ન લીધો લલિત ઉરોનો દહાવ જો !
મહેમાનો ! ઓ બહાલાં ! પુનઃ પધારજો !

મણિશંકર રત્નજી ભટ્ટ.

શબ્દાર્થસૂચન.

૧—કુલ-કુમળાં અંતઃકરણનાં મનુષ્યોને પણ કુલની સાથે સરખાવી શકાય. નિર્ગમિયે-ગાળીએ. સલુણું-સુન્દર અને મધુર. મનુજસમૂહે-માણસોના જથ્થામાં. કુટિલતા-કઠોરપણું. અંતર-હૃદયમાં.

૨—આમંત્રણ-લેગાં મળવા માટે નોતરૂં. ઉછરજે-ઉમંગે. અમિકુંડ અમૃતના કુંડ. જળખેલન-પાણીમાંની રમત. મધુવન-સુન્દરતા ભર્યો જગત રૂપી આગ. નન્દન-આનન્દદાયક. મંજુલ-મધુર. લહરિ-(પાણીમાંનાં) ન્હાનાં મોજાં. જીવનવન-જીવનરૂપી વન. ગગનતિમિર-આકાશનો અંધકાર. છાય-ઢાંકી નાંખે. અમોલે-અમુલ્ય, ઘણાં કીંમતી (પ્રીતિનાં કિરણો) થી. ઉર-અંતઃકરણનાં. પુણ્યપનોતાં-પુણ્યથી પાવન થયેલાં. સાજ-સામગ્રી, સાધનો. સુમન મીઠલાડાં-કુલની મીઠાશ ભર્યા. સંચરીએ-ફરીએ. ઉપકંઠ-પાસે. પરિલાપ તપ્યાં-સંતાપથી તપી રહેલાં. શીળાં-મીઠાં. શિરતાજ-માથાના મુગટરૂપ. પરજીવન-મૃત્યુ પછીનું ઉચ્ચ જીવન. જગકુંજ-જગતરૂપી માંડવો. સુરનદી-દિવ્યતા ભરી, સંગીતમય, નદી. રસજીવન-રસવાળાં જીવનની.

૩—રાયે છે-ખુશી થાય છે. શશી-ચંદ્ર. ચોડા-પહોળા.

૪—આ ગરગીનો રાગ:-સમી સંધ્યાએ હમે સંચર્યાં રે જમનાં જલ ભરવા, હાંહારે. નભે આકાશમાં. નીર પર્વતની-પાણી અને પર્વત વચ્ચેની. કુમુદાદિ-કમળ વગેરે. રક્ત-રાતું.

૫—સેજમાં-પથારીમાં. વેળ-વખત. જોમથી-શક્તિથી. નેમથી-હેતુથી, ઉદ્દેશથી.

૬—પ્રીતિસખસાજ-પ્રેમ ભર્યાં સુખનાં સાધનો. સંગીત ધરણી-સંગીત ધારણ કરતાં. ઉરરવ-હૃદયનાં સુર. વિલીન-મગ્ન, તલીન. કવિવર-ઉત્તમ કવિઓ. કવે-ગાય. કલ્લોલ-આનંદ. રસ-લોલ-રસથી ઉત્સાહી. ગાનવિમાને-ગાનરૂપી વિમાનમાં. વેણુ-વાં-સળી, ખંસી. લલકાર-મધુરસ્વર. લલના સ્ત્રી. આત્મયુગલ-આત્માની જોડ. ગુર્જરીગુણ-ગુર્જરી માતાના ગુણ.

૭—આળાવિનોદ-આળાઓનો આનંદ. માધુરી-મધુરતા. મા-દેવ-કોમળતા. અર્ક-અરક, સાર. હૃદય ઘટે-હૃદયના ઘડામાં. રસી-યે-રસિક બનાવીએ. મૃદંગ-નરવાં. રમ્ય-રમણીય. શીર્ષ-માથું. કરપણુ-પાંદડાંરૂપી હાથ. તર-ઝાડ. લાખે-બોલે. ઉધાન-વાડી. ગાયકગણુ-ગાનાર મંડળ. વૃંદ-મંડળ. મત્ત-મસ્ત. લેહ-લગની, મોહ. વૃક્ષક-ન્હાનાં ઝાડ, છોડવા. અંગુલિ-આંગળી.

૮—વાટડી-વાટ, માર્ગ. વિમલ-નિર્મળ, સ્વચ્છ. શીતકર-શીતળ. અજશિયુ-બકરાનું બચ્ચું. કોડ-હોંસ. મૃદુ-કોમળ. વધુ-વધારે. લલિત-સુકોમળ. રંજક-આનન્દદાયક. રજની-રાત્રી. સૌખ્ય-દા-સુખ આપનાર. તરંગ-(પાણીમાંનાં) મોજાં. લળી-નીચાં વળીને.

૯—ઉન્નત-ઉત્કૃષ્ટ, ઉંચા પ્રકારનું. જીવનજલ-જીંદગીરૂપી જળ. પુણ્ય-પવિત્ર. સલિલ અવગાહનથી-પાણીમાં ન્હાવાથી. ગિરિ-પર્વત. અવતરે-ઉતરે. સદાશિવ-હમેશાં કલ્યાણકારી. નીર-પાણી, મનુકુલ તાપ-ભગવાન મનુના વંશના, એટલે મનુષ્ય જાતિના, સંતાપ. તીર-કાંઠો. સૌમ્ય-પ્રિયકર, મીઠો. સુધા-અમૃત. સ્ફટિક-સ્ફટિકના જેવા સફેદ. વિશદ-સ્વચ્છ. સુરસરિતા-સ્વર્ગની નદી. લલિત-આનન્દિત. મહાનાત્મ-નિરાશ, ખિન્ન થયેલો આત્મા. પ્રબોધ-જાગૃતિ. સ્નેહ સુરંગી-સ્નેહના સુન્દર રંગવાળી. વારિ-પાણી.

૧૦—અમુલખ-અમુલ્ય. કણુ-દાણા. અનુપમ-ઉપમા ન થાય એવું. યૌવનભરમાં-ભર જુવાનીમાં. તૃપ્ત-સંતોષ પામેલાં. લતાકું-જ-વેલીઓનો માંડવો. અમીધાર-અમૃતની ધાર. પ્રકૃલ્લ-ખીલેલી. નન્દન સુન્દર નન્દનો-નન્દજીનો સુન્દર પુત્ર (શ્રી કૃષ્ણ ભગવાન). અન્તર હૃદયમાં. પ્રભુકહેણુ-પ્રભુનાં વચનો.

૧૧—વ્યોમમંડળેથી-આકાશેથી. વ્યોમવાસિની-આકાશમાં રહેનારી. શ્રાન્ત-થાકેલાં. છ-છે. નાવ-વહાણ. લિપ્ત પન્થ-જુદો રસ્તો. વ્યોમચક્ર-આકાશનો ઘેરાવો વિચરીએ-જઈએ, ફરીએ. પામર-ગરીબ. જન મર્ત્ય મૃત્યુ લોકનું મનુષ્ય. ઉપમર્ત્ય ભૂમિ-મૃત્યુ ભૂમિની ઉપરનું સ્થાન, અંતરીક્ષ મનુજ-મનુથી જન્મ પામેલાં, મનુષ્યો.

૧૨—કૃતારથ-સફળ. શ્રીપતિ-વિષ્ણુ. સ્તવન-સ્તુતિ. ખેલ-વસન્તી-વસન્તના આનન્દની રમત.

૧૩—જગદીશ્વર, જગદીશ-સર્વેશ્વર, જગતનો ઇશ્વર, પ્રભુ.

૧૪—ચેનમાં-આનન્દમાં. સદૈવ-સદા. સુખસેનમાં-સુખથી ભરેલી પથારીમાં. નેનમાં-નયનમાં, આંખમાં. કૃપાનિધાન-કૃપાથી ભરેલા, ઇશ્વર. વેણુ-વચન.

૧૫—વિશ્વ-જગત, તારક-તારાઓનું. સરિતા-નદી નિ-વાસ—રહેઠાણ. તિમિર-અંધાર. ભાસ-દેખાવ. અવની-પૃથ્વી. સન્માર્ગ-સારો રસ્તો. સખળ-ખળવાન. સ્રોત-ઝરો, પ્રવાહ. ક્ષોભ-ખેદ. અહંભાવ-હુંપણું.

૧૬—અગમઅગોચર-ન સમજી શકાય અને ન જાણી શકાય એવું.

૧૭—સર્પા-સર્પ થયાં. વદનકમળ—કમળ જેવું મ્હોં. રવિ-ઉગમતે સુર—સૂરજ દેવતા ઉગતી વખતે. મેહ-વરસાદ.

૧૮—ત્રિભુવનપાલન ત્રણે ભુવનનું રક્ષણ કરનાર. સનાતન-સદાકાળ રહેનાર. સમિચિદ્ધનપદ-પ્રભુના પગ આગળ. પરાભક્તિ-ઉંચા પ્રકારની ભક્તિ. નાણો-પારણો. પરમામૃતપદ પ્રભુના પગ આગળ. આપત્ત-ગયેલો. કુત્સિત-ખરાબ. પદાન્તરે-પગરૂપી કમળમાં.

૧૯—અણુછતો-છુપો. વામશો ત્યાગશો.

૨૦—સંત-સાધુ પુરૂષ. અયાણ-મુસાફરી. નીતિક્રિયા-નીતિનું વર્તન. અડગ-દૃઢ. શનૈઃશનૈઃ-ધીમે ધીમે. ષડ્રીપુ-કામ, ક્રોધ ઇલાદી રૂપી છ શત્રુઓ. સંયમ મનની વૃત્તિ મારવી તે.

૨૧—સંય-રાજ. ધ્યસુર-સસરો. નિકટ-પાસેનાં. પાલવવાં-પાળવાં. અપંગ-અશક્ત. ષડ્રસ-છ જાતના સ્વાદ. વિધિ-રીત. લહી ગણી. અનન્ય-એકમય. પ્રતિ-તરફ. સકળ-સર્વ. સમ-સરખું. શિખ-બોધ. કાન્ત-પ્રિય પતિ.

૨૨—તન-શરીર. આદર-માન. પરિચય-સહવાસ. ગરવો-મહોટો. ભવ-સંસાર. પ્રતિદિન-દરરોજ. સુકૃત-સારાં કામ. વદ્યું-બોલવું. પ્રાદપાણું-ગંભીરપણું. પટકુલ-વસ્ત્ર. પ્રમદા-સ્ત્રી. આરાધન-પૂજા.

૨૩—મદ અભિમાન. પર-પારકાને. ઘોંપે-કાળજીથી, ચીવ-ટથી. નિજ પ્રોતાનું. મર્મ-છુપો અર્થ. પરહરવા લજવા. મત્સર-છર શીલચિંતાગણી-ઈર્ષ્યાઓ પુરી પાડનાર શીલક રૂપી મણિ. ધાગ-ઠેકાણું. પુન્ન દગલો જન્મવારો-જન્મમારો. સંપાદન કરવી-મેળવવી. બીજા આશ્રમનું ગૃહસ્થાશ્રમનું.

૨૪—કૂડ-ખરાબ વિચાર. સ્તિ-જરાયે લગી લગીને-નવ્ર ચઢને. ઉચરે-બોલે. શોચ-શોક.

૨૫—નાય-બહાણુ. રૂદ્ર-શંકર. નિગમ-વેદ કથી-વર્ણવી. ઉદય-ચઢતિ. મહેશ-મહાદેવ. હુવિ-હતી. યમકળિ-યમરાજ અને કળિયુગ. વેવલાં-ફાંશાં. વ્યાપો પ્રસરો.

૨૬—ચા૩-સારી રીતે. સંતતિ-છોકરાં. દક્ષસુતા-દક્ષમુનિની પુત્રી પાર્વતી. નામે-નમાવે.

૨૭—અદ્ય-હુંકા. પિતુ-પિતાજી. કંપે-અંચકાય. ચકાર-એક જાતનું પક્ષિ જેને ચંદ્ર સાથે ઘણો સ્નેહ હોવાનું મનાય છે. ધનબિન્દુ-વર્ષાદના ટીપાને માટે. ચાતક-એક જાતનું પક્ષી. દીપે-દીવામાં. પતંગ-પતંગીયું. અપે-આપે. જીવનદોરી-જીવનનો આધાર. તૃણા--ધણિયા, વાસના. ભગિની-બહેતી તન્મય-એકરૂપ. નિષ્ઠા-સ્થિર વૃત્તિ. દંપતી-પતિ અને પત્ની. ખ્યાતિ-કીર્તિ. ભાવે-પ્રીતિથી. સૂત્ર-સિદ્ધાંત. પ્રમાણી-પ્રમાણ રૂપ ગણી.

૨૮—સુશીલ-સારાં ચરિત્રવાળાં. સંતાન-છોકરાં વિવિધ-જાત જાતનાં. સઘ-તરતજ. લેશ-જરાપણુ. શુદ્ધ-ધર. વાટિકા-વાડી. કુસુમ-ફુલ. પ્રવૃત્તિ-કામ. ઉદય અસ્ત-ચઢતી પડતી.

૨૯—શય્યા-પથારી. ધન-વાદળાં. ઉદ્વેગ શોક. આશ્વાસન-દીવાસો. કરમાં-હાથમાં. નવલાં-અવનવાં.

૩૦—મટુકી-માટલી. ગગન-આકાશ. રૂપઅંબાર-રૂપનો ભંડાર. નૌતમ-નવિન. આંકડી-સાંકળ. કિરતાર-જગકર્તાએ.

૩૧—પાવનિ-પાવન કરનાર. શ્રુતિ સંગત સોતાં-વેદની સંમતિ સાથે. લઘુ-ઓછી. અભિલાષે-ધૃણામાં. સુત-પુત્ર. ત્રિયા-ત્રી. ભાતે-રીતે.

૩૨—સેજે-સહજમાં. ભામણાં-ફાંફાં. અજપ-જપવા કંઠણુ પડે તેવા. પ્રીતિનામ-પ્રીતિનામના. રતિપતિ-સ્નેહ. શુન્-સાથે. પર-

સુખમાં-પરલોકના સુખમાં. ગોપી-ગોપીએ. શ્યામશરીર-શ્રી કૃષ્ણ સાથે. ગળ્યાં-મમ, તક્ષીન, રહ્યાં. લહે-લે. વિપ-ઝેર. વન્દન-પ્રણામ.

૩૩—ભારતી-હિંદુસ્થાન. તદપિ-તો પણ. સ્મિત-મ્હેં મલ-કાવતું તે. વિમલ-શુદ્ધ. યુગ્મ-જોડું. સુહાવન્તે-શોભાવન્તે. રાયન્તે-માનન્તે. કંટક-કાંટા. વિરમી-રહીને. સુખદા-સુખ આપનારી. આનન્દ ખિન્નગાત્ર-કરમાયેલાં અંગોએ. આલ્લાદક-આનંદદાયક. આત્મ-આત્માને. ધારન્તે-રાખન્તે. સૌખ્યદા-સુખ આપનાર. આત્મેશ્વર-આત્માનો ઉદ્ધાર. જનિની ભૂમિ-સ્વદેશ, હિંદુસ્થાન.

૩૪—કરી પરિધાન-પહેરીને. ઉભય-બન્ને. અન્નવાળીએ-દીપા-વીએ. વિનોદ-ગમત. સદ્-સારા. કુટિ-કોટવાળો. કદ્રૂપ-કુચડો, ખરાખરૂપવાળો. કાય-શરીરવાળો. સુરરાય-ધન્ધ જેવો. મતિહીન-મતિ, અક્લ વિનાનો. દૃષ્ટિ-નજર. વિવાદ-તકરાર. ચતુરા-ચતુર સ્ત્રી.

૩૫—શક્તિસાર-પરમ શક્તિ. પ્રેમસુધારસ-પ્રેમ રૂપી અમૃતનો રસ. રાન્તે-શોભે. ગૌરવરણી-ગોરા રંગવાળી. શુભ વસન-સફેદ લુગડાં વાળી. બ્રહ્મસુતા-સરસ્વતી, બાળી-બાળા, સ્ત્રી. રોમ રોમ-રૂંવાટે રૂંવાટે. નાવે-ન આવે. અંબુ-પાણી. અક્ષય-નાશ ન પામે એવી. કીર્તિ-જશ. ભર્તા-પતિ. તનુ સેવન-કમલાક્ષ-કમલાક્ષ, વિષ્ણુની સેવા કરનારી લક્ષ્મીની પેઠે (પોતાના પતિની સેવા કરવાનો મહામંત્ર શીખવેછે.) રહેમ-દયા. શારદ-વિદ્યા. વનિતા-સ્ત્રી. ગુણ-ગ્રામ-ગુણોજ્યો. સુખ-વા-સુખરૂપી પવન. છકોરી-છકેલી. બ્રહ્મકુમારી-સરસ્વતી.

૩૬—ગીતિ-ગીત. કૃષ્ણવદન-શ્યામ સુખવાળા. અનુપ-ઉપમા ન આપી શકાય એવું. પ્રણયનય-પ્રેમ રૂપી નીતિ. અદ્વૈત-એકપણું. વસ્ત્રવિહીન-કપડાં વગરની. દયિતા-સ્ત્રી. રિદ્ધિ સિદ્ધિ-સંપત્તિ અને વૈ-

ભવ. શય-મહુ. અંક-ખોજો. વિશુદ્ધિ-પવિત્રતા. સ્વર્ગીય-સ્વર્ગનું.
મદિલા-ત્રી. પિતૃગૃહ-પિયર. સ્થળ-તે ઠેકાણું. વિલોકતાં-જોવાથી.
યજ્ઞ-હોમમાં. અનાદર-અપમાન. સતી ગત-સતીને મરણ પામેલી.
સાર્થ-સાર્થકપણું. વિરક્ત-લગ્નયજ્ઞ. સમાજ-લોક, જનમંડળ. પ્રતી
તિ-ખાતરી. ભવભીતિ-સંસારનો ભય.

૩૭—દીન-ગરીબ. વહેન-ઝરણુ. ભૂતદયા-પ્રાણી ઉપરની
દયા. દયાસાગર-પરમેશ્વર. યાચતાં-માગતાં. લેશ-થોડોક ભાગ પણ.

૩૮—શીજો-કંડક, ટાટક. આગભર્યાં-ગરમ. કુલલહરી-કુલમાં
થઈને આવતો પવન. સુવાસિની-સુગંધ. ઝરી-ઝરણુ. કોરન્તી-ચીરી
નાંખતી. જળે-બળી જાય. ઢળે-પીગળી જાય.

૩૯—નૂર-તેજ. નિર્ધાર-નક્કી. ઈશ્વરી-દૈવી. ધરણી-ત્રી. સ્તંભ-
થાંભલો. આઘશક્તિ-જગદંબા. ગોરી-ત્રી. સૂકે-સૂકાય. આદે-પહેલાં.
હેવાન ઢોર. ના'પો-ન આપો. હારનો-સાથનો. સાથ-મંડળ.

૪૦—નિશા-રાત્રી. ધીરો-શરવીર. હેમ-સોનું. ભૂપ-રાજા.
પદ્મ-કમળ. નીર-પાણી. નેહ-સ્નેહ. દૃઢે-મનમાં. કથન-વચન.
તુલ્ય-સરખાં. અમૂલ્ય-કીંમતી.

૪૧—મેહલા-વરસાદ. કલ્લોલભરી-ઉત્સાહવાળી. પરાધીન-
પારકાને તાબેદાર. શ્યામા-ત્રી. વસાડવા-મનમાં લાવવા. સોણાં-
સ્વપનાં. રટણ-સ્મરણુ. નણુદલવીર-વર, પતિ.

૪૨—પર્ણકુટી-મહુલી. મલિનતા-ગંદવાડ, અસ્વચ્છતા. મંદ-
ધીમે ધીમે. ઉજવળ-સફેત. નિર્ઝર-ઝરો. અભ્ર-વાદળાંને. ઉત્સંગ-ખો-
ળામાં. આયુર્વર્ધક-આવરદાને વધારનારો. પ્રવેશી-દાખલ થઈને.
વાસ-રહેણાણુ. આવેશ-લાગણી. સતત-હમેશાં. મુક્ત-છુટી. સં-

તુષ્ટ-સંતોષ પામેલું. પૂર-પૂર્ણ. દુર્બુદ્ધિ-ખરાબ બુદ્ધિ. સત્કાર-આવ-
કાર. કિંચિત્-જરાકે. ઔદિક-દુનિયાનું. ગણના-દરકાર.

૪૩—શુદ્ધસ્થાશ્રમની બાવના-કુટુમ્બ રૂપી આશ્રમનો ઉચ્ચો
વિચાર. કૌતુક-નવું બંધુવાની ઇચ્છા હેલી (વરસાદના જેવી) ઝડી.
જીવનાન્તરમાં-બીજા જીવનમાં. આમંત્રે-બોલાવે. વિહંગો-પક્ષી.
કુરંગો-હરણો. નવાશ્રિત-કુટુમ્બમાં નવા દાખલ થનારને. સાસુ સ-
સરા-ગુરૂજન-સાસુ સસરા રૂપી વડીલો. સ્વાનુભવી-પોતાના
અનુભવવાળા. વેલી-નવી આવનાર વહુ રૂપી વેલી. વાતસલ્ય-
બહાલ. લગ્ન-કુંજ-લગ્ન રૂપી માંડવો. જીવનવિધાવારિ-જીંદગીની
વિધારૂપી પાણી. સ્નેહવાતાવરણ-સ્નેહ રૂપી હવા ઉજળતા-ગરમી.
આચ્છાદી-ઢાંકી. રક્ષી-ખચાવી. કલેપકીટા-કલેપ રૂપી કીડાઓ.
ઉપગુરૂઓ-ન્હાનાં વડીલો. વિકાસ-ખીલવણી. ઉદ્ધાસ-આનન્દ.
પતિ-વૃક્ષ-પતિરૂપી ઝાડ. હૃદયસંગી હૃદય સાથે જોડાયેલ. સમીપ-
સાથેજ. પ્રેમપ્રાપ્તિ-સ્નેહની ગાંઠ. વિકસે-ખીલે. આલંગી-વળગી.
રમણ-વિલાસી પતિ. સંયુક્ત-જોડાયેલાં. સંલગ્ન-સંધાયેલાં. આત્મ-
રસ-આત્માનો રસ. દ્વંદ્વભાવ-એપણું, જુદાઈ. વૃક્ષવેલી વૃક્ષ અને
વેલી, પતિ અને પત્ની. આત્મયુગલ-આત્માનું જોડું. બાલમૃગ-
ન્હાનાં બાળકો રૂપી હરણો. મંજુલ-મીઠી. વહીએ-ગાળીએ.

૪૪—ગુહ-ઝુમખાં. સર-માથું. સેથે-સેથીમાં. મુક્તામાળા-
મોતીની માળા.

૪૫—દેહાર-દેખાવ. ધરા-પૃથ્વી. શાન્તિપાઠ-શાન્તિનો બોધ.
રામ રમે-નાહિંમત થાય છે. રમા-સ્ત્રી. રસિક-રસીયો પતિ. ધર-
ણીનાર-પૃથ્વીરૂપી નારી. શૃદ્ધિણી-સ્ત્રી. પાય-પગ. ઉચરાય-બોલાય.

૪૬—કોટિ કરોડો. સેરડી-સેર કંકુચંદ્ર-કંકુનો ચાંચો. ચક્ષુ ચંચળા ચંચળ આંખો વાળી. અધર હોઠ. હસ્તવેલડી-હાથરખી વેલ. પાગ-પગ. કાગ કામદેવ, પ્રેમ, ચાપ બાણ.

૪૭—ચંદા-સ્ત્રીરૂપે કલ્પેલો ચંદ્રમા. ભૂમિ-પૃથ્વી. કિન્તુ-પણ. તમિસ્ત્રા-રાત્રિ. વારે દૂર કરે. વ્યયા દુઃખ. તનુ-શરીર અરિ દુસ્મન.

૪૮—રજની-ચંદ્ર-રાત્રી અને ચંદ્રનું પત્ની અને પતિ રૂપે જ્ઞેહું. સૃષ્ટિમંડળે-જગતમાં. બિંબ-કિરણો. યુવતી જુવાન સ્ત્રી. સ્થેત-સંકેત વિવ્રસતી-આનન્દમાં રમતી. ઈન્દુ-ચન્દ્ર. રજનિથું-રાત્રી સાથે. વિહાર-પ્રેમ ભરેલી રમત. નિરખી-જ્ઞેહુને. વિભુ પ્રભુ.

૪૯—સાજ સાથેની સામગ્રીવાળો દેખાવ. સ્થિર કાયમ રહે એવો, ઠરી રહેલો. નિહર ભય વગર. વિચરતી-જતી. મુગ્ધા-પતિના સહવાસમાં નવી આવેલી બાળા. લેહે-મોહનીયી. પૂર-પૂર્ણ રીતે. સેજ-પથારી.

૫૦—જવલંત ઝળહળતો. જ્યોત-તેજ. ભાજ-કપાળમાં. છ છે. અતેરી-ઝોર તરેહની. જુજવાં-જુદાં જુદાં. કોડે-હોંસે. દિ-નરાય-સૂર્ય. ઉષા-પરોઢિયું. સપત્ની-શોક્ય. તનડે શરીરે. સાજે-ધરે. અવર-ખીજે. અભિનય-નવાં નવાં. રંજવા-ખુશી કરવા. વસન-લૂગડાં. ચાર્-સુન્દર.

૫૧—આંખ રંગ-આંખો સાથે ઉમંગથી. શુક તે નામનો. ગ્રહ-તારો ગોંદરે-પાદરે.

૫૨—ગુહજર-કુલથી ભરેલી. નવપક્ષવ-નવાં પાંદડાં. મહિ-ને-પૃથ્વીને. મયુર-મોર. વણખામી-ખામી વગર. કીડ-રમત.

કરવે-કરવા માટે. મધુપાને-પ્રલનો રસ પીને. વિહંગ-પક્ષી. બ્રમર-ભમરો. ઋતુબદાર-ઋતુઓની ખુબી.

૫૩—સુખદ-સુખ આપનાર. વિવથ બહાવરી. જ્યોત્સ્ના-ચાંદની. હૃદય-હૃદયની રહેછે. મલિકા-એક જનતની વેલી. બપૈ-યા-એક જનતનું પક્ષી. કુંજગારે-મંડપમાં. કોકિલા-કોયલ. સુખ-ચંદ-ચંદ્રોંપી ચંદ્ર. મલિન-શોકાતુર. કુંજ-મંડપમાં. ખીલી-ખીલેલી. માલતિ-એક જનતની વેલી. વિણિ-વીણીને.

૫૪—તરંગ-ઝાડની ઘટા. છંદ-તાલ. અનિલ-પવન. મંદમાં-મંદ અનિલની હૃદયમાં. મીઠી મીઠીને-મીઠી કોયલ ત્યારા જેવી મીઠી સ્ત્રીને. ભાવે-ગમે. રવ-અવાજ. અમિરસ-અમૃતના રસ જેવો.

૫૫—તાને-તાનમાં, હૃદમાં. ઉરગાન-હૃદયનાં ગાન. ખીલે-ખીલવે. હાસ-હસવું તે.

૫૬—વિરાગે-બિરાગે, રહ્યો. પીયૂષ-અમૃત. કરુણાકલા-દયાનાં કિરણો. શાં-જેવાં.

૫૭—ભરછક-ભરપૂર. વિરલ-ભાગ્યેજ ગળી આવતાં. જગતપરિતાપ-જગતના સંતાપ. નીતિ શી-નીતિ રૂપી. પાપશે-હૃદયશે. પરિમલ-સુગંધ. પલ્લવ-પાનપ્રલ ઇત્યાદી. ચીર-વસ્ત્ર. વાધે-વધે.

૫૮—સાન્ધ્ય ધનદ્રીપ—સન્ધ્યાકાળે દેખાતો, વાદળાંનો બનેલો એટ. આ કાવ્યમાં સ્વચ્છ આકાશને કવિએ સમુદ્ર રૂપે, અને તેની વચ્ચે આવી રહેલા એક વાદળાના જન્ધ્યાને એટ રૂપે કહ્યો છે, અને સંધ્યાકાળે દેખાતા આ દેખાવ ઉપર આ કાવ્ય રચાયલું છે.

કનકમય હાસમાં-સોનેરી, આનન્દમાં મગ્ન થઈ હસતો. ચંદ્ર તારા-ચંદ્ર અને તારાને આદિ સ્ત્રી રૂપે કહ્યા છે. ઉત્સુક-આતુર થઈને. આવાસ-મકાન. કુતુકમય-કંઈક નવું જાણવાની ઈચ્છાવાળા. અલૌકિક-અદ્ભુત. અમર નગરીઓ-દેવલોકની નગરીઓ, એટલે કે તારાઓ. રજતમય-રૂપેરી. જ્યોત્સ્નામય-તેજસ્વં બનેલું. વપુવાન-સુન્દરતા ભર્યું શરીર. લલના-સ્ત્રી. રતિ-પ્રીતિ દેવી. મર્ત્ય-મરણને વશ. મર્ત્યનિવાસ-પૃથ્વી. સુન્દરતા સરમાં-સુન્દરતાભર્યા સરોવરમાં. અણુગણુ-અસંખ્ય, અતિ બારે. પાશ-બન્ધન. નિરન્તર-હમેશાં.

૫૯—અનન્ત જગતમાં આત્માએ લેવાના જન્મ મરણના ફેરાના સંબંધમાં આ કાવ્ય છે. લીસી-નિરસ. અનુકંપ-દયા. સ્કંધ-ખખો. વિશ્રંભ-વિશ્વાસની વાત. ગળતાં-પીગળી જતાં, એકમેક થઈ જતાં. મહિ ભુજબન્ધ-ભેટાયેલા હાથમાં. સુરખી-ક્ષલાશ, લાલી. દ્વગદ્વ-બન્ને આખો. ગુમકળા-પ્રભુની અકળિત ખુખી.

૬૦—કોકિલા-કોયલ. અમૃતસાગર-અમૃતના બંડાર રૂપ. મધુકંઠી-મધુર અવાજવાળી. તીર્થસ્થાન-પવિત્રસ્થાન. સંગ હૃદયને—સંગમાં રહેનાર, ત્હારી તરફ દોરાનાર, હૃદયને. તું-તું રૂપી. ધરણી હૃદયે-પૃથ્વી ઉપરના મનુષ્યના હૃદયે. પલટાઈને-બદલાઈને. કુંજ-ગાર-મનોહર માંડવો. હોજ-કુંડ. જનચક્ષુ-મનુષ્યની આંખોને. રીડ-મ્હોટીખુમ. સહ-ની સાથે. વાક-વાણી. વંશ-પૂર્વજોથી ઉતરી આવેલું કુટુંબ. શત અંશ-સોમો ભાગ. ગુંજ-મધુર અવાજ.

૬૧—આ ગરખીમાં ચન્દ્ર, તારા વગેરે કુદરતનાં સુન્દર તત્ત્વોરૂપી દેવતાઈ સુન્દરીઓએ એકઠાં થઈ ગાયેલું સંગીત હૃદયની વીણામાં ઘણીજ મધુરતાભર્યું ઉતારાયું છે. તેજે-તેજવડે (આ

અબ્દથી જ્ઞાન, સત્ય, સુંદરતા વગેરે ઉચ્ચ ગુણોનો ભાવ પણ સ્વ-
યવાયો છે). અમ-અમારાં. તિગિર-આંધકાર (અહીં આ શ-
બ્દથી અજ્ઞાન, અવિદ્યા, દુષ્ટતા વગેરેનો હલકો ભાવ પણ સ્વયવાય
છે). મર્ત્ય-નાશવંત. સેર-ધાર. કલહ-ઉંચાં મન, રીસ. અંદા-
અંદાનું સ્ત્રીરૂપે કલ્પેલું તત્વ. મુખા-પતિના સહવાસમાં નવીન આ-
વેલી યુવાન બાળા. ચિન્તન-વિચાર, ધ્યાન. સીંચી-તેજસ્વી
આમૃત) પાછને. શુકતારા-શુકના નામે જાળખાતા ગુહ-તારાનું
સ્ત્રીરૂપે કલ્પેલું તત્વ. નિરખે-જોઈ રહે. કવિત્વ-કાવ્યશક્તિ. બીજ-
બીચું. વિકસી-ખીજાવીને. અનિમિષ નેન-વગર મીચાતી આંખે.
કવિત સરિત-કવિતા રૂપી નદી. બહેણુ-રેવાહ. તારા સખી-તારા-
ઓનું સ્ત્રીરૂપે કલ્પેલું તત્વ. ફૂલક સમીપ-ચિત્રના પાટીયાની પાસે.
તત્વદર્શિ-ગહન તત્વ જોવાની શક્તિવાળું (હૃદયની સાથે જન્ય છે).
પ્રતિભાદીપ-અપૂર્વ કલ્પના શક્તિનો દીવો. નૂર-તેજ. અન્ધ તિ-
મિર-આંધળા બનાવી દેવું (અજ્ઞાન, દુષ્ટતા વગેરે રૂપી) અંધારૂ-
હૃદય દિપુ-આનન્દના શત્રુ રૂપ.

૬૨—આ ગરખી પણ ઉપરના જેવુંજ સંગીત રેલે છે. આ-
ચક્રમણુ-ગાનારાઓનું મંડળ. અમરબૂમિ-દેવલોકના. પ્રકૃતિ દેવી-
કુદરતરૂપી દેવી, જગતના પદાર્થનું સ્ત્રીરૂપ તત્વ. પુરૂષ-પ્રકૃતિ સાથે
બળેલું પુરૂષરૂપ ચૈતન્ય તત્વ. (હિન્દુ ધર્મના સાંખ્ય નામના તત્વ-
જ્ઞાનમાં જડ જગત જે પદાર્થનું બનેલું છે તેને 'પ્રકૃતિ' કહી છે, અને
તેની સાથે બળી તેને કામચાંદોરનાર ચૈતન્યને 'પુરૂષ' નામ આપ્યું છે.
અહીં તે બનેને દૈવી સ્વરૂપો રૂપેજ કલ્પેલાં છે.) અનુપ-સરખામણી

ન થઇ શકે તેવા. અવિરત-નિરંતર. ઝાંખી-આંધું દર્શન. અણુઅણુ તારાગણબર્યુ-અગણિત તારાઓના ઝુમખાથી ભરેલું (ગગન). ગ-ગન-આકાશ. કુંભ-ચંદ્રના ગોળા રૂપી ઘડો. દિગન્ત-સર્વ દિશાઓ. અંધાર-અંધારું. ટ્રેડી નાંખી-દૂર કરીને. અવિરામ-અખંડ. આદિ-સૌથી પ્રથમ, મૂળરૂપ. રગરગ-નસેનસમાં. અતુલ-તુલના, સરખામણી વિનાનું. ઉપા-પરોઢિયાનું દેવતાઇ તત્વ. પેર-રીતે. સત્વર-તરતજ. રવિરાજ-સૂર્યરાજ. ઘેરું-કુટું, ગાદું.

૬૩—ઝાડની ઘટામાં અદૃશ્ય રહીને મીઠા અવાજ કરતી કોયલના સંજ્ઞામાં આ ગરખી રચાયેલી છે. નીલ-કાળાં, ઘેરાં. સોહો-શોભે. વસંત સમીરમાં—વસંત ઋતુના પવનમાં. ભેદી-પાર જઈને. શશિવ્રેખા-ચંદ્રની ધારાઓ. ગાણાં-ગાન. રેખા તેજની ધારા. નૈક-અનેક. નૈકશ્વરી ઈં—ઉપરની હુંકમાં કહેલી ચંદ્રની રેખા પાણીની અનેક હોરોમાં અનેક રૂપ ધારણ કરીને, તથા પરપોટાના અંદરના ભાગમાં બેઠેલી દેખાઈ, પરપોટા સાથે પાણીની ઉપર વહેતી ચાલી જાય છે. તેમ આજ ઈં-તેવીજ રીતે ત્હમાં ગાન અગારા-અનેક માણસોના-હૃદયોમાં વાસ કરી (શતકામ) સેંકડો સ્વરૂપો ધરીને સરી જાય છે. વીચિમાળ-(પાણીમાંનાં) મોજાંની હાર. બાણુસમ-બાણુની પેઠે. સરી-ચાલી જઈને. શકરી-પીગળી, પથરાઈ. તિમિરતરંગ અંધકારનાં પડ. મિય સ્પર્શસમું-બહાત્રાં ગતુખ્યના સ્પર્શના જેવું. કૂન્યું-મીઠું ગાયેલું ગીત. સરઉરે-મરોવરના પટ ઉપર. ચંચૂ-ચાંચ. ભાસો-દેખાઓ. કાસાર-સરોવર. કળી-કોયલને કુલની કળીરૂપ કલ્પીને તેને બોલાવવામાં આવી છે.

૬૪—મનરો—માનપૂર્વક પ્રણામ. હેમ—સોનું.

૬૫—વટસાવિત્રી-સ્ત્રીઓના સૌભાગ્ય અર્થે કરવામાં આવતું વ્રત. અક્ષત-ચોખ્ખા. ખટકો-ચીવટ.

૬૬—ચહે-ચહાય. આધિ-મનનું દુઃખ. ઉપાધિ-બહારથી આવી પડેલું દુઃખ, અગવડો.

૬૭—ન્યારો—આસ ખુખીવાળો. તણખો—પરમાત્માની જ્યોતિનો એક અંશ. અંતર્યામી—હૃદયમાંજ રહેનાર, બહાર ન જણાનાર. જ્ઞાનસ-મનુષ્યના હૃદયને જ્ઞાનસરૂપે કલ્પેલું છે. સંસાર ઈન્-સંસારને તેજ આપનારો. હૃદય ઈન્-હૃદય રૂપી જ્ઞાનસની આસપાસ આવી રહેલી અનેક વૃત્તિઓ રૂપી કાચની જાત પ્રમાણે. રંગનારો-અસર કરનારો. દીપક-ખીજ મનુષ્યના સ્નેહ રૂપી દીવા. સહેજ ખુદ્ધા જ્ઞાનસથી-ખીજ સર્વ બાબતુએ બંધ રહેલા, ખીજાં કોઈ મનુષ્યો તરફ પોતાનો પ્રેમરૂપી પ્રકાશ ન નાંખનાર, જ્ઞાનસરૂપી હૃદયમાંથી. એકજ દિશ-એકજ, પ્રિય થઈ પડેલા, મનુષ્ય તરફ. વાત્સલ્ય—માથાપનો પોતાનાં બાળકો પ્રત્યેનો પ્રેમ. સ્ફુરાવનારો-માં કૃતિ આણનારો. પ્રિય દીપ-બહાલા મનુષ્યનો સ્નેહ. તંતુ-દોરી. અંતરવૃદ્ધિ-એ હૃદયો વચ્ચેના છેટામાં થતો વધારો. પ્રમાદ-ભૂલ, અજાન. સ્વા-પેણુ-પોતાની જાતનો ભોગ. અિમ્ય-કિરણો. ચોપાસ-ખુદ્ધા—૩ જી કુંકમાં જણાવેલા સહેજજ ખુદ્ધા જ્ઞાનસથી વિરૂદ્ધપણે, ચારે બાબતુએ-સર્વ મનુષ્યો તેમજ આખા પ્રાણીમાત્ર તરફ પ્રકાશ આપવાને, સ્નેહ દોરવાને, તત્પર.

૬૮—કા-તનું પ્રસાદન-બહાલા પતિને મનાવવું તે. મધુકર-

ભગરો (પતિ માટે મુકવામાં આવેલું છે). વિમુખ-રીસાયલો.
વધ્વ-વધાલો પતિ. કમલિની-કમળ (પત્નીને માટે વપરાયેલું
છે). શબ્દામૃત વ્રષ્ટિ-શબ્દરૂપી અમૃતનો વરસાદ. મિષ્ટ-મીઠો.
મન્દુ ચન્દ. શશ-ચન્દ્રની અંદર દેખાતો સસલાનો આકાર.

૬૮—પુસ્કર-નળનો ભાઇ. કલિપક્ષ-કલિના પક્ષમાં, નળને
હેરાન કરનાર કળિયુગની તરફેણમાં. આણુ-હુકમ. સઘ-તરતળ.
નિપધનાથ-નિપધ દેશનો રાજા, નળ. કાળ માટે, તરફ. ઉચરે-
ઓસે, કહે. મીન-માછલું. લહું-લઉં તરણી-સ્ત્રી.

૭૦—ધાન્તે-દોડતે. નાદ-અવાજ. વજ્રપાત-ધન્દ્રના વજ્ર
નામના પ્રાણુવાતક મનાતા હથિયારનું પડતું તે. ગર્જરમાં-ગુફામાં.
સર્વસ-સર્વ વાત જાણનાર.

૭૧—વર્ષા-વરસાદ. ધનપાણી-વાદળાનું પાણી. હરિયાળી-
કાંઠક લીલા રંગવાળી. લાથી-પોદ્ધાઓ. સ્વરહાથી-અવાજરૂપી
હાથીઓ. તરફેણ બળે છે-ઝાડ ધ્રુવે છે. અંબરા-આકાશરૂપી સ્ત્રી.
પટ-વસ્ત્ર કૃષ્ણ-કાળાં. વીર-શરવીર. કર-હાથ તેમજ કિરણો;
કાંઈના હાથ હેઠા એસવા એટલે નરમ થઈ જવું. સ્તબ્ધ-એક
ચિત્તના. લીલા ખુબીદાર જનાવ. દાદુર-દેડકા. સરસી-ન્હાનું તળાવ.
અપળા-વીજળી. ભદ્રારૂપ-ભદ્રકાળીનું, ભયંકર, રૂપ. લાસ્ય-એક
જાતનો નાચ.

૭૨—તમાત્ર-એક જાતનું ઝાડ. છતો-ઉઘાડો. સુંદર શિખર-
સુંદરગિરિનામના પર્વતના શિખર ઉપર. કુમુદ કમળ.

૭૩—અભેદ-ઇશ્વર, પ્રાણી માત્રનો જીવ, અને આખું પદાર્થ.

૩૫ જગત, એ સર્વ એક ૩૫ જ છે, તેમાં કાંઈ જુદાપણું, ભેદ, નથી એવો સિદ્ધાંત. પંથ-ધર્મનો માર્ગ. ભેદ-સર્વ જાતની જુદાઈ. નામવિસ્તાર-નામોની વધારે સંખ્યા. સરણિ-નિસરણી. અનામી-નામથી ન જાણખાય એવો. હું-તું-ભેદ-પટે-હું અને તું એવી જુદાઈ ૩મી પાટિયા ઉપર. અભંગ-આખો. વિવેક-જ્ઞાન. નેદ-સ્નેહ, પ્રેમ. ગુંજ-મર્મ. ઉપાસી-પૂજનાર.

૭૪—સ્વદેશસ્તોત્ર—સ્વદેશની સ્તુતિનાં ગાન. યશાળી-કીર્તિ-વાળી સુશીલ-સારા ચરિત્રવાળી. પુનિત-પવિત્ર. ચરણ-પગ. ચૂમી-ચુંબન કરીને. વણશેલડી-શેલડી વિના. મોહે-મોહ પગાડે. સમૃદ્ધિ-વૈભવ. પ્રમુખા-મુખ્ય દાખી જતાવી. સાખી-સાક્ષી. વે-તા-જાણનાર. સદોત્સાહે-સદા ઉત્સાહે, હમેશાં હોંશધી. યવને-યવન લોકોએ. રજ-ધુળ. ધૂમી-પ્રસરી, ફેલાઈ.

૭૫ - જાણવો-લાગણી વિનાના જીવવાળો. મમતા-મહારા-પણનો ભાવ. પિંડ-શરીર. પશ્ચાદિ પશુ વગેરે બુદ્ધિ વગરનાં પ્રાણીઓ. નિસ્ખત-ગરજ, વ્યવહાર. હિત-ભલું. પોષો-ઉછેરો, વધારો.

૭૬—ગુર્જરી સતવન—ગુજરાત દેશના મહિમાનું ગાન. ચાટ-માર્ગ. રેલી-રેલાવી, વહેવરાવી. ઉજળાએ-પ્રકાશિત કરીએ. વિશ્વ-જગત. પ્રૌઢ-ભારે. વિલાસવાડી-રમત માટેનો જાગ. જમ-સમ જમતના રાત્ર, ઇશ્વરને. કણ્ડી-કંઠવાળાં, અવાજવાળાં. લ-લિત-મનોહર.

૭૭—સ્થાનિક સ્વરાજ્ય માંગલિક-અમુક સ્થાનમાં, શેહે-

રમાં, સુધારો કેળવણી વગેરેનો વહીવટ પોતેજ કરવાની લોકોને જે સત્તા સરકાર તરફથી આપવામાં આવી છે તેના સંબંધમાં રચાયેલું મંગળ ગીત. જગદળે-પ્રકાશે. લાખેણો-અમૂલ્ય. સ્વસ્થા-ન-પોતપોતાના સ્થાનમાં, શેહેરમાં, કરવાના. કારકાર-કાર્ય, વહીવટ કરનાર. અતોલ-સરખામણી ન થાય એવી ઉત્તમ રીતે. પેલ-સ-રચાત. દિનોદિન-દિવસે દિવસે. સન્ને-વાપરો. ઉત્કંઠા-વધારે ધમ્મ, હોંશ. બંધુ-હે દેશીભાઈ! ઝિલો-ઝમોળાઓ. વીરરસ શરપણનો ઉત્સાહ. સાહો-પકડો. કથ્યાણુ-મહું કરવાથી. કૃતારથ-સરળ. નિર્વાણુ-મોક્ષ.

૭૮—ભારત ઉદયનો-ભારત, હિંદુસ્થાન, દેશની મહાત્મીનો. પ્રજાસમાજ-સ્વદેશી લોકોના એકલા મળતા મંડળમાં, કોંગ્રેસમાં. સુરંગ-સારો આનંદ લઈને. વરતાયો-ચાલી રહ્યો. જગ-યજ્ઞ. ઋત્વિજ ભાગ-યજ્ઞ કરાવનાર આચાર્યના ભાગે આવેલાં (કર્તવ્યો.) વિદેશ-પરદેશ. સુવેશ-સારી સ્થિતિમાં. કોટચાદિ કરોડો. કરે ભોજન એક-દિવસમાં માત્ર એકજ વાર ખાવા પામે છે. સહિત વિવેક-સાયક અલાયકનો વિચાર કરીને. દંત-દિવસ.

૭૯—ભારતી સ્ત્રીગીત-ભારત દેશની સર્વ જાતની સ્ત્રીઓની એકતા દર્શાવનારું ગીત. સાંચરો-ચાલો. ચા૨-સુન્દર. અનિલ-પવન. સુરભિ-સુગંધી. ચન્દ્રમુખ ચન્દ્રના મ્હોં ઉપર. નન્દન-આનન્દ ભરેલી. શિમતલહરિ-ધીમા હસવા રૂપી હરેર. લહકાય-રમે, પથરાય. રમા-લક્ષ્મી. સુરગાન-દૈવગાન. દ્રવે-ઝરે, (પ્રવાહી રૂપે કલ્પેતું ગાન) રેલે. દેશવાહી-સ્વદેશ રૂપી આગ. નવલ-તાજાં, ખીલતાં. પક્ષવ-ફણગા. પુષ્પપુંજ-ફુલના ગુચ્છ. વૃક્ષવલ્લરી-

ઝાડ અને વેલ. જનનિ-સ્વદેશ રૂપી માતા. બ્રહ્મપુત્ર-પૂર્વ અંગા-
ળામાં આવેલી બ્રહ્મપુત્રા નામની નદી. ગુર્જરી-ગુજરાતની સ્ત્રીઓ.
અંગસુન્દરી-અંગાળી સ્ત્રીઓ. દ્રાવીડી-દ્રાવીડ દેશની (મદ્રાસ તર-
ફની) સ્ત્રીઓ. મહારાષ્ટ્રી-દક્ષિણી સ્ત્રીઓ. એક્યતાન-એકતાનું, એક
સંપત્તિ, તાન. વાદ્ય-વગાડીએ, પ્રસારીએ. કુસમિત-પ્રલોચી ભરેલી.
લલિતા-સુન્દર. લતા-લલના—વેલરૂપી સ્ત્રી. તરપતિ-ઝાડરૂપી પતિ.
વિવિધ વર્ણુ નવરંગ-ગત ગતના નવનવા વર્ણુની. ઇસ્લામી-મુસલમાન
સ્ત્રીઓ. આર્ય-હિન્દુ. ઉદ્ધાસ રસ ઈન્-આનન્દના રસમાં વિદાસ
કરનારી. વંદીએ-પ્રણામ કરીએ. શિર-શિખર. મન આશ-મનની
આશા. ભિન્ન ભતિ-રીતિ-ગત અને રીતરીવાજમાં જુદાં હોવા
છતાં. તદપિ રહે ઈન્-તોપણ એકજ હૃદયમાં અમારો વાસ થાઓ,
અમારાં સર્વનાં હૃદય એક થાઓ. હૃદયપાત્ર-હૃદયરૂપી વાસણ. અ-
ર્ધ્ય-પૂજામાં દેવને અર્પણ કરવાની વસ્તુ. મંગલ પ્રીતિઅર્ધ્ય-પ્રેમ
રૂપી માંગલિક અર્ધ્ય, પુજ્યો. ભક્તિ આત્મસુવાસ-આત્માના સુ-
ગન્ધ.સાર, રૂપી, ભક્તિ.

૮૦—અવસાન-સંપૂર્ણતા. પુનઃ-ફરીથી. સદન-વાસ, રહે-
ઠાણ. સદૈવ-હમેશાં. સુહાય-શોભે. પાગર-ન્હાનાં ન્હાનાં. દિનચર્યા-
આખા દિવસના કામકાજમાં. ઉત્તત-ઉંચા. ગિરિશૃંગ-પર્વતનાં શિ-
ખર. રંક ઘેર-અમારા જેવા ગરીબને ઘેર. પ્રભાવ-અસર, ફળ.
શુશ્રૂષા-સેવા ચાકરી, આગતાસ્વાગતા. લલિતકરૌ-તહમારાં સુ-
ન્દર આંતઃકરણો.

કર્તાનાં નામવાર અનુક્રમણિકા.

કર્તાનાં નામ.	ગીતસંખ્યા.
શેઠ અરદેશર ક. ખખરદાર.	૪૯, ૫૫, ૬૦.
રા. કપિલ.	૨૦.
„ કૃષ્ણરાવ ભોળાનાથ.	૪૮, ૭૦.
„ કેશવલાલ હરિરામ.	૨૨, ૨૩.
„ ગોવર્ધનરામ માધવરામ.	૬૩, ૭૨.
„ ચન્દુલાલ મણિલાલ.	૮, ૩૦, ૭૬.
„ જન્મશંકર ગિરિજાશંકર.	૩૬.
„ ડાહ્યાભાઈ ધોળશાજી.	૩૪, ૪૫.
„ ડાહ્યાભાઈ લક્ષ્મણ, (ખન્ધુસમાજ).	૧૫, ૨૮, ૨૯, ૪૨.
„ કવિ દત્તપતરામ ડાહ્યાભાઈ.	૬૪.
„ દેવરામ શિવરામ.	૬૯.
„ દોલતરામ કૃપારામ.	૭૧.
„ નગિનદાસ પુરષોત્તમદાસ સંઘવી.	૨૫, ૨૬.
„ નરસિંહરાવ ભોળાનાથ.	૧, ૧૧, ૫૦, ૫૩, ૫૪, ૫૮, ૬૧, ૬૨.
„ કવિ નર્મદાશંકર લાલશંકર.	૪, ૫૧.
„ નવલરામ લક્ષ્મીરામ.	૩૯, ૭૪.
શ્રીમન્ નૃસિંહ આચાર્ય.	૧૩, ૨૧.
રા. ન્હાનાલાલ દત્તપતરામ કવિ.	૫૬, ૫૭.
નામ વગરનાં.—	૧૯, ૩૧.
„ પાન્થ, ખન્ધુસમાજ.	૪૩, ૬૭, ૬૮.

મિ. કિરોળ.	૫, ૧૪.
રા. બાપાલાલ બાઈશંકર.	૩, ૨૪, ૬૬, ૭૫.
„ ભીમરાવ ભોળાનાથ.	૩૫, ૪૬.
„ ભોળાનાથ સારાભાઈ.	૧૮.
„ મણિલાલ નભુભાઈ દ્વિવેદી.	૩૨, ૭૩.
„ મણિશંકર રત્નજી બટ્ટ.	૯, ૩૭, ૮૦.
„ મણિશંકર વિશ્વનાથ.	૪૦.
„ મહાસુખ ચુનીલાલ.	૪૭.
મીરાંબાઈ.	૧૬.
મોરબી નાટક કંપની.	૪૪, ૬૫
રા. લલિત.	૪૧, ૫૮.
વાંઘાનેર નાટક કંપની.	૧૨.
રા. વિન્દુભાઈ જસવંતરાય.	
(ભાતૃસમાજ).	૩૩.
મિ. શાકર બાપુજી.	૫૨.
સંતદાસ.	૧૭.
રા. સત્યેન્દ્ર ભીમરાવ.	૭.
„ સુખન્ધુ (બન્ધુસમાજ).	૨૭.
„ સુમન્ત.	૨, ૬, ૧૦, ૩૮, ૭૯.
„ હરિલાલ હર્ષદરાય.	૭૭, ૭૮.

ગીતોની પ્રથમ લીંટી પ્રમાણેની અનુક્રમણિકા.

પ્રથમ લીંટી.

ગીતસંખ્યા. પૃષ્ઠ.

અબળા જાતિએ જગમાં જન્મી સદા...૨૧.....૨૫
અલબેલીંરે શારદ માત, પુજવાને જઈએ૩૫.....૪૯
આહા સખિ! સ્તેદદીવો કેવો ન્યારો...૬૭.....૧૦૦
આજની શોભા છે રાગિયામણી...૪૮.....૭૦
આવોઆવોને બહેની! સંગે આજ, આપણુ રમીએ આનન્દે.	૨.....	૨
આવો આવોને, સાહેલી! આજ; આનન્દે રમીએ	...૬.....	૬
આવોને, સદિયર! ઉન્નત જીવનજલ્ જીલવાને જઈએ	૯.....	૧૩
આવો બધાં દિવ્યબાળ! અમરભૂમિ આંગણે આવો	...૬૨.....	૬૧
આવો ફુલડાં મધુરાંરે આપણુ રંગે રમીએ૧.....૧
ઉઝ્યો સખી સૃષ્ટિને શણગાર હાર૪૫.....૬૬
ઉડો બેની સાહેલડીરે સહુ ગરબા ગાઈએ૪.....૫
એમ 'પ્રેમ એકમેક' ધરો દંપતી બે૪૦.....૫૮
એવું બતાવે કોઈ આજ, મને કોઈ એવું બતાવે	...૭૩...	...૧૦૯
એવો જડજીવો આ જગત વિષે જોયો નથીરે...	...૭૫.....	...૧૧૩
કેવી દરવા નોકળી આજ, રમ્ય રૂડી રજની!૪૯.....૭૨
મરખે રમવાને ગારિ નીસરીરે લોલ.....૪૬.....૬૮
મરખે રમવા સાહેલી! સાંચરોરે લોલ...૭૯.....૧૧૮
ગાઓ આનન્દે સહુ આજ, પ્રભુના મહિમાને...૧૨.....૧૭
ચાલો, સહીયર! સંગે જઈએ...૭.....૭

ચાલો, સાહેલી આપણુ ત્યાં જઈએ....	૭.....૧૦
જગદીશ્વરને નમીએ સર્વે હેતથી....	૧૩.....૧૮
જળ ભરવાને ચાલોરે, મિઠવડાં જળ ભરવા....	૧૦.....૧૩
જાણો તો વશકરણી વિધા જાણુજો.....	૩૨.....૪૪
જુઓ ગુલઝર વસંત સાહેલીઓ...	૫૨.....૭૭
જુગદું રમતાં નગરાય આજે હાર્યો છે...	૬૯.....૧૦૩
જવવંત જગહળ જ્યોતનો રે સાળુ રૂડો પહેરી.....	૫૦.....૭૪
ઝરઝર ઝરઝર શું ઝરે નભથી ધનપાણી, હાંહારે નભથી.	૭૧.....૧૦૭
ઝગહળે શો મંગળ ઉજળો પ્રસંગ !	૭૭.....૧૧૬
ઝગહળે શો ભરત ઉદયનો પ્રસંગ !	૭૮.....૧૧૭
તેજે ઘડયાં અમ-અંગ, અમોલા તેજે ઘડયાં છે.	૬૧.....૮૯
તહારો વાસ દિસે ભગવાન ! સ્થળે સ્થળે વિશ્વમાં રે...	૧૫.....૨૦
ધાજેરે, ગરજે વનમાં મેહુલો.	૭૦.....૧૦૫
નોંલ લીલમ સમાં લાલ ગાસે બેઠાં તમે જે તણેરે...	૬૩.....૯૩
પુનમ આંદની ખીલી પૂરી અહીંરે.....	૪૪.....૬૫
પ્રભુ મહિમા ગુણ ગાઓરે સર્વ મંગળ થાશે...	૧૮.....૨૨
પારશે તારે પારણે અમો બાળક આવી-હાંહારે ઈં	૨૬.....૩૪
બહેની સાંભળ્ય પેટી કાચલડી તરૂન્દમાં રે...	૫૪.....૭૮
બહેની ! સ્નેહરંગ આનન્દે નિત્યે મ્હાલજેરે,	૩૩.....૪૫
બહેની ! હવે હસું હુરે કૌતુક તુજ સંતોષતાં.....	૪૩.....૬૩
બહેનો અંતરથી આ રૂઢા વિચાર ન વિસારશો રે લોલ.	૨૮.....૩૬
બજી સ્વામી સદૈવ રહુ ચેનમાં રે	૧૪.....૧૯
બરછક સરવર બુલતું રે	૫૭.....૮૩
મહેમાનો ! ઓ બહાલાં ! પુનઃ પધારજો !	૮૦.....૧૨૦

મા ભજ્યે, તુજને ભવાની ભાવથી રે,...	...૨૫.....૩૨
મારી દીવાળી થઈરે આજ, હરિમુખ જોવાને.....	૧૭.....૨૧
માત્રણ ગુથી લાવ ગુણીયલ ગજરો.....	...૬૪.....૯૬
મ્હારી ભરત ભૂમિ રૂપાળી, રઢીયાળી ધૃવ.....	...૭૪.....૧૧૨
રંગીલી રૂઢી પુનેમ રાતે રીઝાપ્રયે.૫.....૫
રસીલી ચંદા! હમે ભૂમિ સખી તારીરે, રસીલી ચંદા!૪૭.....	૬૯
રામ રમકડું જડિયું રે, રાણાજી મને, રામ રમકડું...૧૬.....	૨૧
વટ સાવિત્રી વ્રત આજ, પૂરણ કરીએ રે,...	...૬૫.....૯૭
વાગે મોરલી મધુવનમાં રે લોલ;...	...૭૨.....૧૦૮
વાતલડી વરઘેલીની આવો કહું.....	...૪૧.....૬૦
વ્યોમ મંડળેથી હમે ઉતર્યોરે લોલ૧૧.....૧૫
વ્હાલા! પધારો મ્હારે મંદિરે રે લોલ!...	...૫૫.....૮૦
વ્હાલા મધુકર આજે આમ વિમુખ શાને રહેરે!.....	૬૮... ૧૦૧
વ્હાલાં સન્તો રસ સાગરમાં ન્હાવા આવશું રે...૨૦.....	૨૪
વ્હાલાં રમીએ ઉમંગે, ફરતાં કુદડી અનંત;....	...૫૯.....૮૬
વ્હાલાં! વિરાજે મ્હારા પ્રાણમાં રે લોલ૫૬.....૮૨
વ્હાલી! પેલો જો! ધનદીપ પડ્યો આકાશમાં રે...૫૮.....	૮૪
વ્હાલી, વ્હાલી બહેની! શીજો આવશે... ..	૩૮.....૫૪
શીળી રાતમાં રે લોલ, રમીએ સહિયર સહુ સા-	
... ..થમાં રે લોલ....૭૬.....	૧૧૪
શું સુન્દરને સુખકાર અમારી પર્યુકટી...	...૪૨.....૬૧
સખી આવોને આજે રે, રમીએ આનંદ ભરી..	...૩૬.....૫૧
સખીઓ નિજ નિજ નીતિ ધર્મ સદા સંભાળીએરે...૪૪	૪૭
સખીઓ સાચી વાત કહું છું, સાર લહી બહુ	
... ..સારો રે.....	૨૨.....૨૬

સખી જ્યારે સુખના વાયુ વાય, હૃદય હરખાવતા

... ..રે લોલ...૨૯.....૩૬

સખી ! રમીએ આવો સૌ સ્નેહથી રે લોલ.... ..૮.....૧૦

સખી ! હર્ષની મટકી ખ્હારી ઉભરાય અતી,

... ..ઉભરાય અતી...૩૦.....૪૦

સદાચાર પાળવો બહુ સારોરે..... ..૨૩.....૨૯

સર્વે સખીને તેડી આવજોરે લોલ, ગરબો રચીશું મારે ઘેર. ૩..... ૩

સંતો આવો અમારડાં દેશમાં જો..૧૯.....૨૩

સંસારનું નર છે નાર..૩૯.....૫૫

સાચાં તે સુખ પરલોકનાં રે લોલ.૬૬.....૯૮

સાહેલી રે—તુચ્છ વૈભવ જગમાંહી, પતિસુખની

... ..છે બલિહારી...૨૭.....૩૫

સાંજની શોભા તો રળિયાણી૫૧.....૭૫

સાંભળજો, બહાલાંઓ ! વચનો દીનનાં...૩૭.....૫૩

સાંભળ રૂડી શીખ રાજકુમારી રે.૩૧.....૪૨

સુખદ આ વસંતમાં ભુલિ ભાન, વિવશ તું કાં બની..૫૩.....૭૮

સુણુ સાહેલી, મન જેનાં મોટાં તે મોટા બચુવા...:૨૪.....૩૧

સુણો, સુણો, સખી આજ ! સુણો સહુ કાન દહ.... ૭..... ૯

હે અમૃતસાગર મધુકંઠી કોકિલા...૬૦.....૮૭

જીની ઉન્નતિ વિના દેશની ઉન્નતિ અશક્ય છે”-ગો.મા.ત્રિપાઠી.

સુન્દરીસુખોદ.

આ માસિકમાં હાલ નીચે પ્રમાણે જુદા જુદા લેખ પ્ર-
કાશિત કરવામાં આવે છે.

વર્તમાનરંગ:—ચાલતા જનાવો અને વિષયોની નોંધ;
તે ઉપર ચર્ચા, વિવેચન વગેરે.

કાવ્યકુન્જ:—કવિતાઓ, સંગીત કાવ્યો અને સ્ત્રીઓને
ઉપયોગી ગરબાઓ—ગરબીઓ.

શૃદ્ધર્મ:—સાંસારિક અને ધાર્મિક વિષયો.

વિદ્યાકળા:—શુદ્ધનકળા, પાકશાસ્ત્ર ઈત્દિ વિજ્ઞાન અને
વિદ્યા તથા હુન્નરકળાને લગતા વિષયો.

વિવિધવિહાર:—સર્વ પ્રકારના સામાન્ય વિષયો; પરચુ-
રણ લેખ.

રમણીમણિમાળા:—દૃષ્ટાન્ત લેવા લાયક સન્નારીઓ—સતી
સ્ત્રીઓનાં જીવનચરિત્રો.

વાર્તાલહરિ:—વાર્તાઓ, નવલકથાઓ, નાટકો વિગેરે.

સ્વાગતમન્દિર:—અન્યસ્વીકાર; પત્રો અને અભિપ્રાય
માટેનાં પુસ્તકો ઉપર વિવેચન.

આનંદાશ્રમ:—આનન્દ આપે તહેવા વિષયો.

જ્ઞાનસુગન્ધ:—પુસ્તકો અને પત્રોમાંથી સ્ત્રીઓને ઉપ-
યોગી ઉતારા.

મયતરંગ:—દેશવિદેશના તાજા સમાચારનો સાર.

વાપિક લવાજમ
સવા રૂપિયા
૮. ખ. સાથે.

સુન્દરીસુબોધ.

સુન્દરી સે
વિશેષમ

(રોયલ ત્રણ હોમ-મોટાં ચોવીસ પાનાનું)

પ્રકાશક:—અન્બુસમાજ, અમદાવાદ.

સ્ત્રીઓની સાંસારિક, માનસિક, ધાર્મિક, નૈતિક
શારીરિક ઉન્નતિ કરવી એ આ પત્રનો મહાન હેતુ છે.
ઓના લેખને ખાસ આવકાર આપવામાં આવે છે.

“સ્ત્રી વિના ગૃહ નથી; ગૃહ વિના પ્રજા નથી, પ્રજા વિના
રાજ્ય નથી....સ્ત્રીની ઉન્નતિ વિના દેશની ઉન્નતિ અશક્ય છે.”
આ સૂત્રો પ્રમાણે સ્ત્રી કેળવણીની આપણા દેશમાં જરૂર
છે એ હવે સર્વત્ર માન્ય છે, છતાં માત્ર નિશાળમાં મળતી
કેળવણી ઘણી અપૂર્ણ છે એ પણ સર્વને લાગ્યા વિના રહેતું
નથી. આ ખોટ પુરી પાડે એવું ખાસ કરીને સંપૂર્ણ રીતે
સ્ત્રીઓ માટે આખા ગુજરાત-કાઠીયાવાડમાં પ્રથમ અને
એકલુંજ આ “સુન્દરીસુબોધ” માસિક પત્ર અઢી વર્ષ થયાં
પ્રકટ થાય છે. તેને સર્વ મુખ્ય સાક્ષરો પસંદ કરી ગ્રાહક
થયા છે, તેમ પત્રોએ પણ ઘણા સારા અભિપ્રાય દર્શાવ્યા છે
જ વાંચવાથી ખાત્રી થશે. ગૃહસંસારનું સુખ ઇચ્છનાર દરેક
ગૃહસ્થે પોતાના કુટુંબના સ્ત્રીવર્ગના જ્ઞાન તથા આનંદને
માટે આ પત્ર મંગાવવાની ખાસ જરૂર છે.

સર્વ પત્રવ્યવહારનું શિરનામું—વ્યવસ્થાપક,

સુન્દરીસુબોધ,—અમદાવાદ.

